

SVEN LAGERBRING

SKRIFTER OCH BREF

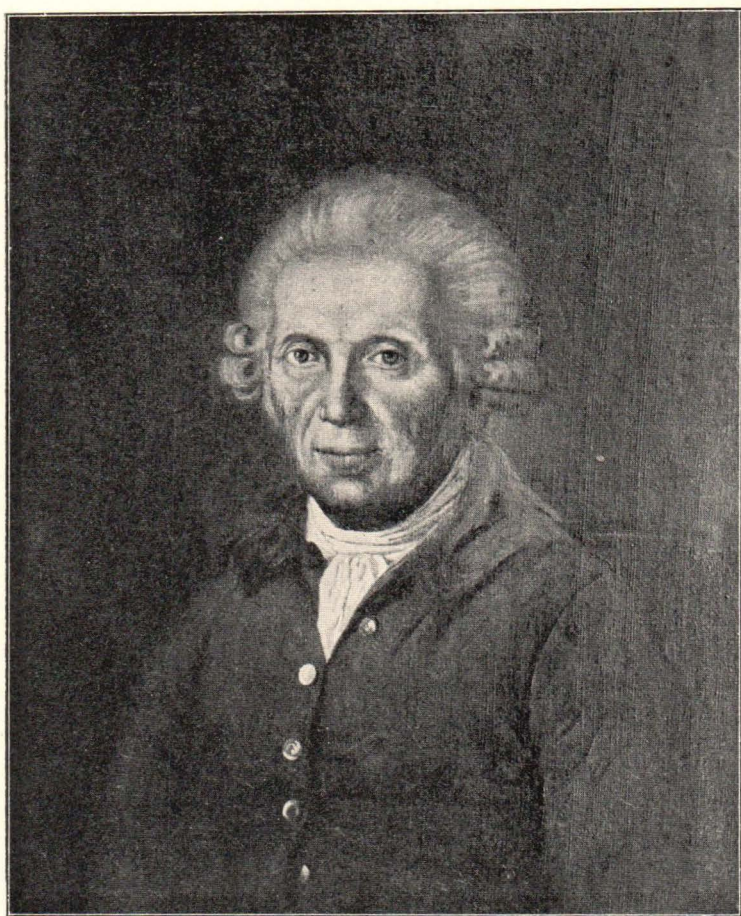
UTGIFNA

AF

LAURITZ WEIBULL

LUND 1907
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET

SVEN LAGERBRING

SVEN LAGERBRING

SKRIFTER OCH BREF

SVEN LAGERBRING

SKRIFTER OCH BREF

UTGIFNA

AF

LAURITZ WEIBULL

LUND 1907
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET

FRAGMENT AF EN SJELF BIOGRAFI.

Det fragment af Sven LagerBrings sjelfbiografi, som här nedan meddelas, skildrar hans öden endast fram till den dag, då han i början af 1720 inskrefs som student vid Lunds universitet. Det rör sig nästan uteslutande om hans släkt, i första hand om fadern och farfadern.

Sven LagerBring har, såsom af § 2 framgår, begynt nedskrifvandet af denna sjelfbiografi den 21 februari 1764. Manuskriptet synes nu förloradt. Det innehades efter Sven LagerBrings död af hans brorson Erland Samuel Bring och lemnades af dennes enka till sedermera professorn i historia vid Lunds universitet Ebbe Samuel Bring. Denne lät i samma skick som här nedan 1840 offentliggöra fragmentet i den af honom utgifna kvartalskriften Tidens frågor, s. 117—141.

Det saknades under Sven LagerBrings lifstid icke uppmaningar till honom att nedskrifva sina minnen. Gjørwell påminte därom, och Lovisa Ulrika sökte 1783 genom sin bibliotekarie Erik af Sothberg att förmå honom »skrifva något om sitt lefverne och mångfaldiga arbeten». Emellertid finnes ingen anledning förmoda, att han någonsin fört sin sjelfbiografi längre än det här tryckta fragmentet utvisar. Och har det skett, hafva uppteckningarne väl kommit att höra till dem, om hvilka han engång på ålderdomen skrifver, att de »gjort en liten illumination i min kakelugn». Han tillägger den fromma önskan: »såvida det står i min makt, vill jag dö, när det skall ske, fullkomligen.»

§ 1.

Att verlden kan fullkomligen vara utan min lefvernesbeskrifning, är så mycket oemotsägligare, som han äfven kunnat umbära hela min person. Men det är ej alldeles det samma med mina barn, anhöriga och vänner, och det kan tilläfventyrs fägnas dem att läsa en beskrifning, som innehåller mina små ödens omväxlingar. Förekomma der inga utmärkta storverk, så förekomma der ej heller hvarken skelm-

stycken eller nedriga gerningar. Den som behagar läsa dessa rader, skall utan tvifvel finna der rena sanningar, hvilket ock vill säga något uti en tid, då sanning aldrig oftare säges, än det är ingen fördel vid att utsprida osanningar.

§ 2.

Uti det mellanrum, som uppfyller tiden emellan en nog svår sjukdom och en stadgad helsa, då jag ej kunnat sysselsätta sinnet med något allvarsammare, har jag företagit mig detta arbete. Jag börjar således min lefvernesbeskrifning några dagar förr än jag uppfyller mitt femtiondesjunde år; ty jag är född 1707 fastlags söndag, som det året förmodligen föll in på d. 24 Febr. ¹⁾ I morgon hafva vi samma helgedag och tillika d. 22 Febr. Min födelseort är Klinta prestgård i Bosjöclosters socken, hvar min fader då var kyrkoherde, innan han år 1711 blef flyttad till Brönnestads pastorat på Gyngaholm uti Vestra Gynges härad, hvar jag blef sedermera uppfödd. Och således har jag alltid ansett gyngarne för mina rätte landsmän. Så länge svenska eller götiska folket haft något qvar af sin gamla art, voro desse gyngar ansedde för ett ganska hurtigt folk. Steniga backar, magra åkrar, ljunghullar ryd eller fälader och vilda skogar göra merendels folket hurtigare och lättare, då fruktbar mark och sumpiga slätter hysa merändels grofva och tunga invånare. Man skulle snart tro, att själen har svårare vid att utöfva sina verkningar uti en grof och med fetma öfvervuxen kropp, än uti en mager och lättare. Åtminstone tyckes mig, att min naturliga eld tagit af i samma mon som min mage tagit till och utgjort en vördigare rymd.

§ 3.

Min släkt, så i anseende till fäderne som moderne, har i långha tider varit känd i Skåne. Ärligt folk hafva

¹⁾ I Bosjöklosters kyrkobok är födelsedagen icke antecknad, men uppgifves såsom dopdag dominica palmarum (d. 7 april). Om LagerBrings uppgift härofvan är riktig, har en lagstridigt lång tid förflutit mellan hans födelse och dop.

mina närmaste förfäder varit, men ingalunda förnäme; hvarföre ock ingen kan med skäl misstänka mig för högfärd, när jag uppräknar dem, så långt jag har mig dem bekanta. Det kan ock tilläfsventyrs vara nödigt, i fall någon af mina anhöriga skulle af en händelse komma att sväfvva uti någon högre luft, att han då igenom dessa släktlineer må påminnas, att han verkligen är ifrån jorden, och intet såsom ett luftbloss blifvit sammanlupen i skyarne.

Min fader, *Ebbe Bring*, var som förr är anmärkt, först kyrkoherde i Klinta och sedan i Brönnestad. Hans hurtiga väsende och utseende var verkligen öfver hans stånd. Det var honom omöjligt att krusa för sådana småstora herrskaper, som ofta finnas i provinser, hvilka ligga något långt ifrån hufvudstaden. För honom var en grefve en grefve, en adelsman en adelsman, en baron en baron och en inspector en inspector, om han än aldrig var så rik och storständig. Detta gjorde honom väl några ovänner understundom, men som han derjemte var uppriktig, lustig och glad, var han allestädes merändels välkommen. Officerare, som uti kon. Carl XII:s sista regeringstid svärmade som flugor i höstetiden, voro isynnerhet hans folk. Såsom god värd tog han glädligt emot alla och undfägnade dem efter omständigheterna, så godt han kunde. Jag mins ännu, att middag lagades understundom tre gånger om dagen åt två och tjuge personer i hvar omgång. Ty sedan ett parti ätit, blef gården uppfylld med nya gäster, som intet fått någon middag, åt hvilka mina föräldrar åter utdelte med godt hjerta och gladlynt sinne sitt lilla förråd. Och en sådan lefnad varade nästan allt utföre ifrån 1715, då Hans Maj:t kom till Skåne, ända till några år efter högstsal. kon. Carl XII:s död. Huru inkomsterna af ett litet pastorat kunde förslå till en sådan lefnadsart, begriper jag intet. Jag kan ej heller särdeles berömma densamma, emedan slöseri aldrig kan blifva någon dygd, och fattigdom i och för sig sjelf aldrig är någon förtjenst. Icke destomindre som mina föräldrar verkligen egde en innerlig förtröstan till Guds nådiga försyn och voro nöjde äfven i knappare vilkor, ledde de i sin tid ingen nöd, och deras barn, änskönt de

aldrig fingo ett öre i arf, gjorde likså stor lycka som många andra prestebarn, hvilkas föräldrar höllos före och voro verkligen i sitt stånd förmögne. Om en sådan lefnad på ena sidan hade den svårighet, att han förhindrade välmågans tilltagande i huset, hade den på andra sidan den förmon, att mina föräldrar voro nog allmänt älskade, ledo hvarken skymf eller förtret och bemöttes vid alla tillfällen med all den höflighet man kunde begära. Inqvarteringen var ganska stark den tiden, så att hvarken säterier eller prestegårdar voro frie. Det var då ett vanligt grep, när man ville förtreta någon ståndsperson, att gifva liderligt pack pollett på ett sådant ställe. Så mycket jag kan minnas, vet jag intet att någon ryttare eller soldat varit någonsin inqvarterad i mina föräldrars hus, om ej en enda gång på några få dagar, utan förbehöllo sig officerarne sjelfve detta qvarter, och kan jag ännu komma ihog, att på en gång lågo en ryttmästare, en lieutenant och en cornet alle inqvarterade i prestegården. Ett annat prof af officerarnes välvilja rönte min sal. fader vid tillfälle att han en gång rest in till Lund. Han inställer sig då bland flera till att se kon. Carl äta middag. Så snart Hans Maj:t hade ätit och tillika med de öfriga herrar gått ur matsalen, rusade alla de andre kringstående officerarne till att taga sig säte vid den så kallade cavalierstafveln, men den vakthafvande officeren hade redan gifvit befallning, att en stol skulle behållas åt min fader, hvilken ock då hade den förmonen att äta på hofvet, till alla kringståendes förundran, emedan aldrig någon prest den tiden blifvit på sådant sätt utmärkt. Bland andra rätter, som den gången serverades, var äfven björnstek, en stor raritet i våra björnlösa orter.

§ 4.

Sådant var min faders uppförande i dagliga umgänget. I allmänna saker hade han ingen annan del, än att han mente sin öfverhet och riket ganska väl. Den tiden de danske fallit in i Skåne, var honom tillika med det öfriga presterskapet anförtrödd en ganska vådlig syssla, nämligen att skaffa

kunskap till Malmö från fältmarskalk Stenbock. Man betjente sig till detta ändamål af en svarfvad och iholig träkäpp, hvilken skulle föras från den ena presten till den andra. Käppen var full med bref och underrättelser. En sådan postväska ankom äfven till Klinta, der min fader då var kyrkoherde. Presten i Klinta borde befordra budkafven till Gudmuntorp, hvarifrån den vidare skulle förskaffas till Lund. När min fader ankom med sitt anförtrodda gods till Gudmuntorp, var presten antingen intet hemma eller ock höll sig undan med flit. Min fader fattade således det enda råd, som kunde tagas, att sjelf föra den till Lund, oaktadt staden var full af danskt krigsfolk. Vid norra tullen var en dansk postering, och skulle kommande och farande sjelfva anteckna sina namn i journalen. För att ej gifva någon misstanka, lägger min fader utan omsvep käppen på bordet, medan han skref sitt namn. Danske officeraren betraktade emedertid densamma rätt noga och brydde min fader för en så slätt utseende stödjestaf; men min fader utlät sig, att käppen var vid dessa omständigheter god nog; han tager derpå sin budkaffe med nöje och skyndar till professor Ihre, hvar käppen gjorde ny oro, emedan huset var fullt af danska officerare. I hvad bekymmer min fader var vid detta tillfället, kan så mycket lättare begripas, som en dansk officerare hade tillförene låtit honom förstå, det ryktet om en sådan käpp var redan hos de danska bekant ¹⁾. Detta var den enda gång min fader var sysselsatt med att skaffa kunskap. Hans svåger, kyrkoherden i Quidinge, Per Quiding, och gref Stenbocks hofprest, Nolleroth, voro idkelige och flitigare budbärare, hvarutinnan de ock gingo, kan hända, något öfver den skyldighet, som en Guds ords tjenare vid så kinkuga omständigheter åligger. Men de danskas varelse i Skåne blef genom Guds nåd intet särdeles lång. Den Högstas försyn betjente sig af fältmarskalk Stenbocks tapperhet till att fria landet för den öfverhängande faran. Utan penningar, utan proviant och

¹⁾ Att en ihålig käpp verkligen användts under 1709—1710 års skånska krig bestyrkes af en skrifvelse från kyrkoherden Gistrenius i Visseltofta till Magnus Stenbock 1710 ³/₂. *Stille, Kriget i Skåne 1709—1710*, s. 202.

utan mundering hade ändteligen denne herren fått tillhoppa en armée af rått och ungt folk; hvarföre ock de danska nämnde aldrig den svenske krigsmagten med annat namn än getpojkarna. Huru munderade folket i allmänhet var, kan slutas deraf, att skånska tremänningarne kallades sedan en lång tid efter Träsko-regimentet, emedan de i stället för stöflor suto till häst med sina träskor. Det enda, som dugde i hela krigshären, var modet och gevären. Men det hade varit svårt att härmed utjaga gamla och väl munderade troppar, om danska chefen hade haft all den förfarenhet och insigt, som man med skäl af en hufvudman äska bör. Dock med ett ord, gref Stenbock segrade vid Helsingborg, de danska skjutsades öfver till Seland, och man såg intet mera fiendtligt i landet, än en oändelig hop röda kappor, som blifvit de segrandes byte efter Helsingborgs träffning.

§ 5.

Huru lätt en hurtig och förständig fiendtlig anförare hade förskingrat och gjort ända på den svenska sammanrafsade arméen, kan slutas af det, som följde på segren; ty det svenska oöfvade, illa klädda och värre födda folket dödde hopetals af sjukdom. Fältmarskalken Stenbock såg det tvifvelsutän förut och skyndade derföre att bruka folket, medan ännu tider var, och de danska, som endast promenerat fram och tillbaka, utan att göra sig säkra om någon fast ort, måtte äfven låta saken komma an på hufvuddrabbning efter svenska generalens åstundan. Den sjukdom, som började uti arméen, gjorde äfven mycken skada bland andra. Landtfolket sjuknade och dödde skocktals. Min fader blef ock angripen af samma smitta och vardt dödligt sjuk; men hela denna omständighet kunde aldeles förbigås, om ej en besynnerlig yra, eller hvad man behagar nämna't, gjort sjukdomen märkvärdig. Efter några veckors ganska svåra anstötur föll ändteligen min fader uti en vanmagt, och alla trodde, att han var död. Min fader tyckte ock, att han var skild ifrån sitt jordiska fångsel och kommit uti Guds sälla och lycksaliga boningar. En följslagare blef honom ock meddelt,

som skulle visa honom belägenheten af de rum, dit han ny-
ligen anländt. Han tyckte sig då ändteligen komma uti ett
stort rum fullsatt med böcker på alla väggarne. Min fader
frågade då hvad detta betydde och fick till svar, att här
var den i skriften omtalte lifsens bok. Min fader yttrade
då en särdeles åstundan att få se sina förfäder. Hans föl-
slagare slog då upp för honom en stor bok med ett stort
antal namn uti. Här och der syntes likväl åtskilliga lediga
rum, hvar intet var skrifvet, och blef min fader underrättad
på sin tillfrågan, att de personer, som intet funnos i dessa
boningar, deras namn voro ej heller i dessa böcker upp-
tecknade. Den innerliga välmåga och genomträngande nöje,
som min fader kände, gjorde likväl, att detta annars nog rö-
rande svar ej så särdeles ömmade. Ändteligen frågade min
faders följslagare honom, om ej någon ting af det han lem-
nat på jorden oroade honom. Min fader svarade då, att
han anförtrott sin qvarlemnade hustru och barn fullkomligen
uti Guds nådiga värn och beskydd, så att han lemnat all
denna omsorgen åt Gud sjelf, men att han likväl hade en
slags omhugsamhet, hvad hans yngsta son skulle hafva för
öde. Jag var den tiden den yngsta sonen, och hans följe-
slagare yttrade sig, att detta hans barn hade visserligen ingen
nöd, och att den ändteligen skulle blifva doctor. Omsider
efter åtskilliga andra samtal, som jag nu intet mins, sade
följslagaren till min fader, att han nu endast fått en försmak
på det tillkommande lifvets lycksalighet, men att han intet
fick denna gången längre dröja här, emedan hans hustrus
suckningar och böner hade förmått den allrådande Guden
att låta honom komma tillbakars i verlden. Han under-
viste honom ock, huru han skulle återfå sin helsa, näm-
ligen att så snart han uppvaknade, skulle han taga ett glas
vattn och slå deruti något af en liten flaska, som stod
i ett skåp i samma kammar, der han låg sjuk, och dricka
det ut. Sådan var den besynnerliga dröm eller yrsel, som
min fader hade under sin dvala och jag hört honom med
särdeles fägnad åtskilliga gånger omtala. Hvar och en döme
härom efter sin smak. Jag har uppriktigt anfört saken så-

dan som min fader densamma behagat förtälja. Påföljden var den. Den sjuke vaknade upp mot allas förmodan, han begär då ett glas med vattn och tager en liten flaska, som stod på det stället, hvilket honom uti dvalan blifvit förestäldt, och oaktadt flaskan var aldeles tom, så mycket man kunde se, tog han dock densamma och hällde öfver vattnet, liksom det varit något uti; honom tycktes ock, att något såsom ett solgrand föll derutur, hvarpå han dricker ut vattnet, och lägger sig tillbaka i sängen. Min fader föll derpå i en djup sömn och vid uppvaknandet kände sig fullkomligen väl, då sjelfva tiden uppfyllde sedermera så småningom hvad som felade i krafterna. På detta sätt fullbordades det ena, som min fader haft för sig under vanmagten. Det andra om mitt doctorat såg något vanskeligare ut. Medicinen studerade jag intet, och juridiska studium, som ändteligen en tid var mitt göromål, åstundar ingen sådan grad i Sverige, emedan den tjenar till ingen ting. Icke desto mindre blef ock den delen af min faders yrsel uppfylld, då jag vid Hans Maj:ts kröning, utan min ringaste ansökning, blef förklarad för doctor juris, många år efter min faders död. Om jag skref för andra än min slägt, hade jag mycket betänkanke vid att anföra dessa omständigheter. Sådane saker äro intet uti vår tids smak.

§ 6.

Medan min fader bodde i Klinta, hade han denna sjukdom. Han hade sedermera en skälig god helsa till sitt sista. Under den tiden min fader bodde i Brönnestad, blef hela landet uppfyllt med krigsfolk, sedan kon. Carl XII kom hit öfver från Stralsund, hvarom tillförene är omrördt. En oändlig hop tyska officerare kom äfven vid samma tillfälle hit öfver, hvilka ock på ett visst sätt, ombytte våra landsseder i många mål. En omständighet kan för ro skull ihogkommas. Frökne-namnet var ännu förbehållet åt de förnämre af adeln. Men de tyske officerarne bemötte alla hederliga fruntimmer med titel af *freulein*, hvarigenom man vande sig så småningom vid frökne-titeln, som ändteligen blef ett privilegieradt

hedersnamn för alla, som voro af adel eller ock hade nog oblyghet, att säga det de vore't. Dock kan jag ännu med en slags fägnad påminna mig åtskilliga adeliga ogifte fruntimmer, som äfven långt sedan kon. Carl XII:s död så litet rodnade öfver jungfru-titeln, att de äfven tilläto denna förmåenhet hos sitt eget tjenstefolk. I samma mon som *fröken* naturaliserades hos adeln, blef *mademoiselle* hos ofrälse ståndspersoner vedertaget, så att numera *jungfru* är snart en föraktelig titel, som inga andra än tjenstefolk kunna tåla. Sic tempora mutantur. Jag tror ock, att jag intet bedrager mig, om jag säger, att caffè börjar sin tideräkning i Skåne från de sista kon. Carl XII:s regeringsår, och mins jag ännu, med hvad förundran jag första gången såg denna bönesoppan. Tyskarnas ankomst i landet bidrog väl mycket till denna sedvänjan. I brist af caffè fägnade man tillförene sina gäster med ett glas öl, en sup, syltsaker och kallskål, efter omständigheterna. Den herrliga engelska nektar, punch, var äfven ännu aldeles okunnog, om ej hos sjöfolk och båtsmän, dem jag den tiden aldeles intet kände. De andra tidsfördrif bestodo då, som nu, uti dans, prat, ras och spel; och af dessa sista voro isynnerhet lanter, styrvolt, imperial, kort om, vad, cinquetneuf och raffle de mäst brukbara. L'hombre började äfven så småningom att inställa sig. Jag kan ännu intet utan förundran påminna mig det stora förråd på constante penningar, som ännu voro kvar i landet. Hela högar af ducater, caroliner och fem örs stycken såg jag nästan hvar afton roulera på bordet ifrån den ena till den andra spelaren.

§ 7.

Men kon. Carl XII:s död och den derpå följande nersliga, dock kanske nödvändiga fred satte allting i större stillhet. Jag påminner mig ännu helt tydeligt den dagen, då första ryktet utkom om denna stora konungens fall. Min fader bebådade oss barn denna händelse med tårar, och den ringare allmänhet betygade sin saknad på samma sätt. Jag tviflar om att undersåtarne på många hundrade år hade varit

så betungade som uti denna herrens tid; men det oakadt var vördnad och kärlek för honom så djupt rotade hos allmänheten, att det näppeligen står att beskriva. Många förnåma officerare höllo intet mödan värdt att tjena sedan denna herrens afgång, och jag har sedermera talt med åtskillige, som äfven långt efter konungens död talade om honom på samma sätt. Det var ej underligt, att en hop egennyttigt folk, som tänkte på att göra sin lycka vid de förestående omhvälfningar, hade andra tankar. Och att nu en hop lismare, som mena sig göra uppvaktning hos vårt nya regeringssätt genom tadel af konung Carl XII:s gerningar, tala i samma ton, kommer af samma källa. Det blifver icke destomindre oförnekligt, att herren hade sina fel, och ibland dem bör väl efter vår tids lynne föras, att han var en ärlig man, älskade riket högre än alla nöjen och hade ingen annan förmon af sin höghet än möda och besvär. Men här är ej tid att utföra detta ämnet vidare. Min fader lefde sedermera i god stillhet till år 1737, då han vid pingsttiden afsomnade ¹⁾, sedan han några år förut lemnat sin syssla till min äldsta broder, *Olof Bring*, hvilken var kyrkoherde uti Brönnestad till i början af år 1747, då han äfven gick ur tiden till evigheten. Denna min broder var gift med *Elsa Catharina Collin*, dotter af prosten i Efveröd Pehr Collin. De öfrige barnen, som öfverlefde min fader, voro mag:r *Jöns Bring*, kyrkoherde och prost uti Ausås, gift med *Elisabeth Lagerlöf*, professor Erland Lagerlöfs dotter och systerdotter af riks-rådet Olof Nordenstråle. Denna min bror dödde år 1762 i december månad. Den tredje sonen är jag, och den fjerde sonen är mag:r *Sten Bring*, tillförene bataillons-prest vid Södermanlands regimente, men nu för sin sjuklighet benådad med pension och afsked. Den äldsta af alla barnen var *Cecilia Magdalena Bring*, nu enka efter capitainen af artilleriet *Anders Bauman*; och den tredje i ordningen var *Catharina Bring*, gift med *Reinhold Held*, först capitaine vid Skånska stånds-

¹⁾ Enligt Brönnestads kyrkobok begrofs kyrkoherden Ebbe Bring 1738 ²¹/₅ och var vid sin död 68 år och 11 dagar gammal.

dragonerna och sedermera vid Schwerinska regimentet i Stralsund. Begge äro för många år i herranom afsomnade. Capitaine Held dödde i Stralsund, och hans enka på en liten gård, som hon ägde i Höröd i Brönnestads sokn. Men detta kan vara nog om min fader ¹⁾).

§ 8.

Min faderfader var *Jöns Bring*, pastor i Brönnestad. Hans hustru het *Cecilia*, äfven prestdotter från Brönnestad, och är det genom henne, som jag påminner mig, att man berättat, det Brönnestads pastorat varit försörgdt med prester af en slägt i tvåhundra år, dock så att då och då någon oskyld kommit emellan, som h:r Christopher Meisner och Nils Hartman. Min fadermoder blef mycket ung gift och äfven nog ung beledsagad till andra verlden, ty hon dödde då hon var 22 år gammal och varit moder åt åtta barn. Hennes hurtughet har ock gifvit orsak till hennes död, ty då hon tillika med sin man var till häst att besöka sin grann-

¹⁾ Ebbe Bring, dpt i Brönnestad 1670 ¹⁵/₅, vigdes i Bosjöklosters församling 1699 ²²/₁₀, samma år han blef kyrkoherde därstädes, »uti åtskilliga förnäma folks närwaru» vid företrädarens dotter Abela Olufsdotter Klinthea, † i Lund 1747 ²⁰/₁₁, 77 år gammal, och hade med henne barnen:

- a) Jöns, begr. i Klinta 1700 ¹⁵/₇, tre dagar gammal.
- b) Joanna Cæcilia, dpt i Klinta 1700 ¹⁵/₇ † ²⁰/₇, en vecka gammal.
- c) Cecilia Magdalena, f. i Klinta 1701 ¹³/₆. G. i Brönnestad 1719 ¹⁵/₆ m. artillerikaptenen Anders Baumann.
- d) Olof Bring, f. i Klinta 1702 ⁶/₇; kyrkoherde i Brönnestad 1728; † där 1747 ²/₁. G. i Efveröd 1731 ²⁷/₇ m. Elsa Catharina Collin (f. 1702 † 1749) i hennes tredje gifte.
- e) Catharina Margareta, f. i Klinta 1703 ²⁶/₁₁, begr. i Brönnestad 1744 ²⁶/₁₂. G. där 1720 ²⁰/₅ m. kapten Reinhold Held († i Stralsund 1744).
- f) Sven, f. i Klinta 1704 ¹⁹/₁₁ † där 1706 ¹⁴/₃.
- g) Jöns, f. i Klinta 1705 ¹⁵/₁₁; kyrkoherde i Ausås 1735; † där 1762 ²¹/₁₂. G. i Mätteröd 1735 ¹⁹/₉ med Christina Elisabeth Lagerlöf (f. 1703 † 1776).
- h) Sven (LagerBring).
- i) Gertrud Lischen, f. i Klinta 1709 ²²/₁.
- j) Sten, f. i Brönnestad 1712 ²⁰/₁; bataljonspredikant vid Södermanlands regemente; † i Lund 1768 ¹⁸/₄.

Ofvanstående notiser ur kyrkoböckerna meddelade af fil. kand. V. Ljungfors.

prest i Norra Rörum, har det fallit henne in att rida i kamp med sin man. Vägen är nog backug, och kom hon snart ur min farfaders åsyn, men hästen stupade med henne, då hon krossade bröstet. Hon hade likväl så mycken styrka, att hon det oaktadt stiger sjelf till häst igen och möter min farfar, hvilken då följde henne hem till Brönnestad, der hon kort efter afsomnade ¹⁾. Min farfar lefde under de svåra omständigheter, då Christian V föll in i Skåne vid år 1677 [c: 1676]. Under andra svårigheter plågades landet isynnerhet af snapphanarna, hvilka hade sitt förnämsta tillhåll i Östra och Vestra Gyngre härader, och i Mattered, annexen till Brönnestad, var äfven ett röfvarebo för desse äreförgätna skelmar. Hvarföre ock ett compaignie soldater blef skickadt hit att skjuta i hjäl allt folket, som var i några enstaka gårdar här i församlingen; om jag mins rätt var det i Tommaholma. Befallningen blef med all stränghet verkstald, och processen var ganska kort. Så många karlar, som blefvo grepne, befalltes att falla på knä och läsa *fader vår*, då soldaten satte muskötén vid tinningen och sköt honom för hufvudet ²⁾. Ett besynnerligt prof af Guds nådiga försyn tilldrog sig vid detta tillfället med en oskyldig man, som af en händelse, då huset blef omringadt, var derinne. Han bedyrade sin oskuld, men folket, som var skickadt att utmäta och intet att ransaka, frågade intet efter hans betygande. Han blef då exequerad på samma sätt som de andra och föll blodig neder till jorden.

¹⁾ Jöns Enertsson Bring, f. i Landskrona, kyrkoherde i Brönnestad 1663 och † där 1684, hade med sin hustru Sissele (Cecilia) Svendsdotter Winslow, f. i Brönnestad 1651 ^{18/1}, begr. där 1674 ^{30/4}, följande barn, alla födda i Brönnestad:

- a) Kirstine, dpt 1666 ^{24/8} † 1730. G. 1695 m. sedermera prostén i Landskrona Petrus Qviding (f. 1669 † 1731).
- b) Malene, dpt 1668 ^{29/8}, begr. 1678 ^{20/4}.
- c) Ebbe, Sven LagerBrings fader.
- d) Sven, dpt 1672 ^{4/8} † såsom student 1698.

²⁾ Befälhafvare för soldaterna var d. v. löjtnanten Alexander Hummer (Hummerhielm). Händelsen egde rum i september 1677 och omtalas flyktigt i Hummerhielms dagbok. Jmfr LagerBrings Svea rikets historia i sammandrag IV: 2 § 7.

När krigsfolket var borta och allt stilla, vaknade ändteligen denna mannen upp igen och förfogade sig tillbaka till sitt hemvist. Man fann då, att kulan intet gått in i hufvudet, utan skenat förbi, så att han väl fått en dåning, men ingalunda något dödligt sår af skottet. Mannen lefde så länge derefter, att min fader talte vid honom, sedan han blifvit kyrkoherde i Brönnestad. Men min farfar blef en annan gång närmare besvärad af snapphanarna. En svensk officerare var då i prestgården, när en i hast kom in och berättade, att en talrik svärm af detta följet var i antågande. Min farfar bad honom då i hast rädda sig undan, emedan det var omöjligt att dölja honom i prestgården. Officeraren skyndade sig bort, men kunde ej hinna längre, än att han kastade sig i en kålgård gent emot prestgårds-fäladen. Byen och prestgården blef då genast uppfylld af denna ohyran, och som de då blifvit underrättade, att en svensk officer varit i prestgården, hotade de på det strängaste min farfar, att han skulle skaffa officeraren fram. Min farfar svarade, att han intet visste hvar han var, emedan han kort för deras ankomst hade ridit sin kos. När intet annat ville hjälpa, togo de eldbränder af spisen och satte i halmtaket, och när taken deraf intet togo eld, lade de äfven krut på bränderna. Ingen väntade annat, än att gården skulle bränna, hvarföre ock min fader och farbroder, som voro små, togo sina böcker och skulle berga dem ur den öfverhängande eldsvådan. Men det röntes då, som annars är oemotsägligt, att våra öden komma mera an på Guds nådiga försyn än människors göromål; ty hvarken brann gården, ej heller kunde min farfar förmås att upptäcka, hvar den flyktande officeraren tagit sin tillflykt, utan detta packet for ändteligen sin kos med den ogudaktiga utlåtelsen, att de trodde, det hin håle var i gården.

En annan snapphane-historia hade min fader ock någon del uti på följande sätt. En öfverste eller öfverste-lieutenant, om jag mins rätt, så het han Cronhjort, kommer till prestgården. Han hade många rustvagnar med sig, alla uppfyllda med byte, som han gjort vid Lunda slag. Medan han åt middag hos min farfar, kommer hans hjelpeprest hem, som

varit ute i soknebud, och hade träffat i marken några snapphanar, som lågo på lur emellan Hofdala och Brönnestad. Han frågade dem, hvarföre de lågo der; de svarade då uppriktigt, att de väntade på en öfverste, som spisade i prestegården. Så snart hjelpepresten kom hem, berättade han det straxt för min farfar, som genast upptäckte det för öfversten och bad honom taga sig till vara; men denne herren ansåg tvifvelsutän för nesligt att vara rädd för svinhundar och begaf sig oförskräckt på resan, men hann intet längre än något ut på Finja sjö, som då låg tillfrusen, förr än han blef omringad med en hel skara af detta röfwareföljet. Han böd väl till att försvara sig, men bönderna, som körde rustvagnarna, sprungo genast sin kos, och drängarna blefvo snart ihjälskjutne och stoppade under isen. Öfversten begärde då, att han måtte åtminstone få en prest till sig. Detta blef ändteligen lemnadt honom, då min farfars hjelpeprest blef efterskickad, och förmådde ändteligen genom många föreställningar, att de skonade lifvet och förde öfversten fången till danska lägret, men allt bytet delte de sig emellan, och dervid hulpo hvarken råd eller förmaningar ¹⁾.

En mindre bedröflig händelse tilldrog sig med en snapphan, som jag ofta hört berättas af min fader, och åtskilliga andre, äfven förnämt folk, bekräftat. Då de stränga påbuden emot snapphanarna blefvo allmänt kungjorde, fattar en sådan det underliga rådet, att han far genaste vägen till svenska lägret. Vid anropet, hvad han var för en, svarade han: snapphan, och begärde att få tala med konungen, och när

¹⁾ LagerBring skriver i Svea rikets historia i sammandrag IV: 2 § 7: »År 1677 uti Febr. blefwo öfwerste Abraham Cronhjort, major Ollongren och lieutenant Creutz, med 6 eller 7 dragoner angrepne af snapphanarne på Finja sjö, som war tillfrusen. De fläste blefwo ihjälslagne, och stoppade under isen, men Cronhjort fördes fången till danska lägret. Natten förut hade öfversten legat uti Brönnestad prestegård, och varnades af kyrkoherden Jöns Bring; men det föraktades, i anseende til des följeslagare och bewäpnade betjenter.» LagerBring tillägger i en not: »Om Cronhjorts wistande i Brönnestad har jag berättelse af en, som då war tilstädes». Jmfr Sthen Jacobsen, Den nordiske krigs krønike, 89. — »Hjelpepresten» var komministern herr Hans i Brönnestad.

han fick den nåden, lofvade han skjuta ihjäl sin lieutenant, om han måtte få pardon. Denna löjliga händelsen gjorde, att honom blef lofvadt nåd med det vilkoret. Han skyndar då oförtöfvadt tillbaka och bjuder sin så kallade lieutenant att fara med sig på jagt. Man märker här, att snapphane-officerarne voro intet annat än förlupne bönder och bond-drängar som de andre, så att subordination och befallningslydnad ibland dem stod på ganska svaga fötter. Dessa två rida då ut till skogs, och när de rest något litet, ropar ändteligen snapphanen till sin lieutenant på sitt gyngamål: *Aitag lytnant jag skjuder i haileg* (akta dig, lieutenant, jag skjuter ihjäl dig). Lieutenanten svarade: *jag vet du är intet rasande*, då snapphanen återigen lade trumf derpå med en gynga-ed: *kruna dö gjør jag så*, skjuter derpå sin lieutenant på stället neder, stoppar honom i en säck, far med honom till svenska arméen och får nåd. I så förvirrade omständigheter benådas sådana gerningar, som annars med svåra straff borde beifras.

Under dessa oroliga tider besvärades landfolket så väl af danska som svenska, så att man äfven var nödsakad, att taga frihets-bref af sitt eget folk. Ett sådant salvagarde-bref har ock general Lybecker utgifvit till min farfader och Jöns Michelson på Hofdala, Ehrenborgarnas stamfader: det lyder af originalet som följer . . . ¹⁾).

Min farfader lemnade efter sig vid sin död af min farmoder trenne barn, *Ebbe Bring*, *Sven Bring* och *Christina Bring*. Om *Ebbe* är tillförene taladt. *Sven Bring* dödde, då han ännu var student, och hyste min fader en besynnerlig högaktning och kärlek för honom. *Christina Bring* blef gift med *Pehr Quiding*, först kyrkoherde i Quidinge och Sönderlöf och sedan prost i Landscrona, en i sin tid nog be-

¹⁾ Här lucka i texten. Jmfr LagerBrings Svea rikets historia i sammandrag IV: 2 § 13, där det heter: »Originalen af ett sådant salvagarde-bref är ännu till hands, daterat Hiersås den 14 Martii 1679, utfärdat af generalmajor Lybecker för Jöns Michelson på Hofdala och herr Jöns i Brönnestad; och hwilket således lemnar tydeligt witnessbörd om tidens wådeliga stälning och belägenhet».

tydande man, som åtskilliga gånger varit riksdagsfullmäktig för skånska presterskapet, äfven i början då vår nya rege-ringsform upprättades.

Min faderfader förde samma vapn eller sigill, som jag och min brorson, kongl. secreteraren *Pehr Bring* ännu bruka, undantagandes att jag lagt till olive-bladet uti dufvonäbbet. Der var ock ännu ett fruntimmers contrefait uti Brönnestad i min sal. broders tid, på hvilket samma vapn med sina ordentliga färgor var måladt, och var målningen efter en af min farfaders nära anhörige på fädernet, men namnet mins jag intet ¹⁾).

Min farfars fader hette *Enert Bring*, var handelsman i Landscrona, och het dess fader *Mathias Bring*, hvilken först skall hafva kommit ifrån Norrige och satt sig neder i Lands-crona. Att min fader haft en farbroder, vet jag, men hvar-ken vet jag hvad han hetat eller hvad han varit. Min fader reste en gång i sin ungdom öfver till Köpenhamn i tanka att få någon underrättelse om honom, efter han skall varit förmögen. Han träffade ock en man, hvilken var mycket frågevis om Bringarna i Skåne, men så snart denne fick veta, att han talte med Jöns Brings son, for han genast på dör-ren. Att en *Christopher Bring* bött i Malmö år 1640, finner jag i Lunds domcapitels jordebok, hvar Christopher Brings gård anföres bland andra, som betalte jordskyld till Lunds dom-capitel, och har justitie-rådet Langebek genom bref un-derrättat mig, att denna Christopher Bring var slottsskrifvare dersammastädes. Efter utseende lär denne varit min farfars fader-broder. Flera af de gamla Bringar har jag mig intet bekanta, utom *Jon* och *Helge Bring*, ²⁾ som vid år 1190 voro

¹⁾ »Härtill kan läggas», anmärker Ebbe Samuel Bring i sin upplaga af LagerBrings sjelfbiografi, »att enligt en familje-tradition stod ännu 1730 uti Landskrona ett stenhus, öfver hvars ingång samma vapen (en blå sköld, be-lagd med ett ankar, hvars kors lutade åt höger, samt en dufva på hjelmen) var inbügget, med denna underskrift: *Mathias Bring*. Men årtalet var oläsligt».

²⁾ Uppfattningen, att den här nämde Jon bar namnet Bring, är icke riktig. Jmfr Tidens frågor, en quartalskrift, utg. af Ebbe Samuel Bring, 134—135. — Öfverhufvudtaget torde Sven LagerBrings norska härstamning vara nog så problematisk.

höfvitsmän hos konung Sverre i Norge. Norska crönikan nämner dem p. 522. Att vi hafva vår upprinnelse af dessa är både möjligt och troligt, åtminstone trodde min fader det fullkomligen, och om så är, är det intet den första norska slägt, som råkat uti mörker. Jag förbigår professor Bring i Upsala i drottning Christinas tid och Gyllenbringarna, som äro i vår matrikel, emedan jag har ingen anledning, att vårt slägte är med dem på något sätt förbundet. Dessa lära tagit sitt namn af Bringetofta i Småland.

§ 9.

Detta är allt hvad jag hit intill kan anföra om mitt fäderne. Min moder var Abela Klinthea, hvilket tillnamn är taget af Klinta, der min moder var född. Utisin ungdom hände henne tillika med andra flickor en omständighet, som kan förtjena att omtalas. K. Carl XII var då i Ystad att emottaga sin syster, hertiginnan af Holstein. Det är ett ganska naturligt förvett att vilja se sin öfverhet, hvarföre ock allt slags folk kom till Ystad i det afseendet. Min moder kom äfven in vid samma tillfälle, och då hon med många flera af hennes bekanta och släktingar gingo förbi konungens qvarter, stod konungen i fönstret. Vakten stod utanför på gatan och hvilade på sina gevär. Så snart denna svärmen af flickor kom midt för vakten, säger konungen sakta till vakten: bussar, i gevär! Vakten skyldrade genast och det slammer musköterna eller karbinerna gjorde, satte dessa flickor i besynnerlig förskräckelse, och konungen gick småleende ifrån fönstret in i rummet och roade sig åt deras häpenhet. Jag tror intet, att många andra flickor kunna skryta af den heder, att konung Carl budit krigsfolk gå i gevär för dem. Men det var ock i konungens första rasår, innan hvarken han kände världen, eller världen kände honom. Min moder var af ganska godt sinnelag till att hjälpa fattiga och nödlidande, och med ett sådant lynné hopfogade hon en ren och oförfalskad vördnad för Gud. Hon var ock tillika drifvande i sitt hushåll, och jag kan ännu med fågnad påminna mig, att hon var älskad af alla både höga och

låga, som kände henne. Mycken sorg och bekymmer utstod hon med mycket tålmod. Hon öfverlefde sin man, sina begge mågar, sin yngre dotter och sin äldsta son, och voro i sonens och mågarnas hus nog knappa villkor och många barn. Ändtligen dödde hon 1747 här i Lund i mitt hus och blef begrafven uti Brönnestad kyrka hos sin man och äldsta son. Hon var intet sjuk mer än två dagar, och jag kunde intet föreställa mig, att hennes lefnadsslut var så när, hvarföre jag ock intet var tillstädes uti hennes yttersta, utan gått till sängs, så att när jag kom kl. 4 om morgonen neder och skulle se, hur min moder mådde, var väl något lif, men ingen känsel och rörelse qvar. Detta har gått och går mig ännu till sinnes, och jag kan intet blifva qvitt den förebråelsen, att jag försummat att vara min moder till hugnad uti sin sista sjukdom och lefnadstid, då hon likväl aldrig försummat hvarken natt eller dag uti min barndom och ungdom att hjälpa och lindra mina plågor under de många sjukligheter, som min första lefnadstid var besvärad med. Jag finner, att ingen ursäkt har rum, men hoppas likväl, att den nådige Guden för Christi skuld förlåter mig både denna och mina andra synder, emedan jag ångrar och ångrad dem af innersta hjerta.

§ 10.

Min moderfader var Olof Christenson, kyrkoherde i Bosjö closters sokn, han bodde i Klinta prestgård, och påminner jag mig hafva sett hans fullmagt, som var utgifven af general gouverneuren Baner; men om det var en blott confirmation eller interims-fullmagt, kan jag intet med visshet säga. Han så väl som min farfar hade mycken förtret af snapphanar, i synnerhet derföre att de ville tvinga honom att gifva sig Herrans nattvard, det han ingalunda ville beqväma sig till. I sitt raseri gingo de en gång så långt, att de skjöto efter honom. Det är troligt, att de endast ville skrämma honom. Men han blef icke desto mindre lika fast uti sitt nekande. Min morfar lär för öfrigt hafva varit en alfvarsam och nitisk man på gamla viset, hvarföre han ock

vid uniformitetens införande var mycket förargad öfver att han skulle aflägga den vördiga pipkragen och i det stället antaga de nu bruklige och enfaldigare prestkragar. Hans hustru het *Hammar* och var äfven prestdotter, och var hennes bror mästern *Caspar Hammar*, prost i Carlshamn och sedermera i Wirestad i Småland. Uti denna sin moderbroders hus var min moder ganska länge. Min moderfaders bror var prost på Färöarna. Hans barn besökte en gång min morfar i Klinta och skattade skåningarna lyckliga, såsom ett folk, hvilket bodde i Canaans land. I jemförelse med Färö lär denna liknelse varit nog grundad; ty de berättade då ibland annat, att deras faders tjenstefolk ej fingo oftare bröd än hvar julafton. Jag har denna underrättelse af min moder, som ock kallade sin farbror super-intendent, men jag vet intet, om denna titel kan med skäl tilläggas, hvarken nu eller då, den som har någon andelig uppsigt öfver Färöiska församlingen. Min mormors morbror var mästern *Pål Anker*, och skall varit förordnad till biskop i Ribe, men hann intet dit, utan dödde i Köpenhamn. Min morfader lemnade efter sig en son, som kallade sig *Hammar* efter sin moder, han for till sjös och drunknade. Dess son *Ola Hammar* uppföddes en tid i min faders hus och var ett fullkomligt as. Han blef ryttare eller dragon, om jag rätt mins, och vet jag intet, hvar han blifvit af. Äldsta dottren var min moder. Den andra, *Lena Sophia*, gift först med kyrkoherden *Eliás Cervin* i Fulltofta och sedermera med kyrkoherden Bruhn, som blef kyrkoherde i Fulltofta efter Herr Elias. Den tredje, *Catharina*, var gift med rådmannen *Bred* i Landscrona, och var hon moder till page-hofmästaren *Breda*, som vid 1755 års riksdag råkade i olägenhet för sin tillgifvenhet för hofvet. Den fjerde var gift med en klockare i Fjelkestad vid namn *Vigelius* ¹⁾. Min moderfaders fader, *Christen*, var äfven kyrko-

¹⁾ Oluf Christensen Klintensis, f. o. 1634, dimitterad från Lunds skola till Köbenhavns univ., där han inskrefs 1653 ^{10/11}, prestvigd i Lund 1661 ^{4/6}, hvar efter fadern, kyrkoherden Christen Olufsen i Bosjökloster »för sin ålderdom som ock i synnerheet för den swåre wäg öfver wattnet til kyrkian ock widlöftig soknebud för gott och rådsamt aktat at annamma honom til sin med-

herde i Klinta eller Bosjö. Han var efter den tiden en lärdd man och har följt Beckarna från Bosjö closter på deras resor. Han har gjort ett vidlyftigt latinskt vers till en Beck, som är väl skrifvet ¹⁾. Mera vet jag intet om mitt moderne, utan det att min moderfaders faderfader var borgare i Calundborg på Seland. Att jag annars på mitt fäderne är slägt med Thomæerna och med Patersoner, äfven prestslägter i Skåne, har jag mig bekant, men som jag vet ej sammanhanget derutaf, gås det förbi, hvilket ock sker med några andra anhöriga, emedan jag vet ingen reda derpå. Så mycket vet jag, att intet många af våra äfven inbillningsfulla adeliga slägter i våra orter skola finnas, som ju hafva likså ringa och oansenliga slägtingar, fast de intet utan fasa och häpenhet kunna tänka derpå. Men hvad är det så mer:

D'Adam nous sommes tous enfans,
La preuve en est connue

arbetare uti ordet», var kyrkoherde i Bosjö kloster från 1668 till sin död 1697 och hade med sin hustru Gertrud Håkansdotter Hammar, dotter af kyrkoherden Håkan Hammar i St Olof, 9 barn, »flere», säger han sjelf i en anteckning i sin kyrkobok, »än alle de andre hans antecessorer». Af dessa barn äro följande närmare kända: Abela Olufsdotter, Sven LagerBrings moder; Lena Sophia, † i Bosarp 1750 ³⁰/₃ vid 71 års ålder, g. 1. i Klinta 1710 ¹⁹/₁₀ m. kyrkoherden Elias Cervin i Fulltofta († där 1714 ¹/₅) och 2. i Fulltofta 1715 ⁵/₈ m. kyrkoherden där Johannes Bruhn († sammastädes 1718 ¹/₁₀); Catharina, begr. i Landskrona 1721 ¹⁶/₈, g. m. rådmannen där Jöns Bredh (begr. sammastädes 1733 ⁷/₁₀).

¹⁾ Christen Olufsen, f. i Kallundborg omkring 1590, baccalaureus i Köbenhavn, kollega i Malmö skola 1615—1619, kyrkoherde i Bosjö kloster 1624—1668, hade med sin första hustru Anne Christensdatter, med hvilken han lefde ett 28-årigt äktenskap, barnen:

- a) Jacob Christensen, pastor och prost i Torshavn på Färöarne.
- b) Oluf Christensen, Sven LagerBrings morfar.
- c) Sidsele Christensdatter, g. m. kyrkoherden Peder Jensen i Hammarlöf. Med sin andra hustru Boel Jensdatter lefde han ett sjuårigt barnlöst äktenskap.

Christen Olufsens »vidlyftiga latinska vers» bär titeln: Pred. over Joach. Beck til Gladsaxe oc Bosøe, disligeste Else Grubbe til Torup paa deris Hæders dag, som bleff udi Malmø 19 Jul. 1629 celebreret. Epithalamium David. Ps. 128. Kbh. 1629. Jmfr nedan Sven LagerBrings bref till Samuel Älf 1768 ²⁹/₂.

Et que tous nos premiers parens
 Ont mené la charrue.
 Mais las de travailler enfin
 La terre labourée,
 L'un a detelé le matin,
 L'autre l'aprèsdiner.

Eller på svenska:

Vi äro alla Adams barn
 och våra gamla fäder
 Ha vid sin spada, harf och plog
 uthärdat alla väder.
 Men när man ändtlig tung och trött
 ej orkat plogen styra,
 Har en spändt frå vid middagstid,
 en annan klockan fyra.

§ 11.

Sedan jag nämnt något om mina förfäder, kommer jag nu till mina egna öden. Jag är född i Klinta 1707. Min barndom var ganska sjuklig, och kan det tilläfsventyrs vara orsak till att jag var intet yr och af intet särdeles elakt sinne, hvarföre jag aldrig fått stryk eller aga af min far, och aldrig mer än en gång af min mor, hvilket jag mindre förtjente af min egen drift än af min mosters tillskyndande, som gjorde all sin flit att skämma bort mig med klefs. Och änskönt min moder tog sig för att sjelf amma upp mig, hvilket skedde med ingen af mina andra syskon, var jag derför intet dess friskare. Min första informator eller läromästare, sedan jag lärt läsa af min moder och moster, var en gammal student ifrån Hven vid namn *Weste*. Denne hade en särdeles gåfva att fånga krams fåglar, dernäst hade han en utmärkt begärelse för brännvin, och denna lusta ledsagade honom till andra verlden, sedan han blifvit väl beskänkt af en Lif-regiments officerare, då mina föräldrar tillika med alla barnen voro i Fulltofta. Sedan fick jag en annan lärare, som het *Raaf*, hvilken var skäligen bevandrad i studierna och hade tillika godt handlag att med hugg och slag inpregla latin och grekiska. Men jag vet intet, huruvida methoden

var god eller ej; säkert var det, att hvarken mina bröder eller jag blefvo härigenom särdeles bevandrade i de lärda språken. Sedan råkade vår undervisning uti *Anders Berings* händer, som var en god och enfaldig, men ei särdeles sjelf beläst eller fallen för undervisningsverket. Under informatorernas bortvaro eller deras ombyte drog min fader försorg om vår läsning, så mycket hans tid ville tillåta. Och utaf honom fick jag först något begrepp om hebreiskan, efter *Opitii Grammatica* och *Wasmuthi Hebraismus restitutus*. Han satte ock först logican i handen på oss. Begynnelsen skedde med *Itteri logica*, och mins jag ännu, huru jag sträfvade med *Terminus categorematicus*, *syncategorematicus* och *mixtus*. Ändtligen fingo min bror *Jöns* och jag en lärare, som vi äro skyldige all erkänsla och heder. Det var nu varande stats-secreteraren *v. Oelreich*. Vi blefvo ock då studenter i början af år 1720, då doct. pr. *Hegardt*, stats-secreter Hegardts fader, var rector, och professorn, sedermera biskop *Carl Papke* var decanus.

SVEA RIKES HISTORIA

1460—1463.

Sven LagerBrings Svea rikets historia I—IV utkom i Stockholm åren 1769, 1773, 1776 och 1783. De tre första delarne förlades »i all ovärdig måtto» af boktryckaren Carl Stolpe; den fjärde af LagerBrings vän och lärjunge Carl Christopher Gjørwell. Begynnelsen af följande del, som var afsedd att sträcka sig från 1457 till 1521, blef 1786 lagd under pressen, men endast fyra ark eller ett stycke in i det första kapitlets 18 § förelågo vid LagerBrings död i december följande år färdigtryckta. Därutöfver hade emellertid Gjørwell i fullt afslutadt manuskript mottagit äfven de närmast följande §§ t. o. m. den 28:de. Ett skriftligt af LagerBring egenhändigt undertecknadtt kontrakt tillförsäkrade honom dessutom, att »allt manuskriptet med alla tillhöriga samlingar och bilagor» skulle efter författarens död utan arvode tillfalla honom.

Det råder intet tvifvel, att Gjørwell närmast efter LagerBrings död fullt och fast trott, att manuskriptet till hela femte delen »fans i sterbhuset utarbetadt allt till konung Gustaf I, det mesta dock i så kallad kladd». Genom Anders Jahan Retzius, LagerBrings nära vän, lät han också omedelbart efter dödsfallet anmäla sin fordran på kvarlåtenskapen. Denna fordran erkändes af professor Erland Samuel Bring, hvilken erhållit uppdraget att ordna sin farbroders papper. Och i bref af den 21 februari 1788 meddelade han Gjørwell, att han ansåge som en skyldighet att tid efter annan gifva tillkänna hvad han »råkade på såsom hörande till Svenska historien och i synnerhet till den tillutgifvande femte tomen af rikshistorien»; han tillade, att han alldeles icke skulle underlåta att återställa »de manuskripter, som höra herr bibliotekarien till» eller enligt öfverenskommelse borde vid LagerBrings frånfälle till honom öfverlemnas.

Med dessa löften lät Gjørwell sig för tillfället nöja. Men förgäves skulle han »tid efter annan» spana efter ytterligare meddelanden från Erland Samuel Bring. Och när två år förflutit, börjar hoppet om det LagerBringska verkets »bringande i dagsljuset» att öfvergifva Gjørwell. Han klagar öfver, att »sterbhuset förhållit och förhåller ännu hufvudskriften, om den annars icke redan vandrat alla manuskripters sluteliga väg». Och för att »åtminstone frälsa de för handen varande häfdebrott af denna härliga rikslegenden» lemna han till

slutlig förvaring i stiftsbiblioteket i Linköping jemte de fyra redan tryckta arken af femte bandet också en afskrift af de otryckta §§. Sjelf behöll han en andra afskrift; originalet förvarades i Uppfostringsällskapets arkiv¹⁾.

Trots Gjørwells öfvertygelse, att femte delen af Svea rikets historia vid LagerBrings frånfälle förelegat färdig, torde detta emellertid icke hafva varit fallet.

När på sommaren år 1792 expeditionssekreteraren Carl Gustaf Kökeritz begaf sig till Lund, förde han med sig en promemoria från Gjørwell, enligt hvilken han hade att hos professor Erland Samuel Bring yrka på inhändigandet af manuskriptet till LagerBrings femte del enligt dennes »egenhändigt mig öfverlemnade rättighet till detta manuskripts undfående efter dess död.» Med anledning af denna promemoria genomgick Bring nu ånyo en stor del af LagerBrings litterära kvarlätskap, och den 26 juli kunde han lemna sitt svar till Gjørwell. På samma gång detta svar gifver en inblick i LagerBrings sätt att författa, vänder det sig mot Gjørwells uppfattning ifråga om femte delen af Svea rikets historia. Erland Samuel Bring skrifver som följer:

»Jag är oändeligen mycket förbunden för skrifvelsen af d. 19 sistl. Junii, som hr expeditions secreteraren Kökeritz till mig i förra weckan eller nästan för 14 dagar sedan under sitt wistande härstädes öfverlämnade. Jag har sedermera nästan endast och allenast sysslosatt mig med at genomgranska de uti framl. c. rådet Lagerbrings bibliothek befintliga manuscRIPTer, som han sielf med egen hand skrifwit hörande till hans påbegynta Swea rikets historia. Därifrån har jag först afskilt det som jag funnit redan varit tryckt uti de fyra utkomna delarna där af som också uti de fyra ark af femte delen, hwilcka äfwen funnits tryckta ibland hr c. rådets effterlämnade papper. Det som ändå är qwar är ganska obetydeligt och effter min öfvertygelse aldeles icke af den beskaffenhet, at c. rådet ärnat det samma öfverskicka, förrän han fådt det widare genomgå och granska. Man måste bekänna, at c. rådet gjorde sig mycket beswär med denna riks historias författande. Han skref först ett utkast därtill, som wäl innehåller de flästa articklar, som skulle widröras; men detta utkast skrefs på lösa papper utan connexion, lärandes förmodeligen offta händt, at han i detta utkast skrefwit det senare i tiden förr än det som föregådt, alt effter den anledning

¹⁾ »Et så kalladt företal». Inledningsord af Carl Christopher Gjørwell till Svea rikets historia V; A. J. Retzius till C. C. Gjørwell 1788 ⁶/₁, ³¹/₁; Erland Samuel Bring till densamme 1788 ²¹/₂. Kungl. Bibl. Jmfr Uppfostringsällskapets Allmänna tidningar 1786 ¹⁴/₁₂ och 1787 ²⁶/₈; Svenska archivum II, 7—8; Gjørwell, Förteckning på af trycket utkomne arbeten (1806), 10. — Den afskrift af Svea rikets historia, som Gjørwell öfverlemnade till Stiftsbiblioteket i Linköping, förvaras ännu därstädes; hans egen afskrift numera i Kungl. bibl.

som han därtill fådt af de källor, som han haft till hands och consulerat. När ett sådant utkast var färdigt till så mycket som hörde till ett capitel uti riks historien, började c. rådet på sielfwa utarbetningen af historien sådan som den skulle bli med dess indelning uti §§ jämte dithörande noter. Detta concept skrefs in folio på lösa arck, som numererades. Men en så författad historia lär c. rådet aldrig hafwa öfverskickat för at utgifwas genom trycket; utan, så mycket jag mins, plägade altid c. rådet sielf renskrifwa sitt arbete och det på påstpapper in quarto, af hwilcken beskaffenhet altid lär varit det manuscript, som blifwit upskickadt. Jag påminner mig, at jag offta lät c. rådet förstå min förundran däröfwer, at han på detta sättet hade beswär med renskrifningen, hwarigenom jag tyckte, at mycken tid förlorades. Men han swarade altid, at han wid sielfwa renskrifningen offta gjorde de ändringar, som woro ganska nödige och som ingen annan än han kunde göra. Något manuscript af senare slaget hörande till Swänska riks historien har jag aldrig sedt blandt c. rådets effterlämnade papper, och hade något dylikt funnits, är det helt wisst, at Herr Assessoren för längesedan skulle därom fådt underrättelse. Men hwad beträffar sådana canc. rådets manuscripter, som höra antingen till det förromtalta utkastet eller till det sedermera författade conceptet till continuation af Swänska riks historien, så är det sådana papper jag menar, när jag här ofwanföre sade, at däraf något är tillfinnandes: men mycket obetydeligt. När jag därifrån undantager de lösa papper, som innehålla det så kallade första utkastet, som jag likwäl icke har funnit hafwa angådt någon sak senare än 1463, då ärkeb. Jöns Bengtsson arresterades och kong Christian icke longt därefter uphörde at wara regerande här i Swerje, så återstår icke mer än 9 arck, hwilcka af cancellie rådet sielf finnas numererade med I, II, III till och med VIII; det nionde arcket war onumererat. Men såsom man af sammanhanget lättel. kunde finna, at det fölgde genast på det 8:de, så har jag påskrefwit N:r IX, at det icke lättel. må skiljas därifrån. Detta är alt hwad jag funnit dithörande och kan jag icke neka till, at det förefallit mig troligt, at hr c. rådet upskickadt till tryckning alt det som föregådt dessa nio arcken, och at han tänckt renskrifwa dessa sidstnämnda, när döden emellankommit. Dessa 9 arck börja med § 27, hwars första ord äro dessa: »Författaren til Rimkrönikan försäkrar» . . . Det nionde arcket går ungefär till slutet af 33 §, och äro sidsta orden följande: »Meursius uti kong Christians historia tillstår sielf» . . . Men, såsom förut är påmint, är detta nu omtalta manuscriptet effter min tancka icke sådant, at c. rådet skulle kunnat ärna det samma afskicka, och wore det at göra hans minne oförrätt at utgifwa det genom trycket sådant som det är. För Herr Assessoren, såsom c. rådets gamla wän, kunde detta manuscriptet altid upwisas under förtroende: men det wore otillbörligt, åtminstone af mig at utan c. rådets sons tillstånd lämna det åt

någon främmande. Jag ber också därom, at hela denna reflexionen, som jag här yttrat om detta manuscript, måtte wara giord sub rosa silentii. I anseende till alt detta som nu är sagt, har det partiet synts mig aldrabäst, som jag också tagit, at fullkomligen och ord från ord afskrifwa detta manuscript och afskicka det till c. rådets son stats secreteraren Carl Lagerbring, som i synnerhet är den, som kan disponera därom, och när Herr Assessoren sedermera talar med honom därom, twiflar jag icke på, at ju Herr Assessoren får det till genomläsning, äfwen som det uti en skickelig mans hand kan lätteligen komma till at tiäna til det ändamål, hwartil det warit ärnadt. Alt detta, som jag har gifwit wid handen, är så sant, at jag aldrig skall undandraga mig at det med ed bekräfta, om så fordras, så wisst som det på icke det minsta sätt är stridande emot mitt samwete, äfwensom det effter lagens förordnande är min skyldighet at, när så påfordras, edeligen bestyreka min uppgift af c. rådets qwarlåtenskap, hwaraf det ifrågawarande manuscript är en wäsentelig dehl. De förromtalta 9 arcken äro mycket glest skrefna och min afskrift däraf, som twärtom är mycket tät, kan jag redan tycka icke skola uptaga mer än halfannat arck och skall den med nästa påst blifwa till herr stats secreteraren öfwersänd. Under samma förpliktelse, som häröfwanföre giordes, kan jag äfwen intyga, at jag ännu icke funnit något af c. rådet egenhändigt skrefwit papper hörande till rikshistorien ifrån 1463 till 1520; omkring hwilcket år jag tror canc. rådet hafwa ämnat sluta femte delen, om han fådt lefwa så länge, och till så mycket större bewis på min upriktighet härutinnan lofwar jag at aldrig utgifwa något i den delen af swänkska historien, så framt det wore något, som kunde af mig presteras. At jag åter utan alt ändamåhl antingen med flit eller af wårdslöshet och försummelse skulle låtit något förstöras, som hördt till c. rådets qwarlåtenskap, det hoppas jag icke kunna misstänkas före.¹⁾

Det torde icke finnas anledning att betwifla riktigheten af Erland Samuel Brings här meddelade utsagor om femte delen af Svea rikets historia, så mycket mindre som LagerBrings tid efter fjerde delens utgifwande 1783 wäsentligen togs i anspråk för ordnandet af Lunds universitets myntkabinett. »Denna syssla är befalld af kansleren och är oundvikelig», hade LagerBring skrifwit, då Gjørwell 1785 uttalade sin oro öfver att detta ordningsarbete skulle hindra fullbordandet af rikshistorien. Ännu det sista af LagerBrings bref, skrifvet med åldringens darande hand några dagar före hans död, visar honom sysselsatt med myntsamlingen.

De wid LagerBrings död i fullt afslutadt skick föreliggande, men hittills otruckyta §§ 18—28 af första kapitlet i femte delen af Svea rikets

¹⁾ Gjørwells promemoria af 1792 ^{19/6}; Erland Samuel Bring till Gjørwell 1792 ^{26/7}. Kungl. Bibl. — Den till Carl Lagerbring meddelade afskriften af §§ 27—33, enligt uppgift af amanuensen S. Bring, nu i arkivet på Skarhult.

historia offentliggöras härnedan under afdelningen I. Till denna har såsom afdelning II fogats §§ 27—29 i det concept, som af Erland Samuel Bring omnämnes i hans bref till Gjørwell den 26 juli 1792. Dessa §§, hvilkas innehåll äfven återfinnes i det afslutade manuskriptet, fördjupa i väsentlig mån kunskapen och förståelsen af LagerBrings arbetsmetod ¹⁾.

I.

[§ 18.

Wid de af Kon. Christian utgifne lagar lär intet wara något at påminna; de äro billiga och syfta på landets säkerhet och upodling. Den skattfrihet herren förunt andeliga ståndet, måtte ock upväkt hos klerkerna och deras hjon både kärlek och innerlig wördnad; men denna frikallelse kunde intet wara särdeles länge. Så mycket man kan begripa, gingo alla Kon. Christians afsigter derpå ut, at riket skulle blifwa fattigt, och undersåtarne tiggare, alt redbart, som kunde öfverkommas, skulle föras til Dannemark, och alla skatter gå samma vägen. K. Christian hade användt första åren af sin regering med Calmar-unions införande och stadgande; de wanliga krono-räntor gingo ut efter gammal plägsed. Alt war wäl, men år 1460 öppnades nya skattnings-grunder, då han befalte, at utom wanliga skatten hwart hushåll skulle betala en mark swenska penningar, som altid swarar emot en specie riksdaler nu för tiden, til tre dal. s:mt riksdalern, och det som än war swårare, hela upbördens måste resa til Dannemark ²⁾. Skatterna äro merendels altid tunga för skattdragarne, men blifwa odrägeliga, när man ser, at upbördens intet användes till någon riksens nytta, utan at alt gick utomlands. Sådane beswår hade man haft hela tiden både emot

*Nya skatter
pålagde
1460*

*och föras
til Danne-
mark.*

¹⁾ De under afd. I publicerade §§ af Svea rikes historia äro tryckta efter den afskrift, verkställd af Stechau, som Gjørwell 1790 öfverlemnade till Linköpings bibliotek, de under afd. II efter den af Erland Samuel Bring kolationerade afskrift, nu i Kungl. bibl., som han 1793 tillställde Gjørwell. Jmfr den förres bref till den senare 1793 ^{5/2}. Kungl. bibl.

²⁾ Diarium Vazst. wid år 1460. Hoc anno collegit Rex unam marcham Sveciam de qualibet stuba in regno, contra leges patriæ, et deportata sunt omnia ad Daciam.

K. Erik och K. Christoffer; detta kunde intet K. Christian wara okunnig om, men det föraktades; samma skatt utprä-sades ock följande året 1461, den utgick på lika sätt som den förra, at hwar skattdragare skulle betala en mark Stockholms mynt, och woro härunder alla kyrko- och klosterlandtboar begrepne. Och såsom Hertig Adolf af Schleswig-Holsten af-somnade denna tid år 1459, så inbillade man sig i Swerige, at penningarna skulle användas at utlösa medarfvingarne från Holsten ¹⁾. K. Christian låter utrusta en stor armee, såsom han ärnade företaga et stort fälttog, men toget stad-nade i Stockholm, fiender funnos intet. Dock war resan för-delaktig, ty K. Christian fick då den skatt af guld, silfwer och penningar, som K. Carl satt in hos predik-munkarna i Stock-holm, då han flygtade til Danzig. Huru stort detta fynd war, wet man intet, Ericus Olai säger allenast, at han låg innesluten uti sju stora käril, dock efter rykte, ut dicebatur. Författaren til Chronicon Slavicum utsätter summan til sju tusend mark och 22 silfwer-käril, som ock v. Dalin bifaller. At tala upriktigt, war intet denna summa så faseligen stor, dock war K. Christian så nådig at hålla detta lilla til goda, och skicka det til Dannemark. Efter Ericus Olai uptäckte munkarna sjelfwe sit anförtrodda inlagsfä, och sjelf förargar han sig öfwer, at intet blef användt til Sweriges nytta, men om han begripit danska lagstilen, hade han funnit det gan-ska ordenteligt. K. Christian gjorde ock et wackert fynd samma år 1461 uti Wadstena. K. Christians moster, Inge-] borg Gers-dotter, hade någon tid warit abbedissa i Wadstena; men efter K. Carls anstalt afstod hon syslan 1452. Nu in-sattes hon på nytt och konungen want sit syftemål at få låna de där af K. Erik af Pommern i klostret insatte penningar

*Wadstenas
skatt til
Danmark.*

¹⁾ Diarium V. p. 118. Eodem tempore (1461) fuit Rex Christiernus Holmis cum magno exercitu Dacorum et morabatur ibi quasi per totam aestatem fecitque tunc temporis gravissimam exactionem pecuniarum super populum totius regni, ita quod quilibet daret unam marcham Holmensem, etiam coloni ecclesiarum et monasteriorum per totum regnum Sveciæ, quam pecuniam obtinuit, et secum de regno absportavit, pro qua pecunia terram Holzæciæ emit, ut communiter dicebatur. Et ganska märkwärdigt witnessbörd.

til gudstjenstens förökande. K. Christian sjelf beskylde K. Carl, at han tilgripit Dr. Philipphas skatt; men saken hänger helt annorlunda tilsamman, och K. Carl köpte 1457 et guldspan af Dr. Philipphas efterlämnade dyrbarheter. Det öfriga af högbemälde drottningens präktiga och dyra qwarlåtenskap lät han besiktiga och värdera ¹⁾: hwilket alt kan ses af 498 sid. uti 4 bandet. Detta alt rörde K. Carl intet vidare, utan bars tillbaka til klostret i dess eget förwar. Uti detta stånd war Dr. Philipphas eller K. Eriks skatt, när K. Christian anlände til Wadstena 1461, wid jungfru Mariæ födelse-fest, den 8 September. K. Christian hade då uti sit följe åtskilliga af riksens råd i Sverige, biskop Kettil i Linköping, marsken Ture Turson, Gotskalk Carlsson, Erengisle Nilsson, Erik Nipertz med flere. Konungen fordrade då, at K. Eriks skatt til honom skulle utlefwereras, hwilken K. Erik insatt i klostret til gudstjenstens utwidgande, och bestod denna skatt utaf många dyrbara saker, både i guld och silfwer. Hit hörde ock de 909 nobler, som äfwen af K. Erik woro i samma afsikt i klostret insatte. Detta alt begärde K. Christian til läns på någon tid, då han skulle de fyra följande åren fullborda K. Eriks ändemål. Abbedissan Ingeborg och alla klostrets ledamöter gåfwo sit samtycke, K. Christian fick penningarna och skatten, klostret och gudstjensten fick intet; och det som K. Erik af Pommern ärnade til Sverige, stadnade genom K. Christians försorg alt i Dannemark efter wanligheten ²⁾.

§ 19.

At utsätta hwad K. Christian wid detta tilfälle beröfwat Sverige är omöjligt. De guldstycken, som woro uti denna skatt, hade K. Carl värderat: Dr. Philipphas krona til 1073 Stockholms mark; K. Eriks krona til 700 mark; et halsband af guld, värderadt til 130 rhenska gyllen, och kan uptagas

*Dess värde;
ur tima
skatter.*

¹⁾ Diarium Vazst. p. 107. Quibus sic visis & æstimatis reportata sunt omnia ad sacristiam & reposita in custodia monasterii.

²⁾ Historien om denna skattens utlåning kan läsas uti Diar. Vazst. wid år 1461, p. 118, 119.

til 130 mark, fastän det är för litet; en gördel af guld, kappeband af 1052 marker; et helgedoma-kar af guld, 70 nobler eller 1080 swenska mark, och på räkning gäller nobeln 4 riksdaler silfwermynt. Utom alt detta woro äfwen 909 nobler i guld, som utgjöra 3636 mark swenska penningar: så at K. Christian utaf det, som icke kom honom til, tilegnade sig öfwer 7000 riksdaler ¹⁾). Men herren tog tillika bort mycket silfwer, som man har ingen reda på. Herrarnes upförande war således mycket olika: K. Carl wärderade en hop dyra och kostbara saker, utan at vidare röra dem; men K. Christian tog dem: ty den winsten är altid säkrast, at läna främmande egendom och intet betala. Man hade redan smakat de otwifwelaktigaste frukter af Calmar-unionen genom idkeliga och ouphörliga skickningar af penningar til Dannemark. Man kunde ock hafwa orsak at frukta, at dessa af K. Erik och Dr. Philippa efterlemnade redbarheter skulle någon gång til äfwentyrs blifwa använde til Sweriges förmån: at förekomma en sådan olycka, skyndade man så mycket man kunde med at lyfta dessa inlagde penningar. Hwarföre ock konungen anlände med et wackert antal af riksens råd, til at öfwertyga allmänheten, at ingenting företogs utan rådig öfwerläggning. Urtima skattergingo äfwen med swenska rådets betänkande och samtycke ut: det kan man ock finna af den sidsta och stora skatten, som K. Christian påböd; ty så wäl ärke-biskopen som de andre herrarne hade bekräftat den med sina bifall ²⁾).

§ 20.

*Hus-besök.
Hus-ransak-
ning.*

Uti det föregående har man nämnt den gamla och naturellaste frukten af Calmar-unionen, som war at skrapa til-

¹⁾ Den som åstundar at läsa en grundelig underrättelse härom, kan söka den uti hans exc. geh. råd. Luxdorps Anledning til Myntens Udregning.

²⁾ Bewis härom kan tagas af Diar. Vazst. wid år 1463, p. 122. Där talas om böndernes påminnelse mot ärke-biskopen: ab eo postulantes partim etiam eum inculpantes pro eo quod consensisset ipsi Regi super exactione tam gravi a populo facienda. Om nu ärke-biskopen warit med wid skatters påläggande, måtte de andra hemliga råden nödwändigt warit deltagande i samma wärf.

samman alt hwad redbart war i Sverige i penningar och annat, och föra det til Dannemark. K. Erik gjorde början; men ersatte det någorlunda genom Wadstena-förfatning. K. Christopher, med samma regerings-reglor, wördade likwäl Wadstena-helgedom och lemnade den orörd; men K. Christian förstod saken bättre, och tog bort alt ihop. Sålunda blifwer nu K. Christians historia alt mer och mer märkwärdig, och år 1463 öpnar inträdet til en ny tragedie, hwartil ärke-biskopen Jöns Bengtsson gaf anledning. I begynnelsen af hans högwördighets regering wisades prof af nog foglighet, när en Oluf Drake, Jon Carlsson, Arent Bengtsson, Gustaf Carlsson och flere blefwo brukade uti ansenliga ämbeten. Gustaf Carlsson war lagman i Upland, såsom han warit förr; Jon Carlsson war riks-råd, Nils Sture äfwenså; hwilka woro gamle wänner af K. Carl. Och såsom riket på intet sätt förkofrade sig, utan tog af genom de ouphörliga bortsändningar af penningar til Dannemark, som aldrig fingo någon ända; så kan wäl wara, at någre af K. Carls gamle wänner uti samtal föredragit gamla regeringen framför denna penning-sopning. Den, som wil förtro en wän någon betydelig hemlighet, aktar sig för hustru och barn, samt i synnerhet för tjenstefolk, hwilka wandra kring som flyttfoglar. Men, at säga sanningen, behöfde Jöns Bengtsson ingen anledning; hans egen arghet war tilräckelig. Ärke-biskopen gaf nu anledning til en ohörd och hiskelig rättegång, som tilförne aldrig warit känd i Sverige. Han begynte sin förföljelse mot en köpman, som hette Petrus Niclisson med wedernamnet *Hättelös*, hwilken han kastade helt oskyldigt uti et swårt fängelse, det han ock med åtskilliga plågor och straff betungade. Hans högwördighet Jöns Bengtsson beskyllade denne usling, at han haft några bref ifrån K. Carl til des wänner och släktingar, ehuru *Hättelös* nekade dertil; men såsom ilsk jurist hade redan Jöns Bengtsson hopfogat execution med början af processen. Owäsendet yppades wid Distings-marknaden, och hans högwördighet ärke-biskopen, som war bewäpnad med förträffeliga gåfwor til at ljuga, skapade nu åter en färsk osanning, at K. Carl hade samlat en stor här af allehanda

*Pin-förhör
emot K.
Carls för-
mente wän-
ner.*

folkslag, och ärnade sig nästa sommar komma til Sverige och i grund föröda landet. Detta predikade hans högwördighet i egen person för hela myckenheten af det samlade marknadsfolket i Upsala, och detta rykte spriddes nödwändigt ut i hela landet. Det war likwäl intet mera sanning i denna lögn, än i de andre stats-dikter, som yrade öfweralt i Sverige. Jöns Bengtsson, såsom ordens-mästare för sällskapet, sammangyttrade alt hwad honom behagade, och det troddes. Will man ock föreställa sig, at en så betydande man, som Jöns Bengtsson werkligen war, wille blanda sig i förtroende med inströmmande marknads-folk, skulle något sådant samtal upväcka mycken betänkning hos en oförfaren landbo. Men sorgespelet war endast begyndt, påföljden saknades: ärke-biskopen skickar fördenskull bud och bref til konungen, som då war i Dannemark, låter honom weta Sveriges wädeliga belägenhet, och råder K. Christian tillika, at skynda til Sverige med en talrik krigshär. Genom Jöns Bengtssons wäl öfwerlagda råd war ryktet om K. Carls återkomst til landet så stadgadt, at hwar K. Christian kunde anlända, skulle denna nyhet altid möta honom såsom en grundad sägen och allmän underrättelse, hwarom ingen borde twifla. Alt detta war likwäl intet annat än et ogrundadt snack, som ärke-biskopen sjelf diktat och utspridt wid Distinget i Upsala. Om K. Christian trodde ärke-biskopen, wet man intet; förmodeligen måtte konungen warit lika så wäl underrättad om hwad som skedde i Danzig som ärke-biskopen; man såg ock kort derefter, at konungen började ledsna wid denne stormyndige prelat: icke desto mindre, som rådet war godt, kunde ock tjena til andre afsigters utförande, följdes det af konungen, som ock med en manstark här midt uti långfastan ankom til Stockholm. Där yppade Jöns Bengtsson änteligen sina mordiska beslut, som åsyftade at på en gång utrota alt hwad som hade någon benägenhet eller kärlek för K. Carl. Man började sin ransakning med husbesök hos de misstänkte personer, man upbröt golf och bänkar ¹⁾,

¹⁾ Rimkrönikan, sid. 464:

The sökte under golff äpter breff ok swa i theras bänckia,

män sökte efter bref ifrån K. Carl, man fann inga. Wid undersökningen skedde ock wåld på de misstänkta egendom, at de miste nästan alt hwad de ägde. At Jöns Bengtsson eller någon annan betydlig person dragit fördel af detta byte är intet troligt; gemene utmättnings-karlar kunde altid tilegna sig hwad de wille för arfwodes-lön. Således war ärke-biskopens första tilbud och försök utan all werkan: hans medhållare hade sökt efter K. Carls bref, men inga funnit. Den opartiska allmänheten trodde då, at de misstänkte skulle blifwa frikallade, eller åtminstone framdeles intet vidare oroas för detta mål. Men de danske herrarne woro af helt andra tankar: man beslöt at genom pinligt förhör twinga de misstänkte til bekännelse. En Clas Rönnow gaf förslag på straffet, och hängde man pantsar och harnesk wid de förmente brottsliges fötter. Någre blefwo pinligen döde, andre ofärdige; för en del förwarades et långwarigt fängelse; någre af de starkare uthärdade plågorna; men ingen aflemnade någon önskad bekännelse, ty han hade intet at bekänna. Marsken ifrån Dannemark förde hufwudbefälet wid detta tilfälle, och swenske herrarne Ture Turesson och Magnus Gren efterföljde danske marsken uti sit hårdä förfarande. Jöns Bengtsson behöll den för sig angenäma, men för ärligt folk bedröfweliga sysla, at utnämna dem som pinas skulle. Så snart ärke-biskopen utnämnde någon til at pinas, blef han straxt på konungens befallning til sit pinorum på stora torget befordrad, där han med sine oskyldige plågo-bröder uphängdes i en ring, då kött och senor genom tyngderna kunna slitas ifrån benen, eller ock lemarne wridas omkring. Utsökningen war ock nog sträng, emedan både adel och oadel antastades, och när sjelfwa riksens råd måste undergå pinligt förhör, kan ingen undra på at sämre folk blefwo grepne. Jöran Carlsson hade oförnekligen säte ibland riksens råd; men efter Jöns Bengtsson fruktade för honom, kunde han ej heller undgå pinliga förhöret, änskönt han

Swa storlika monde the them misstänckia:

Ther näst kom thet i andra matte,

Ok hade när mist alt thet the atte.

hölts före at wara en af de wackraste karlar i riket; derföre ock författaren til Rimkrönikan kallar honom den skjöna man. Men där sjelfwa oskyldigheten intet kunde frikalla från plågor, där war utwärtens anseendet en wanmächtig förman. Rimkrönikan förebär, at Jöns Bengtsson fruktade Jöran Carlsson: officer war han, och intet skygg för farligheter, hwilket han nogsamst bewisade, när han förmanade de uproriske Stockholms borgare til trohet emot sin lagliga öfwerhet. De förrädiske borgare kastade likwäl herr Jöran uti fängelse; men sedan han blifwit förlikt med wederbörande, hördes intet af någon oro ibland K. Carls fordna wänner, utan alla lefde uti en indragen stillhet. Nu halp likwäl ingen ting, så länge förföljelse-anden yrade. Nils Rytting war wisst ingen farlig man; war doctor juris; men hade warit K. Carls canceller, och detta war i Jöns Bengtssons hiskeliga plågo-ögon et grufweligt brott, fast det bordt lända honom til heder. De andre pino-offren woro Nils Pedersson, Bengt Torstensson och flere ¹⁾). Afsigten war, at plågorna skulle twinga dem at uptäcka alla K. Carls råd och afsigter. Men ingen af de angifne wille med falskhet och på nedrigt sätt förtjena sin frikallelse. Dock war det pinliga förhöret så omänskligt, at mången satte lifwet til därwid ²⁾).

§ 21.

Påminnelser wid ärke-biskopens upförande.

Hwad för häftighet war store christendoms-föreståndare eller ochristne ärke-biskop upwäckt i sit fädernesland, är både obegripligt och otroligt. Genom en updiktad osanning hade Jöns Bengtsson haft tid och rådrum at skaffa svenska kronan til K. Christian. Nu upstiger en dylik osanning, som börjas med en oskyldig mans fängelse och oförtjent hårdt lidande, hwarigenom han twingas til falska angifningar och bekännelser. Den derpå följande dåraktiga undersökning,

¹⁾ De anklagades eller angifnes hantering eller lidande beskrifwes uti Diar. Vazst. p. 121 således: *multique tunc temporis tam nobiles quam alii, specialiter cives Stockholmenses, passi fuerunt maximas tribulationes & afflictiones.*

²⁾ Hela denna historia är tagen utur Diar. Vazst. wid år 1463, p. 120.

och de hiskliga och omenskliga pinliga förhören, som utan lag och dom verkställes, och öfvergingo egentligen dem, som misstänktes at ännu hysa någon erkänsla emot sin förre laglige konung, härflöto af ingen annan än Jöns Bengtssons egen arghet, som ännu intet kunde glömma sin faders twistigheter med marsken Carl Knutsson; hwarföre ock alla de tanklösa oformligheter, som nu skedde, tilägnades ingen annan än högwördigste herren Jöns Bengtsson, såsom alla olagligheters förnämste verkmästare. Man kan wäl intet neka, at de misstänkta uphängning kom ifrån de danska; men hade intet öfwerste prästen warit anklagare, hos hwilken de antingen wille genom sin oformliga nit gjöra sig behaglige, eller ock genom sit medhåll gjöra uphofsmanen til all denna oreda förhatligare; så hade det wäl icke skedt. Dessutom woro ock wissa skrankor satte för ärke-biskops-yrän: ty utan konungens bifall blefwo Jöns Bengtssons angifningar til pinliga förhören aldeles werklöse. Det hade ock warit en altför stor myndighet uti en undersåtares händer, om alla inbyggarne i riket skulle warit en så yster wildmans otidiga illrådighet undergifne; det war således ganska wäl betänkt, at K. Christian lät stäcka andeliga wingarne, at deras höjd intet måtte swäfwä för mycket eller sträcka sig för wida. Konungen kunde imedlertid wara fullkomligen öfwertygad, at hatet stavnade på sit rätta ställe. Det såg ohyggeligt ut, at twenne swenske herrar welat deltaga uti swenska mäns plågånde: det war utan twifwel et inställande smicker, at betyga sin nitiska tilgifwenhet mot sin nådige herrskare, men liten wänskap för sine olyckelige landsmän.

§ 22.

Denna otidiga rättgång och glupska undersökning hade warat alt ifrån midfastan inemot midsommars-tiden, då K. Christian ärnade gjöra et tåg til Finland. Efter ärke-biskopens grundrika råd hade konungen kommit anryckandes med en talrik krigshär. I Swerige liknades K. Christian wid en taska utan botten; författaren til Skiby-krönikan säger, at K. Christian war en hederlig penninge-föraktare, contemtor pe-

cuniarum egregius. Detta synes mig obegripeligt, at en herre, som råder öfver millioner undersåtare, om hwilkas wälfärd han drager försorg, såsom en fader om sina barns, kan med skäl och heder förakta penningar. K. Christian war likwäl i denna del i Sverige intet rådlös: det är sant, när han war i Sverige, fattades honom altid penningar; men bristen botades altid med de urtima skatterne, som konungen med riksens råds samtycke beständigt påböd. Således war K. Christian strax i stånd at påbjuda en ny urtima skatt, som war swårare än de förre; ty hwar skattdragare war skyldig at utlægga tolf öre Stockholms mynt, och således mer än en och en half riksdaler, och hwar landbo sex öre. De andra urtima skatterne hade gått ut utan knot; men detta påbud upväckte mycken oro bland allmogen ¹⁾. Och ser det ut, som konungen altid war af den tankan, at alla stadgar, allenast de med riksens råds samtycke utfärdades, woro altid lagliga och gällande. Uti K. Christians försäkring, daterad Konungshamn 1457, afsäger sig K. Christian all ny skattläggning utan efter lag och gamla sedwänjor. I lag woro nya skatterne wisst intet grundade, genom gamla sedwänjor styrktes de än mindre; ty alla dessa nya urtima skatter skulle nödwändigt föras til Dannemark. Den, som will rätt döma om fordna tidens beskaffenhet, bör söndra något litet sin eftertänksamhet från närwarande tider. När en krigshär kom anryckandes, underhölls han af allmogen efter påbud af utlysta gjärder, som betaltes intet: det war således en swår tunga, när krigstroppar i oträngt mål kommo i rörelse; och war det ganska lätt, at genom sådana fram- och åter-tåg bringa et land i yttersta förlägenhet, utan ringaste förman för allmänheten. Det war wäl intet utsatt, hwad jämkning skulle iakttagas emellan gjärdgifwarne; men lid- och

¹⁾ Diar. Vazst. wid år 1463, p. 121: Apposuit etiam tunc Rex Christianus maximam exactionem pecuniarum super communitatem totius regni, tam super colonos ecclesiarum & monasteriorum quam alios, ita quod quilibet tributarius per totum regnum dare deberet XII oras Stocholmenses, & quilibet colonus VI oras monetæ Stocholmensis, unde maxima anxietas & dissensio exorta fuit inter Regem & populum regni.

ledingsordningen lär wid detta, som andra tilfällen, tjent til rättesnöre. Oförnekeligt är, at ju talrikare hären war, desto större blef lefweransen, och betjeningen hade et rikt tilfälle til all möjelig snålhet och winning. War nu betjeningen, som tilförne, upfyld med utlänningar, war det et bedröfweligt råd at gifwa konungen, at infinna sig med utländsk krigshär, när intet fientligt war å färde. Konungen miste ock en stor del af sina årliga inkomster: ty lid- och ledingsafgifterne hörde oförnekeligen konungen til, så wida de ej på annat sätt wederbörligen användes. Då war ingen beständig armee eller här, inga lönta regementer eller compagnier, utan det ankom på härförarens wälbehag, i hwad ordning och storhet han wille fördela sina sammanskockade flockar. Såsom nu officerare och gemene äro ordenteligen lönte, så kunna marcher och tåg ske utan allmogens eller landets besynnerliga swårigheter. Men denna inkastade påminnelse rörer intet denna tidens urtima skatter, som hwarken syfta på någon armee eller des underhåll, utan war endast en bewågen afgift, som skulle gå til och brukas i Dannemark, utan at den ringaste del til Sweriges behof kunde användas. Krigshärens underhåll och aflöning måtte hafwa skedt af ledingsafgifterne, som är nämndt; den andra betjeningen löntes af konungens swenske wänner, genom borgadt lån eller, rättare sagdt, rena gåfwor, hwartil alla måtte beqwäma sig, så fattige som rike. Gåfwe-summan war wäl friwillig, dock så, at den, som gaf mäst, war behagligast. Man måste ock tilstå, at gåfwe-summan gick långt nog, när någre gåfwo 200 mark eller riksdaler, andre 100, 60, 50 mark, och så vidare. Hufwudstyrseln i regeringen war, at Sverige nödwändigt skulle blifwa fattigt, allmogen genom ouphörliga skatter, adeln genom gåfwo-lån. Skänk-skatten beskrifwes i Rimkrönikan, sid. 462¹⁾. Sammanhanget wisar tydligen, at detta samman-skott war en ren skatt, dock friwillig. Efter utseende lära konungens närmaste wänner påtagit sig de drygaste sam-

¹⁾ Witnesbördet af Rimkrönikan är infördt [del 5] sid. 17; och för år 1466 bör stå 1463.

manskotten, och måtte en Magnus Gren, en Ture Turesson, ja kanske ärke-biskopen sjelf tagit del i högsta lotten, och någre andre betalt 200 riksdaler i skänk- eller lån-skatten. Man kan twifla, om nånsin någon svensk gifwit en så stor summa i skatt på en gång, hwarken förr eller sedan. Men kan hända en sådan skattläggning war obillig: kan wara. Men politiska ställningen uti borgerliga samqwäm är understundom kinkig. Hela tiden under K. Christians regering har i Swerige warit en skola, huru man skulle lära at gjöra förrädare och skälmar lycklige. Detta borde förmodligen ändras, om någon anständig ordning i samqwäm skulle hafwa rum, och någon betydlig förman angripas, om något godt kunde winnas. Skänkgifwarne, som wunno wäl högsta nåden hos konungen, emedan de gåfwo mäst, kunde ock sedermera komma i åtanka, då alt kunde sättas i wederbörligt skick. Under ärke-biskops-yran war ingen säker om sit lif, ingen om sin hälsa, ingen om sin frihet, ingen om sin egendom: ty husbesökarne togo hwad dem behagade. Det är oförnekligt, at K. Christian hade owäntade förslager för sig; hwilket kan ses af det som följer.

§ 23.

Ärke-biskopen war uphofsman til alt tidsens onda.

År 1463 är et af de förunderligaste år, som gör K. Christians upförande nästan obegripeligt. När desse pin-förehören utfördes, skedde verkställigheten på konungens befallning och ärke-biskopens angifwande. Af hela Jöns Bengtssons upförande är tydeligt, at desse K. Carls wänner förbrådde tilbud woro idel dikt och osanning. Det war ock omöjeligt, at ärke-biskopen kunnat hafwa en nogare och tillförläteligare kunskap om hwad som tildrog sig i Danzig, än konungen sjelf kunde hafwa. Och war han så mycket säkrare om alt som hände där i landet, som han höll en hemlig agent i Danzig, benämnd Peter Franeke, som altid kunde gifwa så många underrättelser som behöfdes, utan at späda ut dem med Jöns Bengtssons oförskämda osanningar. Dessa woro likwäl så mycket nödwändigare, som inga märkeliga tidningar inlupo från Preussen, utan

alla dessa stats-lögner skulle sammansättas här hema. Härtill betjente sig hans högwördighet af den uslingen Hättelös, som för at slippa sit hårda fängelse angaf omsider hwem som wederbörande äskade, fast han sedermera, så snart han kommit i frihet, tilstod at alla hans angifningar woro rena osanningar. Slutet på hela pin-processen blef då det, at alt hatet stannade på Jöns Bengtsson, såsom enda och rätta uphofs-mannen til alla dessa nedrigheter.

§ 24.

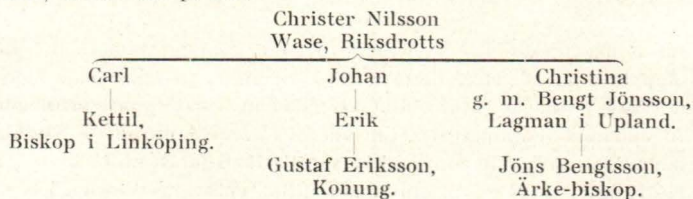
K. Christian hade redan fullgjort de ärender, hwarföre han war af ärke-biskopen anmodad, at med en fullkomlig krigshär infinna sig i Sverige. Denna narraktiga april-resa, ty från Danzig war ingen fara på färde, hade likwäl förmodligen haft den werkan, at den ogudaktiga undersöknings-rättegången kunnat med all olyckelig stillhet fullbordas. Hans borgade lån eller gåfwor woro redan satte i verkställighet, och urtima skatten med alla närwarande rådsherrarnes, ja sjelfwa ärke-biskopens samtycke reglerad. Där war således ingen ting som hindrade resan til Finland, utan den företog konungen kort före midsommars-dagen. Ärke-biskopen lämnades qwar i Stockholm, til at förestå regeringen under konungens frånwaro; men på sin resa til Finland hade K. Christian et stort antal af förnämne herrar med sig, och ibland dem äfwen biskop Kettil från Linköping¹⁾. Denne biskop är ännu intet särdeles bekant uti historien; men blifwer det så mycket mer. Här will man allenast til en början nämna, at han war af en betydelig släkt, Wasarne, som i detta århundradé woro mycket gällande, fast ännu lagom gagnande, emedan de woro merändels alle af danska partiet; och war

*Konungen
reser til Fin-
land.*

¹⁾ Om någon, kan hända, wille twifla om konungens stora och betydliga sällskap til Finland, efter detta förbigås af andra, beropar man sig endast på Diar. Vazst. wid år 1463, sid. 122: Eadem æstate quasi modicum ante festum b. Johannis Baptiste Rex Christiernus recessit navigio de Stockholmia & ad Finlandiam navigavit cum multis consiliariis regni & militaribus, qui eum sequebantur; inter quos etiam erat dn. Katillus episcopus Lincopensis aliique prælati & proceres regni. Med militares lär här intet förstås annat, än riddare.

Gustaf Eriksson, kan hända, den förste af denna ätt, som begrep at danska partiet och tänkesättet prydde intet en ärlig och uprigtig svensk, och torde Sturarne änteligen lärt at känna sig sjelfwe, och at känna och älska sit fädernesland. Biskop Kettils skyldskap med K. Gustaf Ericsson kan inhämtas af bifogade slägt-tafla ¹⁾; men hwad Kettil skulle göra i Finland, wet man intet, om icke K. Christian wille lära at känna honom. Will man ock fråga hwad K. Christian skulle göra i Finland, lemna våre gamle häfdetecknare oss uti en fullkomlig okunnighet. Så mycket man wet, hade K. Christian intet ännu sedt Finland, alt sedan han blifwit konung i Swerige: det synes då troligt, at afsigten med resan kunde wara den, at konungen wille låta hylla sig af finnarne på samma sätt som skedt i Swerige. Men om konungen derföre infört eller welat införa samma skatter i Finland, som warit gångbare i Swerige, wet man intet; och at uppehålla läsaren med toma gissningar, lönar intet mödan. Man har tilförne berättat, at Erik Axelsson Thot styrde werket, när K. Christian första gången hyllades af finnarne; det ser ock ut, såsom wården af Finland warit honom äfwen framdeles anförtrodd, emedan slottet eller fästningen Olufsborg i Savolax är uppförd emot ryssarne af Erik Axelsson; och efter hans anstalt Wiborg befäst med mur; men detta lærer likwäl intet hafwa skedt uti K. Christians tid, emedan där är intet tecken at något under denne herres regerings-tid blifwit påtänkt til försvar emot utländske fiender, fast Stockholm, Kalmar, Elfsborg och andre säkerhets-platser emot de svenske sjelfwe förmodligen intet blifwit aldeles försummade. Hwad finska

¹⁾ Man kan betjena sig af den lilla stam-tafla, som förekommer hos Er. Benzelius, Mon. Eccl. p. 257:

förrättningarne angår, så nämnas de wara utförde när Conrad Bitze war biskop i Åbo, och han dödde 1489 ¹⁾).

§ 25.

När K. Christian tog afsked af ärke-biskopen, måtte det hafwa skedt med nog förstald upriktighet, efter man anmärkt, at konungen kallade Jöns Bengtsson wid sin afresa *fader*: denna nåd war en wiss förelöpare til all den onåd, som war möjelig emot en sådan man, som en svensk ärke-biskop: ty efter alt utseende hade K. Christian redan tagit sit beslut, at störta Jöns Bengtsson. Imedlertid fortsatte konungen sin resa til Finland, utan at man wet hwad där uträttades. Ärke-biskopen blef qwar, som sagt är, på Stockholms slott, och där gjorde upländske bönderne mycket bryderi i anseende til urtima skatten. Bönderne samlade sig då i Stockholm til et antal af 3 eller 4000; de knotade ock på ärke-biskopen sjelf, at han gifwit sit samtycke til en så odräglig tunga. Myckenheten af de samlade och deras skrik gjorde, at ärke-biskopen i fruktan för upror lofwade allmogen, at han wille skrifwa til konungen och anhålla om någon lindring i afgiften. Efter någon liten betänke-tid instälde sig bönderne på nytt hos ärke-biskopen och förklarade rent af, at de af den påbudne skatten intet wille betala en penning en gång. När ärke-biskopen fick höra denna utlåtelse, bad han bönderne gå hem til sitt, utlofwandes tillika, at han skulle skrifwa til konungen och frikalla dem ifrån denna pålaga. Genom detta löfte stillades allmogen, och alt blef tyst. Med wissa bud underrättades K. Christian både om böndernes uplopp och eftergiften på urtima skatten, som ärke-biskopen förlänt allmogen. Denna tidning afbröt alla afsigter och förrättningar i Finland, om konungen haft annat ändemål med sin resa i et land, där hwarken konungen eller hans fleste rådsherrar

Upländningarnes upresning emot skatten.

¹⁾ *Paulus Justen* uti sin biskops-krönika om Finland uti Bitzes lefwerne: Hujus tempore castrum Olufsborg in Savolax propter Ruthenorum insultum per d. Ericum Absalonis, equitem auratum, erigitur, et oppidum Wiborg muro cingitur. I fordna dagar kallades Axel på latin Absalon, och Olofsborg Nyslott. Jfr *Rhyzelii* biskops-krönika, sid. 338.

intet förstodo folkets tungomål en gång. Imedlertid hade K. Christian besökt Finland, och såsom herren förmodligen varit af et muntert och nådigt utseende, torde det ock haft någon behaglig werkan hos en allmänhet, som sällan ser sin öfwerhet. Men det war säkert intet konungens syftemål, at fägna sine undersåtare med sin närwaro: K. Christian hade långt större begärelse til deras penningar än något annat, och den angelägenhet kunde lemnas långt säkrare uti Erik Axelssons händer än en annans, emedan han haft på flera sätt tilfällen at tjena finnarne. Hos konungen war en bekymrande öfwerläggning, huru man skulle aldrabäst betjena sig af Stockholms-owäsendet til wissa afsigters utförande: efter någon öfwerläggning beslöts, at oförtöfwadt skynda til Swerige; återresan från Finland blef då genast företagen, och så snart konungen med sit sällskap återkommit til skären, afärdades biskop Ketil til at wårda sit stift ¹⁾.

§ 26.

*Konungens
wistande i
Finland.*

Således hade nu K. Christian fullbordat sin finska resa, som varit nog kort. Så mycket wet man med säkerhet, at herren upbröt från Stockholm wid midsommars-tiden: om nu något motwäder hindrat, eller ock konungen uppehållit sig något på Åland, är det ganska möjligt, at konungen intet kommit til Åbo förrän i början af Julii månad; återresan skedde med största hastighet, och war K. Christian med sit följe redan i Stockholm innan den 15 Augusti; ty på söndagen för Wårfrudag assumptionis, eller Jungfru Mariæ himmelsfärds-fest, den 15 Augusti, war konungen med rådet redan, som sagt är, oförnekeligen i Stockholm och omröstade om ärke-biskopens inmaning i fängsligt förwar. Efter denna räkning hade konungen knapt uppehållit sig mer än en månad i Finland, så at hans personliga närwaro intet kunnat hafwa särdeles werkan på ringare folket; deremot hade ärke-biskopens upförande haft en hel annan påföljd, än andelige herren

¹⁾ Alla dessa märkwärdigheter äro tagne utur Diar. Vazst. wid år 1463, sid. 122.

wäntade: man måste ock bekänna, at Jöns Bengtssons orimliga och fåniga undersöknings-rätt hade gjort både wänner och owänner til hans fiender; hwarföre man ock wid sjelfwa öfwerläggningen i Finland kom gemensamt öfwerens, at det owäsende, som uplänningarne förorsakat, war intet annat än ärke-biskopens konst, som spelt under täcke med allmogen, at göra sig upstudsig emot konungen. Dessa betänkan- den kunde ingalunda komma ifrån wänner, utan ifrån up- riktiga fiender; så at hatet til Jöns Bengtsson intet höll sig blott inom Carl Knutssons hemlige wänner, utan sträckte sig ock til de mäst nitiske Kon. Christians förfäktare. Och som ingen war säker hwarken om frihet, lif, hälsa eller egendom, så snart en blef så olycklig, at få ärke-biskopen til owän, under sin yrsel, som rasade halfwa året 1463; så war det ganska angeläget, at hämma en sådan tiltagsenhet, innan yr- seln skenade för långt. Biskop Kettil måtte ock något för snart yttrat sina inwärtas tankar, efter man funnit rådeligast, at wisa honom ifrån Stockholm, när ärke-biskopens angelä- genheter skulle företagas.

§ 27.

Om ärke-biskopen under uplänningarnes upror hållit med bönderne eller ej wet man intet. Författaren til Rim- *Ärke-bisko- pen ankla- gas och fängslas.* krönikan vågar intet med säkerhet yttra sig, antingen ärke- biskopen hade skuld eller ej. Åtminstone war det et almänt tal ibland konungens folk, at Jöns Bengtsson, med sine fog- dar, bönder och slägtingar, hade upmuntrat allmogen at intet betala urtima skatten, och om man wille med wåld tvinga dem dertil, skulle de sammansätta sig och drifwa konungen utur landet; hwilket alt de med trowärdiga bref bewisa kunde. Och dessa omständigheter äro de, som den nämnde författaren intet tror sig kunna utreda. Efter Rimkrönikan talade K. Christian ärke-biskopen mycket hårdt til, hwilket intet särdeles passade sig med öma titelen af *fader*, hwarmed konungen betygade sin nåd emot ärke-biskopen innan tåget til Finland företogs; nu, sedan finska resan war fullbordad, war all nåd förswunnen, och, i stället för glädje-betygelser

wid kära wänners återkomst efter en lång resa, såg man nu intet annat än twära och trumpna ansigten, som bebåda aldrig något godt, utan fall och förtret. Denna ställning måtte upväcka en så mycket större bestörtning hos Jöns Bengtsson, som denne andelige herre hade nu nästan i sju år regerat, snart enwäldigt i Swerige, och hade han nu detta sista året 1463 wisat så otidig och fånig grymhet, at alt ärligt folk hade wederstygge för honom. Konungen lät då straxt efter återkomsten til Stockholm kalla sit werldsliga råd, som då war i staden, up på slottet, och där måtte äfwen ärkebiskopen såsom brottslig inställa sig. Konungen föredrog då åtskilliga swära klagomål emot hans ärewördighet, och kunde genom ärkebiskopens anslag både konungen sjelf, Sweriges rike och alla andra råka i förderf och skada. De råda fördenskull, at hans nåd konungen täcktes begära Stockholms slott tillbaka från ärkebiskopen, och sedan taga ärkebiskopen i säkert förwar, til dess hela rådet kunde blifwa samladt och sådane steg tagas, at hwarken hans nåd konungen eller andre rikets inbyggare må störtas i den fara och fördärf, som nu syntes öfwerhänga. De nu beslutande werldslige herrarne woro: Erik Axelsson, Ture Turesson, Gustaf Carlsson, Magnus Gren, Erenigle Nilsson, Carl Maghensson, Åke Jönsson, Greger Matsson, Johan Christiernsson, Nils Sture, Greger Bengtsson, Ifwar Gren, alle riddare. Detta war nu den första gången, som Jöns Bengtsson blef nödsakad at swara inför werldslig rätt såsom sakägande; och måste han warit nog modfäld, som intet wågade anföra jäf emot en så obehörig domstol: det ser ut som hans stjerna war nedergången och modet fallet, sedan wildjurs-arten intet fåt mera rymd at utwidga sig på. Ärkebiskopen blef ock föranlåten, at öfwerlemnna Stockholms slott til konungen, hwilken förmodligen lemnat det til Ture Turesson, som kort förut hade warit där befallande. Det swåraste för hans högwördighet war, at han tillika inmanades i fångsligt förwar, til dess hela svenska rådet blef sammankalladt, hwilket ankom helt och hållet på höga wederbörandes ompröfwande; såsom ock swenske rådsherrarne intet kommit gemensamt tilhopa, förr än

konungen fört bort ärke-biskopen med sig til Dannemark, och satt honom i slotts-tornet i Köpenhamn. Swenske råds-herrarnes beslut stadfästades med deras insegel, och tre borgmästare i Stockholm, Mårten Lindorm, Delert Krage och Claws Wisä, intyga at de warit närwarande wid samma förättning och åhört på Stockholms slott, at alla desse artiklar och ärender uplästes äfwen så almänt för borgerskapet i Stockholm, som så nyligen warit föremål för des ogudaktiga undersökning och dumma pin-förhör ¹⁾. Detta måtte nödvändigt warit en hiskelig stöt för vår magtstinne Jöns Bengtssons heder och ära, som hade nu fallit i smutsen. Han hade wäl aldrig warit annat än skälm, alt sedan han blef ärke-biskop, då han hatat sin laglige konung och sit rätta fädernesland, samt altid arbetat på Dannemarks förmån och Sweriges skada. Genom hans krokas förlorade Sverige Gothland och Norige, och en sådan skulle hafwa medhåll i sit eget fädernesland, och sådana woro Sweriges patrioter, som riket proppat med heder och rikedomar, til dess äntligen han blef det han war, ärke-biskop Jöns Bengtsson, skälm och förrädare. Så snart han blifwit kastad i fängelse, förswunno til en del hans präktige äre-titlar; man tillade allenast *förrädare*, som han längesedan förtjent; och nu anslogs på kyrko-gårdar och i kyrkor i Stockholm denna kraftiga och sanfärdiga öfverskrift: *ärke-biskopen är förrädare* ²⁾. Denna förrädaretitel måtte klinga ganska hård och frätande för en så upplåst och högdragen illgerningsman. Jag bör intet missunna Jöns Bengtsson et ärenamn på sit wis, som han med så mycken samwetslöshet och mycken möda sig

¹⁾ Dessa omständigheter förekomma uti riksens råds bref, Jungfru Mariae himmelfärdsdag wid den 15 Aug. 1463. Originalen finnes i Kongl. danska archivum med 12 sigiller.

²⁾ Rim-krönikan, sid. 465:

The danske män begynte erkebiskopen förrädare kalla.

Ericus Olai, Libro 6, p. 206, talar om samma händelse: Et ea æstate, qua captus est (Archiepiscopus), innumerabiles libelli famosi scripti, & in plateis undique & coemiteriis, & in ecclesiis Holmensis oppidi sparsi fuerunt, continentes: *Archiepiscopus est traditor*.

förwärfwat. Efter min oförgripeliga mening kostar det alltid mera besvär och bekymmer at wara skälm än at wara ärlig karl. Det är alltid swårt at wara instängd i et fängelse, i synnerhet då alt annat folk utslutes från den fångnes sällskap och omgänte, och sådan tyckes Jöns Bengtssons instängning hafwa warit; åtminstone gör författaren til Skiby-krönikan en nog besynnerlig målning på herr Jöns Bengtssons inmaning: han berättar, at ärke-biskopen i Upsala, genom baktalares stämplingar, blifwit af K. Christian til fånga tagen, blifwit med mycken försmädelse öfwerhopad, förd til Danne-mark, och där störtad uti yttersta elände, til dess baktalarnes falskhet blef upptäckt och ärke-biskopen återställd ¹⁾). Huruwida dessa berättelser warit falska eller ej, lär Skiby-herren förmodligen intet weta: ty uti riks-rådernas bref nämnas inga orsaker, utan åberopas blott genom &cetera. Dessutom borde Skiby-mannen weta, at detta prat eller rykte war intet löst tal eller snack, utan rena berättelser, som uti sittjande råd, närwarande borgmästarne i Stockholm, af konungen sjelf woro förebragte. Det är ock ogrundadt, at falskheten af dessa berättelser blifwit ärkänd, när Jöns Bengtsson slapp sit fängelse, som vidare framdeles kommer at föredragas. Imedlertid är det ofelbart, at ärke-biskopens fängelse har warit många swårigheter underkastadt: än hotade förakt, än förädare-titlar, än purt elände; så at K. Christian lät ärke-biskopen werkligen pligta för det han brutit emot K. Carl. Han måtte ock uti sitt fängelse warit utsatt för en tung och mattande enslighet; och således beskrifwes egenteligen swenske ärke-biskopens fångenskap i Skiby krönika.

§ 28.

*Uplännin-
gar anläga
sig ärke-
biskopen.*

Uti det föregående har man anført swenske ärke-biskopens oförmodade fall ifrån högsta utwärtens nåd til den nedrigaste onåd, där ock friheten sjelf blef honom betagen. At

¹⁾ Chronicon Skibyense restitutum, p. 558: Archiepiscopus enim Upsaliensis, d. Johannes Benedicti, vir nobilissimus, falsis delationibus quorundam calumniatorum in Daniam etiam missus, ibidem magnam passus est calamitatem.

ju Jöns Bengtssons otidiga rättegång emot de förmente K. Carls medhållare lade grund til et almänt hat emot ärkebiskopen, är oförnekligt, och konungen måtte ock sjelf fåt någon del uti almänna hatet, hwarmed ärkebiskopen öfverhopades; i synnerhet måtte förbittringen blifwit så mycket större, när man dels af Petter Hättelös dels genom andra omständigheter blef öfwertygad, at alla dessa klagomål och angifningar emot det hemliga K. Carls parti woro intet annat än dikter och osanningar af Jöns Bengtsson, hwilken ock sammanljugit det rykte, som han utspridde wid Distinget i Upsala. Såsom nu så många warit delaktige, dels uti det dumma ryktet, som ärkebiskopen sjelf sammanbrygt, dels uti den narraktiga rättegången, då husbesök tilstaddes på högwördige fadrens lösa angifwande, och under husbesöken undersökning anställdes i bänkar, kistor och golf m. m. war det omöjligt at länge kunde hållas döljdt, hwarifrån alt sådant owäsande yppades. Förbittringen måtte således emot uphofsmannen til alt hederligt folk i landet utwidga sig, då fara och undergång undwikas sällan. Ärkebiskopens omständigheter förbättrades derigenom, at en hop bönder samman-skockade sig til et antal nästan af hela Upland, och skyndade til Stockholm, at där begära ärkebiskopens frikallelse från sit fängelse. Bönderne, så snart de fått weta, at ärkebiskopen war tagen i häkte, bewäpna sig i största tysthet och hast; sedan tåga de så småningom til Stockholm i mörkret, lägga sig på Norre-malm, sätta sig ock i besittning af Helge-andes-holmen, utan at någon i staden märkte, at någon fara war på färde. Men bönderne woro intet nöjde härmed; efter alt war tyst och stilla, wille de bjuda til at smyga sig in i staden; de gå då sakta in öfwer broen, som ligger öfwer Norr-ström, i tanka at bryta up norra stadsporten; men då waknade portwakten, och såsom man fick då se en hel hop obekant folk, gafs tecken med klockorna, och hela staden kom i allarm, och berättelse afgick genast til K. Christian, som war nu på slottet, och tillika blifwit underrättad om upplanningarnes ankomst och deras ärende. At sammanlupna almogon intet haft någon anförare, kan slutas

af oförsigtiga påföljden; ty sedan det misslyckats med stadens intagning, war det oförnuftigt at stadna qwar på Helge-andes-holmen. Det blef då ganska lätt, at utestänga bönderne, som inqwarterat sig på Norre malmen, at komma dem til undsättning, som stadnat qwar på Holmen. Almogen hade wäl bjudit til at befästa sig, så på Brunkeberg som på Holmen; men konungens folk hade fattat fast fot på några fartyg, som lågo wid Sandbroen och hindrade Brunkebergarne at genom något biträde understödja Holmboerne. Bonde-hären war således fördelad i två delar, utan at den ena kunde underhjelpa den andra: et säkert förebåd til et wisst nederlag. K. Christian deremot befalte sina danska riddare med sin betjening gjöra sig färdige. Nog wet man, at bönderne wille begära ärke-biskopens frikallelse ur sit fångrum; men derföre wet man intet om de wågade sig fram med sin anhållan. Oordningen war ock redan så rådande på Helge-andes-holmen, at intet många goda ord behöfde onödigt förspillas på dessa uslingar. En ny styrka fick ock K. Christian genom Ture Turesson och hans swentjenare, hwilka förenade sig med de öfrige danske tropparne. Denne Ture Turesson synes ock hafwa mycket bidragit til böndernes nedersabling: ty denne herre kallades nu almogens kjöttmånglare ¹⁾. Rätta bonddöden föll ock in dagen efter upländingarne smugit sig in på Norre malm och Helge-andes-holmen. Emot bönder och willfarande undersåtare war utmätningen nog sträng, emedan mer än 60 bönder nedersablades; men så snart almogen sammanlöper, at det kan få namn af myteri eller upror, får en almänhet skylla sig sjelf, om den oförsigtigt rusar åstad i ogjordt wäder. At tilstå sanningen, tilkommer det intet en uprörd menighet at uphäfwa et kongligt utslag, som skedt i sittande råd, och ännu intet sträckte sig längre än til en blott inmaning i häkte, til framdeles widare öfwerwägande.

¹⁾ Rimkrönikan, sid. 467:

Herr Ture Turesson, en ridder langer,
Kallas tha almogens köttmanger.

II.

§ 27.

Författaren til Rimkrönikan försäkrar, at han intet war *Ärke-biskopen anklagas.* öfwertygad om ärke-biskopen Iöns Bengtson haft någon dehl uti det owäsende, som upplänningarne förorsakade emot urtima skatten.

Hafwer biskopin skuld ok thet gjordt,
Thet hafwer jak ej än försant spordt.

Desse äro författarens egna ord; men som man tillika wet, at ärke-biskopen af egen myndighet, utan at underrätta sig om tilstånd från konungen, eftergaf urtima skatten, är det lik så troligt, at han hållit med den bulrande menigheten än warit den emot wid detta tilfälle. Det war ock et säkert medel at skaffa sig et tilgifwit parti hos en dumm almoge. Han hade äfwen försökt frugten därutaf, när han förjagade sin egen lagliga konung Carl Knutson. K. Christian och hans folk hade långt andra tankar om hans högwördighet från Upsala. Wid hofwet war man öfwertygad om helt annat, nemligen at ärke-biskopen genom sina slägtingar, fogdar och bönder hade så upretat almogen emot urtima skatten, at om konungen skulle willja med wåld utsöka den samma, skulle almänheten sammansättia sig och drifwa konungen ur riket. Til bewis af dessa anläggningar åberopar sig konungen icke allenast på många trowärdiga mäns utsagor, utan kunde äfwen med skrifteliga bewis bestyrka sitt angifwande. Det är wäl nog djerft at beskylla en regerande herre för osanning, men ärke-biskopen hade så upfört sig uti sin dumma och ogudaktiga undersökning emot K. Carls förmenta medhållare, at en stor del af adelen och ridderskapet blefwo hans uppenbara fiender. Sedan Olaus Petri uti korthet berättat omständigheterna af detta orimmeliga uptog, lägger han vidare til, at alt lyktades därmed, at all skulden stadnade på ärke-bi-

skopen, hwarför ock en stor del af ridderskapet fick mycken owilja emot honom. Denna kallsinnighet wisades ock helt tydligen, när K. Christian straxt efter sin återkomst från Finland lät kalla alla då i staden warande rådsherrar tillsammans på Stockholms slott, utan at någon af dessa församlade herrarna läto märka den minsta ömhet emot en gammal wän, gynnare och wälgärnings man, då frågan war intet om annat än ärke-biskopens ärlighet, säkerhet och heder. Men til at bringa denna intet särdeles gamla, dock annars kanske litet orediga historia uti sannfärdig ordning, lär det wara säkrast at å sido sättia något litet de nyares berättelser och däremot endast följa de äldre. I början af Augusti månad eller något sednare är K. Christian kommen ifrån Åbo til Stockholm. Åtminstone är det onekligt, at konungen war uti Stockholm d. 15 Augusti, på hwilken Jungfru Marie himmelfärdsdag firades. Söndagen för denna högtid 1463 upkallade K. Christian swänska rådet och ärke-biskopen Iöns Bengtson på Stockholms slott. Hwad som wid detta sammanträde tildrog sig är man ganska wäl underrättad [om]; ty de närwarande riksens råd läto upsättia en omständelig berättelse om alt samman, och man fick då höra af K. Christian emot ärke-biskopen många grofwa och hårda kjäromål och beskyllningar samt tillika ärke-biskopens swar på dessa tiltal etc. Sedan begärte konungen, at herrarne wille yttra sina tankar, hwad råd man borde taga uti ärender, som woro sådane, at både konungen, riket och de sielfwe skulle hafwa mycken förderf och skada däraf. Rådsherrarne kommo då enhälligt öfwerens, at konungen skulle taga igen Stockholms slott från ärke-biskopen och hålla honom emedlertid i fängsligt förwar, at hela swenska rådet kunde sammankomma och öfwerwäga målet, at riket måtte intet komma i föreskrifne olägenhet. De nu närwarande råds herrar woro Erik Axelson (Thott), Ture Tureson (Bjelke), Gustaf Karlson (Gumsehufwud), swåger med K. Carl Knutson, och war konungen förmäld med hans syster, Magnus Green, Erengisle Nilsson af Hammarstads-slågten (Natt och Dag i längden), Carl Magnusson (Örnfot), Ake Iönsson (Svarte Skåning), Greger Matson

(Lilie), Iohan Christjernsson (Wase), Nils Sture, Gregers Bengtson (Läma) och Ivar Green, alla kongliga råd och riddare, hwilka bekräftade acten med sina sigiller. Tre borgmästare i Stockholm, Mårten Lindorm, Delert Krage och Claus Wisa hade ock warit tilstädes wid förrättningen samt bifogade så wäl sina sigiller som stadsklämman¹⁾. Det märkeligaste af hela denna rådsamling war, at ingen andelig person war tilstädes än ärkebiskopen sielf, som war part och anklagad. Efter tidens beskaffenhet war detta steg wärkeligen olagligt, men det rättades sedermera, när äfwen andeliga herrar bewistade rådplägingarna om ärke-biskopen.

§ 28.

Det beslut, som fattades wid svenska rådets sista sammanträde, blef genast satt i wärkställighet. Stockholms slott hade ärkebiskopen onäkeligen haft i besittning, medan Kong Christian war i Finland. Swänska rådet befalte nu, at slottet skulle nödwändigt lefwereras tillbaka. Detta skedde ock. Men riksrådet Hvitfeldt lär säkert intet sielf hafwa haft detta bref, när han föregifwer, at Iöns Bengtson skulle aflämna Stegholms slott. Gamla Stegeholm war beläget i Tiust, intet långt från Wästerwik; men ingen anledning är, at han haft Stegeholm, om ej wid den tid han war riksföreståndare, innan Kong Christian blef wald. Dessutan står tydeligen uti rådets berättelse, at Stockholms slott skulle afträdas, af hwilket ärke-biskopen war wärkelig innehafware. Där war således wid detta tilfället ingen fråga om Stegeholm, mycket mindre om Stäke, fast det så i vår nyare historia utsattes och efterföljes af Mallet. För-

Ärke-biskopens rättwisa jängenskap.

¹⁾ Hela denna rådpläging beskrifwes omständeligen uti den berättelse, som rådet låtit uppsättja söndagen för Jungfru Marie himmelfärd den 15 Augusti. Originalen til denna berättelse förwaras uti Kongl. geheime archivum i Cöpenhamn; von Dalin har intet haft kundskap om denna act; Hollberg och Mallet nämna den ej heller intet; och borde jag kanske bedja om ursäkt, at jag beropar mig därpå; dock torde jag så mycket mer förtjena en benägen förlåtelse som sielfwa Hvitfeldt anført denna berättelse, daterad söndagen för Wår fru assumptionis, sidan 898.

sta puncten af rådets betänkande lär och bör då wara utan twifwels mål. Det öfriga innehållet tål hwarken jäf eller twist, at ärke-biskopen någon tid skulle hållas uti fängsligt förwar. Kong Carl försummade denna försigtighet och det gjorde hans olycka. Et af Kong Carls hufwudfel war, at han trodde alla för wäl. Et löst löfte hopfogat med en falsk ed tjente til fulkomligt bewis uti herrens tanka. Han trodde bedragare, och bedragaren gjorde gäck eller skrattade åt herrens ärlighet. Om Konung Carl hade warit mera wan wid konungen i Frankrikes Ludvig XI:s hufwudregel: Qui nescit dissimulare nescit regnare, hade han förmodeligen kunnat undwika många olägenheter. Han satte endast wärde på ärlighet och upriktighet och war omgifwen af liumska och förnäma bedragare ¹⁾. K. Christian war öfwertygad om ärke-biskopens falskhet och tiltagsenhet. Christian wille bota Carls fel, men det lyckades intet särdeles. Efter at hafwa lidit den skymf, som ärke-biskopen utstått wid rådets sista sammanträde, hade det warit enfaldigt, ja barnsligt at lämna wår biskop uti fulkomlig frihet. Konungen hade giordt honom ganska swåra beskylningar. Ärkebiskopen swarade ock derpå; men hwad han swarade wet man intet, ty när som swaret skall inryckas, afbrytes strax meningen med en punct och etcetera. När Rimkrönikan skall föredraga Iöns Bengtsons swar, beropar hon sig endast på en hop swåra eder, som högwördige herren utgiöt. Sådane bewis öfwertyga intet stort; och om de kunde wärka något intryck på någon annan, utträttade de wist intet hos konungen och riksens råd, utan de kommo enhälligt öfwerens, at hans högwördighet skulle förblifwa uti sitt fängelse. Denna qwarhållning hade ganska swåra och förklenliga påföljder; i allmänhet war han nu mera intet Sweriges rikes

¹⁾ Kong Ludvigs omständigheter beskrifwer P. Daniel wid år 1483, då han talar om hans sons Carl VIII:s upfostran. Til någon förändring kunna P. Daniels egna ord anföras af s. 427 T. 8: Le roi son pere (Charles VII) avoit eu à cet égard beaucoup plus de soin de son education qu'il n'en eut lui-même pour celle de son fils Charles VIII, dont il borna la science pour le latin à savoir ces mots: *Qui nescit dissimulare nescit regnare*. En syslosatt läsare kan gå förbi denna anmärkning.

förste och ärkebiskop, utan *skälm* och *förrådare*. De danske började först med denna heders titel, sedan utkommo skymfeligas skrifter, på gator och kyrkogårdar, i kyrkor, ja allestädes i Stockholm såg man antecknat: Ärke-biskopen är en förrådare¹⁾. Så mycket man wet, är Iöns Bengtson den förste biskop, som i Sverige med sådane wanhedrande titlar är öfverhopad. Hans förtjenster äro snart upräknade. Han bortjagade sin lagliga konung och inskaffade en utlänsk herre, som nu belönte hans högwördighet til en del efter sina förtjenster; genom hans wänner och snediga konster förlorades Gothland och Norige; alt detta kunde K. Carl wederbörligen intet betala; K. Christian giordet. Om förlusten af heder och ära tiläfwentyras icke oroade så mycket, för wissa kanske förborgade orsaker skull, så måste likwäl den owäntade arresten wara något beswärlig. Det är utan twifwel swårt at wara instängd, förmodeligen uti et mörkt fängelse, i synnerhet om alt annat hederligt folk utslutes från den fångnas sällskap och omgäenge. När fångwaktaren allena skall passa up en statsfånge, blir man illa betjent. Sådan tyks Iöns Bengtsons instängning hafwa warit. Åtminstone har intet författaren til Skiby krönika kunnat gifwa en ohyggeligare målning, än han giordt, på ärke-biskopens inspärring. Han berättar, at ärkebiskopen i Upsala genom baktalares stämplingar blifwit af K. Christian tilfångna tagen, blifwit med mycken försmädelse öfwerhopad, förd til Danmark och där störtad uti yttersta elände, til dess baktalarnes falskhet blef uptäckt och biskopen återställd²⁾. Af denna berättelse har man tilräckeliga bewis

¹⁾ Rimkrönikan sidan 465:

De danske män begynte ärkebiskopen förrådare kalla.

Ericus Olai Libro 6, p. 206: Et ea aestate, qua captus est (Archiepiscopus) innumerabiles libelli famosi scripti, et in plateis undique et coemiteriis et in ecclesiis Holmensis oppidi sparsi fuerunt, continentes: Archiepiscopus est traditor et alia similia.

²⁾ Chronicon Skibyense restitutum uti Langebeks Scriptores rerum Danicarum M. Æ. Tom. II p. 558. Archiepiscopus enim Upsaliensis d. Iohannes Benedicti, vir nobilissimus, falsis delationibus quorundam calumniatorum a Rege Christierno captus, atque multis ludibriis affectus, in Daniam etiam missus, ibidem magnam passus est calamitatem, verum summa injuria ...

på ärke-biskopens hårda dock förmodeligen ganska wäl förtjenta fängelse. Kan något wara liderligare och brottsligare, än at fördrifwa sin lagliga konung? Äfwen lifstidsfängelse är nåd, när stegel och hjul borde användas. Huruwida klagomålen emot Iöns Bengtson warit grundade eller ogrundade, lär Skiby mannen intet weta; ty uti rådets berättelse, söndagen för Marie himmelfärd, säges wäl, at konungen hadde hårda och swåra tilwitelser emot biskopen dock utan omständelig anräkning. Andelige herren swarade ock därpå; men sedan man sagt det, slutas hela meningen med et tort och twärt etc. Dessutom borde Skiby-författaren hafwa sig bekant, at detta ryktet war intet et löst prat, updiktat af bakdantare; utan rena och trowärdiga underrättelser, som uti sittjande råd af konungen sielf woro angifne och förebrakte. Det är ock aldeles ogrundat, at falskheten af dessa berättelser blifwit uppenbarligen ärkänd, när hans högwördighet blef frigifwen. Det är mycket tvätydigt om andeliga herren skickades med så besynnerlig heder tillbaka efter knäfall och ödmjuk bön om förlåtelse. Man känner ganska wäl rätta ordsaken til biskopens så snara och owäntade frihet och återkomst til Sverige. K. Carl war då redan kommen tillbaka från Danzig. K. Christian behöfde då en wärkeligen äre- och samwetslös man til at sättja emot en hederlig och kanske för ärlig prins. K. Christian kunde intet wara länge willrådig i walet; ty man kan til äfwentyrers twifla, om nånsin någon större skjälme warit i Sverige. Tjufwar, dräpare och andre ogärningsmän hafwa utan twifwel funnits i Sverige som på andra ställen, fast kan hända något fåare: desse kränka allmänna säkerheten för enskylte personer, men wörda öfwerhet och högre ämbetsmän; men en ogudaktig och trolös Iöns Bengtson, så mycket som hos honom står, förtrampar all laglig undergifwenhet genom siuåriga swekfulla ränkor och skielmstycken, upmuntrat, ja hulpit fäderneslandets grannar til wåld och fiendtlighet, hwarigenom intet en eller två såsom uti enskylta brott

Rex tamen Christiernus, cognita calumniatorum malicia, a captivitate absolutum Archiepiscopum in Sueciam magno cum honore remisit.

blifwit lidande, utan nu större nu mindre samfund blifwit dels upofrade dels på annat sätt olyckliga. Om detta alt, utom mycket annat, kan med skäl tillskrifwas Iöns Bengtson, som wäl ingen kan neka, kan wäl ingen med grund klaga, at Kong Christian war för hård. Et swårt fängelse behöfde ärke-biskopen, om intet konungen wille underkasta sig samma efterspel, som K. Carl warit utsatt före. K. Carl hadde altid öfwerhoppat Iöns Bengtson med nåd, wänskap och höflighet, och det wedergälde han som en skälm och förrädare. Däremot upförde sig på et långt annat sätt K. Christian mot högwördige fadren. Han grep honom an til heder och ära, så at ingen af dess gamla wänner ansåg honom för annat än skälm och förrädare. Hwad kan man kalla hans fänuga och gudlösa rättgång emot K. Carls fordna bekanta, som war grundad på idel lögn och osanning samt omännisklig arghet? Men Iöns Bengtson inbillade sig wara uti sin högd, den sänktes och prelaten blef det han war och warit hade. I synnerhet war et enwist fängelse ganska beswärligt för en man, som swäfwat i stora werlden under all frihet och sielfswäld. At blifwa inskränkt innom sitt ensamma sälskap utan uppassare, utan upwaktare torde wara en mer mattande ensamhet än en oförsökt man kan föreställa sig. Än hotade förakt, som altid är en trogen följeslagare af olyckliga, än förnedrande och äreröriga titlar, än purt elände. Så beskrifwer Skiby krönika beskaffenheten af Iöns Bengtsons fångenskap. Om så är, har ärke-biskopen til en del betalt den olägenhet, som han förordsat K. Carl. Det är wäl sant, at K. Christians upförande emot Iöns Bengtson blef honom något dyrt; men grunden til påföljande förändring synes wara lagd något förut.

§ 29.

Men ärke-biskopens fängelse förbättrades ingalunda därmed, at en hel hop bönder sammanskockade sig at anhålla om biskopens förlossning af sitt fängelse. Det är nog besynnerligt, at allmogen uptog Iöns Bengtsons fångenskap såsom en skymf, hwilken hela swenska folket war tilfogad, fast hela saken angick dem intet. Och woro bönderne så angelagne om

*Bonde-låget
emot Stock-
holm.*

ärke-biskopens befrielse, at kunde det eij ske med godo, skulle det ske med wåld. Uti denna fåniga afsigt samlar sig snart mangrant hela Upland tilhopa, och tågar så småningom helt tyst mot Stockholm. De anlända änteligen dit helt sakta i mörkret, utan at någon hade märkt, at någon wåldsamt rörelse war på färde. En del af de ankommande upplänningar lägga sig på Norrmalm, en annan tropp sätter sig i besittning af Helge andes holmen. Alt gick tyst och stilla utan alt buller och owäsande. Och såsom samma tystnad regerade ännu öfwer alt, upmuntras allmogen til än vidare företagande. De skynda då öfwer broen, som war lagd öfwer strömmen, som skiljer sielfwa staden från Helge andes holmen. Afsigten war at tåga fram til norra stadsporten och där bryta igenom; men det lyckades intet; utan portwakten som då vaknade gaf tekn med klåckorne och hela staden kom i alarm. K. Christian war ännu quar på slottet, för hwilken upplänningarnes ankomst och afsigt berättades; men detta narraktiga bonde uptoget skrämde hwarken K. Christian eller någon annan. Konungen befalte genast, at de danske tropparne skulle hålla sig färdiga at anfalla bönderne, så snart det war dager. Ture Tureson gjorde sig ock redo at utsopa denna ohyran. Till at befordra allmogens nederlag så mycket mer, hade konungens folk låtit besättja några fartyg, som hindrade allmogen på Brunkeberg at komma dem som voro på Helgeands holmen til undsättning. När ottesången war förbi, bewäpna sig bönderna mangrant. Trehundrade hade stockat sig tillsammans uti Helge andes holms kjörkan, utan annan förmohn än at åtskillige af dem blefwo nedergiorde. Konungen hadde ock ridit ur slottet och förmanat borgarne til ståndaktighet och stilhet förmodeligen. Sedan detta alt war förrättat, lät Kong Christian sina danska troppar börja anfallet på bönderne. Af desse blefwo wäl någre slagne; men största förlusten war altid på allmogens sida. Och denna öktes när Ture Tureson rykte fram med sina swäntjenare, och ser det ut, som denne herren haft mycken del uti allmogens nederlag; i ty han blef och almänt känd med namn af allmogens kött-

månglare eller säljare ¹⁾). Rätta bondedöden föll ock in dagen efter upplänningarnes ankomst til Stockholm, och då börjades anfallet på bönderne helt bittida om morgonen. De danske begynte träffningen. Sedan hopfogade sig Ture Tureson med sitt folk, och böndernas nederlag syntes blifwa än större. Då ropade konungen, at dock allmogen i Guds namn wille gå bort och gifwa sig. Konungens wälbetänkta råd gjorde slut på alt vidare slaktande, som warat alt sedan morgonen til fyra eller fem eftermiddagen. Och kan man wärkligen undra, at intet mer än några och sextio af bönderne blifwit nedergiorde ²⁾). Utaf de danske stupade och et wackert antal, Ture Turesons förlust nämnes intet. Men at bönderne skulle likwäl hafwa någon åminnelse af sin dumdristiga fänighet, blifwo ock åtskillige steglade. Om K. Christian med något bedrägligt stillestånd uppehållit allmogen, lär wara något, som våra äldre tidräknare intet haft sig bekant. Sent om natten ankommo desse wanwettingar och morgonen bittida börjades anfallet på bondeskåcken, så at mycken tid til rådgörande intet lär hafwa warit. Man har ej heller den ringaste anledning, at K. Christian bewärdigade denna fäskåcken med någon underhandling. Man har i korthet anfört den delen af böndernes öde, som inquarterat sig på Helgeands holmen. De som walt sina säten på Brunkeberg woro så wida lyckigare, at den instundande natten gaf dem et säkert tilfälle til en trygg återmarsch. De hade gjordt intet, och denna orkeslösshet hade skaffat dem en stilla återfärd til sine hemwist, sedan de intet kunnat hielpa sina uprors bröder. Huruwida deras tilbud framdeles skulle beifras eller ej, ankom helt och

¹⁾ Rimkrönickan sidan 467:

Herr Ture Tureson en ridder langer
Kallas tha almoghens köttmanger.

²⁾ Diar. Vadsten. p. 123. Nam statim in ipso mane diei tunc instantis Rex (Christiernus) cum militaribus suis armata manu exierunt contra rusticos et commissum est bellum grave inter eos fere per totam diem illam usque ad horam quartam vel quintam de vespera, factaque fuit strages magna in rusticis die illa, quia, ut communiter dicebatur, ultra sexaginta interfecti fuerant a rusticis, de militaribus etiam quam plures ceciderunt. De öfrige omständigheter bewises af Rimkrönikan.

hållit på omständigheterna. Emot bönder och willfarande undersåtare war kan hända utmätningen något sträng. Men så snart allmogen sammanlöper, at det kan få namn af myteri eller upror, får en allmänhet skylla sig sielf, om den oförsigtigt utan wederbörliga förmän samlar sig och wil blanda sig obefogad i regeringen. Det tilkommer wist intet en sammanlupen menighet at öfverändakasta kongl. utslag. Snarare bör man lämna bifall til författaren af större Rimkrönikan:

Bonde örligh kan man icke prisa;
Ekke af thera stridh quäda stora wisa.

At bönder äro et stånd i Sverige nekar ingen; men at bönderne äro allena berättigade at föreskrifwa lagar för hela swänska allmänheten är et orimligt påstående etc. etc.

UTLÅTANDEN I UNIVERSITETS-
ÄRENDEN.

**Om den akademiska ungdomens antagande och ex-
aminerande vid universiteten.
1744.**

I gemensamt memorial af den 4 april 1744 framställde kanslererna vid de svenska universiteten hos Kungl. Maj:t en serie af önskemål »angående huru med den ankommande studerande ungdomens antagande och examinerande vid riksens academier framdeles må förhållas samt med candidatorum magisterii examina rigorosa bör inrättas». Memorialet remitterades till Kansliet, som i skrifvelse af den 22 maj s. å. begärde akademiska konsistoriets i Lund utlåtande.

De vid de svenska universiteten förrättade examina voro med undantag för den teologiska attestatsen ännu vid denna tid endast att betrakta som förhör, hvilkas mål lågo inom universitetens eget område: de hade alla afseende på promotioner inom de olika fakulteterna. Memorialet af 1744 visar en förändrad uppfattning. Hvad därmed afsågs var dels en skärpning af fordringarne för inträde vid universiteten, dels införande vid dessa af ett examensväsende, hvars uppgift i första hand var att åt staten trygga dess behof af dugande embetsmän. Förslag till reformer i denna riktning hade framträdt redan vid 1740 års riksdag. De skulle 1749 resultera i den första examensförfattningen¹⁾.

Lunds universitets kansler grefve Johan Gyllenborg befallde i skrifvelse af den 29 maj 1744 hvar och en af det akademiska konsistoriets ledamöter att i fråga om memorialet »tydeligen sin mening anföra». Då ärendet förevar den 17 augusti, uttalade sig Sven Lagerbring som följer.

Den höga omvårdnad och nit för wetenskapernas uphielpande, som deras excellencer, herrar cancellererna för Kungl. Maj:ts academier, därigenom behagadt yttra, at de til

¹⁾ Jmfr *Martin Weibull*, Lunds universitets historia, I, 247.

Hans Kongl. May:t med förslag inkommit, huruledes man måtte förekomma de missbruk, som medelst oskickeliga ämnens antagande och belönande wid academierna sedermera widienst sökande sig yppa, kan iag intet annorlunda än med största wördnad anse, tror ock tillika, at de af så högt uplyste herrar wid handen gifna mått och steg äro de tienligaste, som til detta ändemåletz ärnående kunna föreslås. Men som mig är anbefalt at äfwen yttra min ringa tanka och oförgripeliga mening härom, fördristar iag mig i al ödmuikhet följande påminnelser wid handen gifwa.

1:o. Synes wara ganska angeläget, at de författningar giordes, at inga aldeles dumma ämnen antoges i skoler eller gymnasier, emedan en sådan aldeles til studier olämpelig person måste nödwändigt blifwa en onyttig ledamot i republiken och stadna med sit läsande på slutet antingen i tiggeri eller skiälmstycken: fördenskul synes oumgängeligt, at et noga bepröfwande om deras skickelighet anstältes, innan de i sådane publique lärohus blefwo emottagne. Och där detta med behörig alfwarsamhet wärkstältes, skulle twifwelsutan många afskräckas från at utwälja et sådant vitæ genus, hwartil de blefwit upwächte dels af ärelystnad, dels ock besynnerligen af den lätthet, som dem möter wid antagningen uti skolerna.

2:o. När en gymnasist eller diäkne kommer til academien, är det ofelbart nyttigt, at han noga examineras, innan han admitteras at blifwa student; men där han skulle finnas hafwa giordt mindre framsteg, än som här til erfordras, synes wara rådeliget, at skildnad giöres, antingen en sådan gymnasist eller diäkne är af den förmögenhet, at han kan underhålla sig sielf wid academien eller han är så fattig, at han intet utan publict underhåll kan subsistera. J denna senare händelsen är wäl ingen annan utwäg, än at en sådan förwises til skolan eller gymnasium tillbaka, emedan lefnaden är där altid mindre dyr än wid academien. Men wid förra händelsen synes dett kunna wara tienliget, at en sådan blir interimis wis af decanus inskrifwen, men at decanus förelägger honom en wiss tid af tre, fyra, sex eller flere månader,

innom hwilken han bör lära hwad som til des fulkomliga admitterande fordras, då ock decanus kunde utse antingen någon af des lands män eller af academiens docenter och adjuncter, som genom privat information böra honom biträda. På detta sättet synes kunna förekommas både den kostnad och tidspillan, som genom de långwägades återresa eljest wore oundwikelig, såsom ock det sielfswäld, som studentfriheten gifwer anledning til, emedan han under den förenämnda tiden kommer at anses som en privat discipel under den honom af decanus tilordnade informator. Så framt han då efter den utsatta tidens förlopp intet lärdt hwad decanus föreskrifwit, kunde han aldeles wisas från academien och förmanas at taga sig före en annan lefnads art. Men at sielfwa diäknarnas examen skulle publice wärkställas, synes oför-gripeligen mindre nödigt, emedan det som af diäknar och gymnasister kan pretenderas är säkert af mindre wigt, än at det kan upwäcka någon lust hos ungdomen at wara åhörare af en sådan act, längre än inrätningen af den samma genom sielfwa nyheten roar dem: så at åskådarne skulle på slutet blifwa nog så få wid en sådan examen, som om den wore privatissime anstald. Dessutan skulle ock en decanus på detta föreslagna sättet blifwa från alla sina andra ämbets syslor förhindrad, hwilket synes wara något betänkeligt, åtminstone wid en academie, hwar så få professorer äro som här i Lund. Til at förtiga at, där en decanus wil wara för-giäten af sin skyldighet, han alrasäkrast kan giöra underslef wid et publice anstält förhör, där han allena examinerar, emedan där til behöfwes intet annat än at communicera frågorna förut, dem han ärnar anställa. Utom det synes ock, at en decanus långt bättre kunde tilhållas at giöra sin skyldighet, om rector och inspector nationis hade rätt äfwen efter anstald examen af decanus at försöka den admitterade, emedan decanus twifwelsutan då toge de mesurer, som wore tilräckelige at frikalla honom både för chicane och ansvar.

Hwad examen styli angår och des anställande publice, så synes det aldeles wara stridande emot des natur och egenskap, emedan hwarken någon upmuntring eller förbättring förmode-

ligen därigenom står at wänta. Ty först är det intet at præsupponera, det ungdomen skulle hafwa ro uti at inställa sig på academien och där förblifwa under några timars stilla tigan-de, som är nödwändigt, då examinandi äro med sin styls sammanskrifwande syslosatte. Sedermera när stylen är skrefwen, skulle den antingen läsas upp af en af collegii ledamö-ter, eller ock skulle det stå hwar och en af auditorio frit at gå up och läsa igenom den samma. J den förra händelsen skulle det komma helt och hållit an på den som läste up skrifften at åtminstone för auditorium förställa en felachtig skriffit som mycket wäl sammansatt och författad, där man wil tro, at de examinerande hade lust at bruka underslef. Om friheten at genomläsa skriffterna lämnades åt auditorium, wore därmed mycket litet hulpit, emedan man kan nästan wara säker, at gamla ock mogna karlar skulle hwarken hafwa curiositet eller tid at infinna sig på en act, där de ingen ting kunde lära, och de andre äro intet i stånd at med beski-ed dömna, antingen en styl är wäl eller illa skrifwen.

Härwid synes ock det böra komma i öfwerwägande, at som åtminstone en doctor juris och doctor medicinæ kunna wara mycket habile och til alla delar fullgiöra sin skyldig-het, änskiönt de woro icke så mycket bewandrade i latinen, så skulle det ock synas hårdt, at de som om dessa studier sig winlagt, skulle blifwa förkastade för mindre framsteg i et språk, som wärkeligen i sig sielf gör dem hwarken lär-dare eller olärdare, då de likwäl uti sit hufwudstudium hade god grund, insicht och praxis.

När examen theologicum anses effter constitutionerna, så wida den är skild från rigorosum, är den intet annat än en examen catecheticum, och altså kan uti en sådan sällan något förekomma, som kunde giöra den studerande ungdomen, åtminstone de mognare, angelägen at wid en sådan act sig inställa: blir altså effter mit tycke mindre nödigt, at den publice anställes. Men hwad examina rigorosa beträffar, torde det ofelbart hafwa sin stora nytta med sig, om de på det föreslagna sättet publice förrättades, så i anseende til de af deras excellencer anförda skiäl, som ock i anseende til den

däraf formodade æmulation och upmuntran bland ungdomen, fast än det blir lika omöjligt at förekomma alla underslef och missbruk, så framt man supponerar sådane ämbetsmän, som om sin skyldighetz fulgjörande aldeles intet äro angelägna. Det swåraste wid denna inrättningen wore wäl det, at härigenom en stor del af studerande nödwändigt skulle taga sig tilfälle at wid utländska academier med mycket mindre möda förskaffa sig honores academicos, hwarmedelst så wäl riket i gemen som academierna i synnerhet skulle komma ansenligen at lida, emedan det lär wara otwifwelachtigt, at utländske resor altid eller åtminstone merendels äro skadelige, då de af ungt och omoget folk företagas. En del af det befarade missbruket kunde wäl synas blifwa förekommit genom det projecterade præsidium wid de utrestas återkomst, men som det altid är lättare at præsidera än undergå en sådan publique examen, lär där med ingen ting kunna förbyggas. Jag är altså effter mit begrep af den tankan, at examina rigorosa publice på det föreslagna sättet anstälte kunna hafwa mycken nytta med sig, om de, som utom lands tagit graden, blefwo ickedestomindre til en sådan examen förbundne, men i annor händelse kunde det lätteligen skie, at de snarare förqwäffa studierna hos oss, än at de til deras uphielpande något bidra.

Sven Bring.

Om det latinska språkets bruk vid disputationer. 1747.

I kanslersbref af den 30 januari 1747 begärdes det akademiska konsistoriets i Lund utlåtande, huruvida det allmänna hade mera nytta däraf, att disputationer i svenska antikviteterna hölles på modersmålet än på latin. Då ärendet den 11 april s. å. förekom i konsistoriet, upplästes här tryckta yttrande af Sven LagerBring.

Den uppfattning, som i detta yttrande häfdas och hvilken afsåg att utfylla klyftan mellan den svensk-nationella och den akademiska litteraturen, skulle ännu på länge icke vinna någon genklang. Som svar kom kanslersbrevet af den 6 december 1748. Det fastslog, att disputationerna vid universitetet borde allt fortfarande såväl författas som försvaras på latin¹⁾.

Ehuruwäl iag är öfwertygad, at en människia kan wara både lärd och förståndig utan at förstå latin, tror iag dock likwäl, at detta språket intet så aldeles kan försummas, utan at studier och wetnskaper därigenom hos oss skulle taga skada. Men detta oaktadt kan iag intet finna, det latinska språket därigenom skulle råka i wanpris, om disputationer så wäl i historien som andra wetnskaper blefwe på swänksa sammanskrefne. Ty när tillika det förbehåll giordes, at förswarandet af de samma borde ej skie på swänksa utan på latin, wore respondenterna ändå förbundne at wara angelagne om insicht uti det samma språket, så framt de intet wille underkasta sig den wid sådana tilfällen nödwändiga påfölgd at blifwa af sina gelikar utskrattade och förachtade. Dessutan så wida respondenterna ärna winna de så kallade academiska honores, måste de ändå winlägga sig om latinen, emedan så wäl examen stili som de andre examina skie alla

¹⁾ Jmfr Weibull, I, 275—276.

på latin. Samma sak är med de som ärna blifwa präster. Det synes altså, som allenast lusten til latinska språket skulle genom denna inrättningen förfalla hos dem, som hwarken wilja blifwa präster eller emottaga honores academicos; men iag tror intet, at härigenom wore särdeles förloradt: emedan ibland dessa, äfwen nu, de äro ganska få, som lära latinen i annan tanka än til at glömmadt, så snart de komma ifrån academien. Bäst wore wäl det, om disputationerna blefwo tryckte på swänska och latin tillika, men detta enda wilkoret gjorde hela inrättningen inpracticable, emedan kåstnaden därigenom fördubblades, hwilken större delen af ungdomen intet är i stånd at tåla, där sielfwa disputationen blef något widlyftig.

S. B.

**Påminnelser vid Kungl. uppfostringskommissionens
memorial om universitetsväsendets
omorganisation.
1750—1751.**

Kungl. uppfostringskommissionen, hvilken tillsattes under Carl Gyllenborgs kanslipresidentur, framställde i memorial af den 12 november 1748 förslag till en serie reformer ifråga om de svenska universiteten. Med utgångspunkt från grundsatsen, att universitetens uppgift uteslutande vore att åt staten utbilda tjenstemän yrkade den upplösningen af de gamla fakulteterna och nyas upprättande: universiteten borde bestå af en fundamentalfakultet, till hvilken hörde logik, metafysik och moral, latin och svensk statsrätt, en teologisk, i hvilken professuren i orientaliska språk skulle ingå, en civil med juridik, historia och ekonomi, en fysisk, som utom sistnämnda ämne inbegrep medicin och bergsvetenskap, samt en matematisk. Offentlig examen inför fundamentalfakulteten skulle enligt förslaget föregå inskrifningen vid universiteten, ny examen inför densamma anställas efter inom fakulteten avslutade studier och likaledes examen stili pro exercitio för graden. Inom de öfriga fakulteterna borde examina och disputationer pro gradu afläggas och kursföreläsningar hållas. Dessutom föreslog kommissionen upphäfvande af nationsindelningen¹⁾.

Den kritik Sven Lagerbring underkastade detta Uppfostringskommissionens memorial, hvares reformtankar aldrig förverkligades, finnes nedlagd i tvenne betänkanden. Det ena föredraget vid det akademiska konsistoriets i Lund sammanträde den 13 oktober 1750, det andra den 8 januari 1751.

I.

Med största nöje och årkänsla måste hvar en academicus läsa igenom det af Kongl. uppfostrings commissionens utskått ingifna memorial; wett och insicht uti akademiska

¹⁾ Jmfr Weibull, I, 245—247.

wärket lyser där öfweralt, jämte en rättsinnig nit och ömhet för riketz bästa och wetenskapernas förkofring. Denne insickt rönes ock därigenom, at des ledamöter äfwen welat infordra consistoriernas betänkande uti samma mål, emedan det händer esomofftast, at et wärk anses med andra ögon af dem, som äro deltagare däruti och åter med andra af des blotta åskådare. Det kan ock intet annorlunda wara, än at åtskilliga omständigheter måste wara dels okunniga dels och på annat sätt förestälte hos dem, som intet äro närwarande. Och är man fördenskul aldeles förwizad, at det ej ogunstigt uttydes, om man med några påminnelser söker at ställa academiska wärket ännu uti något större lius och tydelighet.

1:o. Synes oförgripeligen akademiska underwisningen inskränkas innom alt för trånga gräntser, då des giöromål intet utsträcket til andras nytta än deras som framdeles medienstgiörande skola tiena det almäna. En widlyftigare nytta synes både wara påsyfftad och kunna ernås genom desza almäna läroställens uprättande. Deienstgiörande äro minsta delen af et rikets inwånare; åkerbruckare, bergzmän, handlande, manufacturister etc. giöra ofelbart den största hopen och kan hända den största styrckan af det almäna wäsendet. Hwar en måste ofelbart medgifwa, at alla desza näringssätten kunna få en ansenlig tilväxt genom wetenskapernas tilbörliga upodlande, och den som intet wid academieerne fått någon försmak härpå, sätter litet eller intet wärde på de förbättrings förslag, som antingen af wetnskaps academies eller andra dylika menigheter kunna upsättias. Utom desz hafwa ganska många af rikets inwånare tilfälle at blifwa brukade uti riketz angelägnaste ärender under de almäna riksdagarna, utan at dem är anförtrodd någon annan ämbetzförwaltning. Alla lära medgifwa, at det wore ganska nyttigt, om sådane personer, utom andra wetnskaper, äfwen ägde kundskap uti riketz almäna författningar och andra rikswårdande ärender, och at den, som wid sielfwa sakernas afgörande skal förwärfwa sig insickt, löper fara at med efftersättiande af det almännas fördel afgifwa sin lärospån. I anseende til alt detta synes oemotsäjeligt, at wetenskapernas

drifwande wid academien bör på det sättet inrättas, at äfwen andra än de, som framdeles skola blifwa tienstgörande, kunna wid academiska underwisningen finna sin räkning. Och som detta slags folket intet wäl kan tvingas til någon wisz och föreskrifwen cursum academicum, emedan de effter nuwarande förfatningar kunna fortfara uti sit närings sätt utan at någonsin hafwa sedt någon academie, lär wara nödwändig, at de altid tagas undan, så wäl uti ordningen af wetenskapernas drifwande som uti förhörens undergående, där intet någon för sin egen heder och andras upmuntran kunde förmås at studera på samma sätt som de, hwilka ärna genom tienstgörande försöka sin lycka.

2:o. Måste hwar en stadna i samma tanka med Kongl. upfostrings commission, at det wore önskeligt, det alle som tänka genom tienster befordra det almäna bästa, gjorde sit ståndz wal i anledning af deras befundna naturliga egenskaper och skaplynnen. Men wärkställigheten här utaf wid academien och af academiens lärare blir och är oändeliga swårigheter underkastad. Större delen af de studerande stå antingen under föräldrars eller förmyndares wård och styrsel, desze giöra merendels sina barns och pupillers ståndswal, innan de komma til academien. Och som deras afsicht egentligen är eller bör wara sina barns anständiga lycka och befordran, falla de med sit wal stundom på et sådant stånd, som de sielfwe sättia mäst wärde på, stundom på et sådant, wid hwilket de hafwa wänner och gynnare, som med sin myndighet kunna framdeles befordra de unga studerande. Kommer de ungas naturliga böjelse och skickelighet därmed öfwerens, är det wäl; hwarom icke måste icke destomindre den unga följa sina föräldras och förmyndares wilya. Om nu det hände wid sådane omständigheter, at en lärare wid academien skulle råda en yngling, som af wederbörande wore ärnad til hofrätt eller cancellie, at winlägga sig om kammar- eller bergzsaker, emedan desz naturliga skickelighet därtill wore mera lämpelig, skulle han ofelbart få til swars, at wederbörandes wilja är annorlunda, och at han således intet är sinnad at wälja något annat lefnadssätt. Alt hwad wid så-

dane omständigheter förmodeligen kan uträttas, lär stadna däruti, at noga utstakas, uti hwilka wetenskaper en yngling bör wara bewandrad, som til en eller annan publik sysla ärnar blifwa befördrad. Och när han uti de lärostycken wid examen giordt skiälig reda, lär academien intet kunna undgå at lämna honom behörigt witnessbörd, hwarpå han sedermera i collegierna antages, änskiönt han til äfwentyrs skulle i anseende til sitt naturliga lynne wara mera skickelig til en annor lefnads art. Utom alt detta måste något hwar tilstå, at konsten at utforska andras naturel är en sådan, uti hwilken man bör lära så länge man lefwer, och at där fordras ganska mycken tid, innan man kan med säkerhet säga, at en yngling intet är fallen til någon wisz wetnskap, ty såsom et godt naturligt wett kan genom wanhäfd och försummelse blifwa aldeles odugeligt, så kan et måtteligt och trögt förstånd genom flit och arbete bringas til den högd, at det kan uti et ämbetes förvaltning göra icke allenast äfwen så mycken utan ock understundom större nytta än et af naturen med många förmåner begåfwadt snille eller så kalladt genie superieur kan åstadkomma. J anseende til alt detta synes onödigt, at någon ändring, för ståndzwalet skul, giöres i academiska inrättningen; utan kan samma ändemål winnas därigenom, at det blifwer utsatt, uti hwilka wetnskaper hwart och ett tienstämne bör wägledas, och af hwem eller hwilka sådana lärostycken böra drifwas.

Wid detta tilfället kan man intet opåmint lämna, at inspectores nationum hafwa hit in til icke allenast warit syslosatte med upsyn på sina anförtrödde landzmäns seder, utan äfwen sträkt sin wård til deras studiers förkofring, och at man wid sådant tilfälle intet hållit sig innom den trånga gräntz, som hwar och ens profession föreskrifwer, utan ock efftersett, huru ungdomen i andra för des ändemål nyttiga wetnskaper blifwit updragen, hwilket så mycket lättare kan wärkställas, som consistorium wid förslagers uprättande til lediga professioner altid hafwer afseende på sådana ämnen, som yämte tienlig insikt uti den sysla, til hwars beklädande

de egentligen föreslås, äfwen äga förfarenhet uti andra för en academicus oumgängeliga wetnskaper.

3:o. Det är likaledes ofelbart, at professionernas fördelning uti fyra faculteter och professorernas säten, effter en på samma faculteter sig grundande ordning, har förordsakadt mycken irring wid academien; hwarföre ock consistorium genom bref til hans excellence illustrissimum cancellarium år 1749 anhållet om nådig ändring därutinnan och begärt, at professorerna måtte få, på sätt och wis, som i andra collegier brukeligt är, antaga sina säten effter ålderen i tiensten, j hwilken mening consistorium ännu förblifwer. Men dock likwäl har denna irring mera wist sig uti œconomiska förändringar innom consistorii ledamöter, och i synnerhet wid rectorats ombyttningen, än wid sielfwa underwisnings wärket. Ty när en yngling blifwit wägled och underwisd uti de honom nödwändiga wetnskaper, har det giordt honom lika mycket, antingen des lärare hafft säte uti den ena eller andra faculteten. När rå och omogna ämnen öfwergifwit academien och på hwarjehanda sätt inträngt sig uti riksens tienster, har det intet händt därutaf, at professionerna warit uti fyra faculteter fördelta, utan dels har ordsaken warit uti den frihet ungdomen tilförne hafft at effter godtyckio utan föregången pröfning öfwergifwa academien, dels har det ock kommit därutaf, at wisza nödiga wetnskaper tilförne antingen aldeles warit orörde wid academierna, eller ock på et otydeligt och oredigt sätt förebragte, til at förtiga andra ordsaker, som ock kunnat wara wällande til den omrörda osenden. Man har skiälig orsak at tro, det nu mera sådane och dylika miszbruk kunna til en god del förekommas, sedan den studerande ungdomen är pålagdt at aflämna prof af sina framsteg, och det tillika är utsatt, hwilka wetnskaper til hwarje tienstgren uti almänna hushålningen äro de mäst nödwändige. Hwarföre ock, där intet annat styrkte til ombyte uti professionernas fördelning i fyra faculteter än allenast ungdomens nytta, torde denna kunna befrämjas likfult, och faculteterna bibehållas wid sin uråldriga inrättning. Deszutan är det ej heller at frukta, det någon skulle finnas, som en-

dast af begärelse til högre säte i consistorio sökte flytning til en af de öfre faculteterna, sedan företrädet uti consistorio intet gifwer någon förmån uti andra samqwäm. För den skull finner man antingen få eller ock inga exempel, at någon af philosophiska faculteten sökt sig til den medicinska eller juridiska, änskiönt de altid warit ansedde af en högre rang än den förra. At philosophi sökt befordran til theologiska faculteten, har sålunda intet så mycket härflutit af någon ärelystna, som af en skiälig önskan at någorlunda förbättra sina wilkor, sedan tidernas beskaffenhet syntz afskiära dem alt hopp at på annat sätt niuta någon belöning, oaktadt de med al flit wårdadt sina anförtrodda syslor. Och wid sådana omständigheter blifwer flytning til en theologisk profession lika begärlig, änskiönt den sökande intet skulle få annat säte i consistorio, sedan han ärnådt sin önskan, än det han tilförne innehafft.

När man sålunda tager i öfwerwägande hwad hit in til är påmint, skulle man oförgripeligen kunna falla på den tankan, at någon ny indelning af academiska faculteter utan afsaknad kunde umbäras. Ändamålet af den nya inrättning går förnämligast därpå ut, at ämnen til alla slags ämbeten wid academierna måtte tilredas. J den afsickt utsättes icke allenast, genom hwilka wetnskaper grunden bör läggas, utan ock uti hwilka en närmare och granlagare kunskap erfordras. När nu hwar en lärare med wederbörlig nit och ömhet bewakar sin skyldighet, lär alt det kunna åstadkommas som påsyfftes med lika så stor framgång under den gamla indelningen som under den nya. Och på den grunden kunde til äfwentyrs den så kallade fundamental faculteten såsom något särskilt skrå och samfund bland academiens lärare mycket wäl utelämnas. Men på andra sidan som det intet kommer därpå an, huru en ting nämnes, allenast sielfwa saken blir den samma och ändemålet ärnås, synes ingen ting kunna hindra, at yu namnet af fundamental facultet warder bibehållit, så wida därmed förstås dels de wetenskaperna, som alla studerande böra wara förfarne uti, dels ock de, hwilka böra läggas såsom grundwal til de inskränktare och med

wisza riksens ämbeten mera förknippade wetnskaper. Effter denna grundsatz är oförnekligt, at logican, metaphysican och moralen måste nödwändigt föras til fundamental faculteten. Man måste ock medgifwa, at eloquentien har sin goda nytta uti alla stånd och sålunda gör en del af de lärostycken, af hwilka fundamental faculteten är sammansatt. Jus publicum patriæ är af samma beskaffenhet, och är hwar en swänsk, som däruti är oförfaren, på et wist sätt äfwen okunnig om sin egen skyldighet. Och wid denna wetnskapens föredragande torde det wara säkrast, om en lärare allena därmed syslesattes, antingen den då blef sammanbunden med lagfarenheten, moral eller historien. Ty när en och samma wetnskap emellan flera fördelas, kan ungdomen råka uti åtskillig oreda genom lärarnas stundom olika lärosätt, stundom genom deras skiljaktiga bewisgrunder och principier, hwilket alt förebygges, där en och samma lärare til wetnskapens utförande warder utsedd. När nu ungdomen uti alt detta, som wederbör, blifwer wägledt och underwisd, gifwes tillika wid handen så wäl förnämste skiljaktigheter lärarna emellan som de auctorer, af hwilka närmare lius och anledning kan inhämtas, hwilket är den förnämsta och mäst nödiga delen af historia literaria, så at andra föreläsningar uti detta studio synes utan ungdomens afsaknad kunna sparas i fundamental faculteten och egenteligen förbehållas dem som antingen för eget nöje studera eller ock hafwa den tankan at sielfwe framdeles uti läroståndet tienä sit fädernesland.

De nu upräknade wetnskaper äro de, hwilka Kongl. commissionens utskåt funnit oskiljaktiga från fundamental faculteten. Man har likwäl ordsak at til vidare ompröfwande underställa, om icke et compendium theologiæ dogmaticæ, historia patriæ och universalis, arithmetican och geometrien äro til sin nytta af samma widd, som de af sielfwa utskåttet nämde wetnskaper. Wår werld är nu mera intet nögd med en cathechetisk underwisning uti himla läran, man äskar bewis och är berättigad at påstå dem. Den rena ewangeliska läran löper ingen fara at med några willosatzar blifwa besmittad hos dem, som äro grundeligen om desz sam-

manhang underrättade. Jcke destomindre har man esomoff-tast blifwet af sielfwa förfarenheten öfwertygad, at nu et nu et annat slags ogres äfwen i vårt kiära fädernesland wist sig och haft understundom på en tid en olyckelig framgång til mycken oreda för det almäna wäsendet: hwilket aldrig kun-nat skie, om wederbörande ståndspersöner warit altit för-sedde med en grundelig kundskap uti religionen. Hwem wet ock icke, at minsta delen af religions twister afgjöres af läro-ståndet: utan slites sådana mål så wäl uti hof rätterna som uti konungens högsta revision och blifwa understundom äf-wen af riksens högloflige ständer bepröfwade. Utaf hwilket alt är klart, at en grundelig kundskap uti salighetz läran är oumgängelig äfwen för dem som aldrig tänkt at blifwa leda-möter i läroståndet. Och deszutan som nu för tiden snart sagt hela werlden wil tala och wisa sin skarpsinnighet i re-ligions mål, är det oumgängeligt, at ungdomen wägledes til en grundelig kundskap och wid academierna förwärfwar sig tilbörliq wiszhet i så högt nödiga och för hela borgeliga sam-hället oundärliga sanningar.

Som högsta nödwändigheten kräfwer, at hwar och en studerande är grundeligen uplyst i sin salighet, så fordrar åtminstone anständigheten, at fäderneslandetz historia intet aldeles åsidosättes, utan synes, som man med största skiäl kan påstå, at hwar en swänsk undersåte, som wil anses at hafwa någon förmån fram för gemena hopen, bör äfwen äga kundskap och insikt uti de almäna förändringar, som riket undergått, hwaraf han sedermera, så framt han antingen wid almäna riksdagar eljer eljest blifwer deltagande uti de råd-plägningar, som röra det almäna, kan finna utwägar, som leda trygt och snart til et beständigt och waraktigt wälstånd.

Den almäna nyttan, som geometrien och arithmetiquen med sig förer, är aldeles klar och oemotsäjelig, hwarföre ock sielfwa Kongl. commissionens utskått föreslagit, at desza delar af mathematiquen af en adjunct kunde föredragas. Ungdo-mens underwisning är rätta syfftemålet af alla academiska författningar, hwarföre det ock kan wara lika mycket under hwad namn en lärare förskaffar ungdomen sin nödiga kund-

skap, och kunde en adjunctus til äfwenturs med desza lärostyckens föreställande syslesättias, så framt professorerna sielfwe ej skulle hafwa tilräckelig tid at gå ungdomen til handa med underwisning härutinnan. Men det synes likwäl nödwändigt, at alla studerande, som uti riksens syslor ärna framdeles använda sin wid academien förwärfwade kundskap, äro uti de samma förswarligen underrättade.

Huruwida *professio linguarum orientalium et græcæ* skulle begripas innom de råmärken, som fundamental faculteten äro föreskrefna, har ock kommet hos Kongl. commissions utskåttet uti et skiäligt öfwerwägende, och synes utskåttetz tanka wara, at denna profession utan afsaknad för ungdomen kunde indragas och desz giöromål förbindas med en af theologiska professionerna. J anledning af hwad man något tilförne påmint, är wäl oförnekeligt, at det gör dem lika mycket, som skola underwisas, hwad namn och titel deras lärare äga, allenast de äro försedde med den myndighet, insikt och tid, som til ändamåletz befrämjande hörer, och altså kommer det intet därpå an, antingen den som är *linguarum orientalium professor* kallas *theologus* eller *philosophus*. Men så framt han icke allenast skal kallas *theologus* utan ock läsa *theologiam exegeticam*, är des giöromål wida afskild från de syslor, som af en *linguarum orientalium professor* wärdas. Det synes wäl, som utskåttet wore af den tanka, at theologiska faculteten är förut tildelt alt det arbete, som *linguarum professionen* åligger, men man förmodar at ej ogunstigt uptages, så framt man skulle säja, det theologiska faculteten hit in til ej hafft stort mer at giöra med orientalska språken än med det latinska. Kundskap uti alla desza har warit ansedd som et förutgående och *præsuppositum*, utan at någon *theologiæ professor* bekymradt sig at föreställa språkens art och beskaffenhet i synnerhet, hwartil *linguarum professor* til följe af sin ämbetes plikt warit förbunden. Det händer wäl understundom, at en *exegeticus* blir wid swårare ställens förklarande nödsakad at gå in i sielfwa grekiska och hebreiska språkens egenteliga art och lynne; men det skier allenast til wisza meningars grundeligare uttolkning, utan at han der-

före upletar och föredrager hela språketz beskaffenhet. Och så framt någon wid sina exegetiska föreläsningar fattade det upsåtet at tillika underwisa sina åhörare i sielfwa språket, skulle han ofelbart intet hinna särdeles långt med sin exegesis. Likaledes händer det intet sällan, at en theologus, då han wil läsa historiam controversiarum, blir föranlåten at förklara åtskilliga latinska ord och meningar; men såsom man derföre intet lär kunna säja, at hans åhörare blifwa af honom uti latinen underwiste, så litet kan man ock förmodeligen påstå, at theologi hit in til updragit ungdomen uti orientaliska och grekiska språken. Fördenskull om linguarum professionen blifwer på det sättet med en theologisk förbunden, at den theologiska profession skal hädaneffter fullgiöra al den plikt, som en linguarum professor hit in til ålegat, blir snarare en theologisk än linguarum profession indragen. Men i fal at den professor theologiae, som får denna tilökning, skal fortfara uti sina föreläsningar, på samma sätt som hit in til skiedt är, blir icke allenast linguarum professio, utan hela det studium indragit, hwilket aldeles intet lär wara höga wederbörandes tanka. Det torde altså wara säkrast, om linguarum professionen förbehålles sit säte nu som för, då den med skiäl skulle kunna föras til fundamental faculteten, dock med den inskränkning, at intet alla studerande på lika sätt til kundskap uti desza språken förpliktades.

II.

Den ändring, som Kongl. commissionens utskått föreslagit wid förhörens anställande, lär ofelbart kunna mycket bidra til wetenskapernas och studiernas förkofran; ickedestomindre synes oförgripeligen följande påminnelser därwid böra komma i öfwerwägande.

De som från skolor och gymnasier komma til academien böra effter utskåttets förslag examineras wid öppna dörrar i consistorio af hela fundamental faculteten. Det torde likwäl til äfwentyras wara nog, om en sådan examen allenast

förrättades effter wanligheten af decanus facultatis philosophus, emedan ingen twifwel kan wara, at ju hwar en professor äger så mycken insickt uti fundamental disciplinerne, at han kan fulkomligen examinera en yngling, som från skolor och gymnasierna dimitteras, och synes det altså onödigt, at med en sådan examen alla facultetens ledamöter syslösattes, och det såmycket mer, som de därigenom blifwa hindrade från andra och angelägnare syslor. Dessutan kan man snart nog falla på den tankan, at den studerande ungdomen aldeles ingen nytta kan hämta af en sådan examen, emedan inga andra frågor där böra föreställas än sådana, på hwilka swaren måste nödwändigt wara förut bekanta för alla dem som studera wid academien. Som altså en sådan examen har ingen nytta med sig för åhörarne, synes förnämsta ordsaken förfalla, hwarföre den wid öppna dörrar bör förrättas. Utom dess, som utskottet lämnar tilstånd åt alla dem, som hafwa privat informator, at effter utstånden enskylt examen uti akademiska samhället uptagas, lära de förhör, som wid öppna dörrar skola anställas nästan aldeles förfalla, så fram de med någon särdeles stränghet förrättades, emedan ingen ting är lättare än at antaga sig privat informator, då inrättningen med de publika förhören stadnade aldeles i ingen ting. Man måste wäl tilstå, at akademiska upfostrings wärket mycket hindras därigenom, at rå och omogna ämnen släppas til akademien, men så synes det likwäl betänkeligt at wisa alla dem utan åtskillnad tillbaka, som intet hunnit til den kundskap, som man med skiäl kunde påstå af dem som uti de publike lärohusen blifwit underwiste. Ty det händer esomofftast, at det är intet ungdomens skul, at de giordt så ringa framsteg. Åtminstone är bekant, at åtskillige trivialsolor gifwas, hwar lönen för lärarna är så ringa, at en man, som något wäl anlagt sin tid, har betänkande wid at åtaga sig en sådan sysla, som ofelbart genom mycket beswär och arbete skal sättia honom i elände, i synnerhet sedan dageliga förfarenhet wist, at befordran från en så mödosam sysla genom et besynnerligt öde blifwet ganska owiss och äfwentyrlig, ehuru mycken möda deras närmaste för-

män användt at förhielpa dem til bässta wilkor. Men i synnerhet synes nödwändigt, då en sådan examen med något alfwar skall fulgiöras, at först noga utmärkes uti hwilka delar af literaturen den ankommande bör wara underrättad, på det de underwisningswärken, ifrån hwilka et sådant ämne afsändes, intet må få ordsak at klaga öfwer chicane, och den ankommande ej heller öfwer för sträng medfart.

De andre examina, som af Kongl. commissionens utskått föreslås, röra wäl angelägnare stycken af wetenskaperna och kunna således med någon nytta af de studerande afhöras, men icke destomindre lär wara angeläget, at de inskränkes, så mycket sakens beskaffenhet kan tillåta. Man nekar altså intet, at ju en åhörare kan hafwa någon förmån af et sådant förhör, men at samma fördel af en examen som af en lection kan inhämtas, lär förmodeligen intet wara aldeles afgjordt. Lectioner kunna och böra skaffa systematisk och grundelig kundskap, men af en examen kan det aldrig wäntas. Ty när examinador förestäldt en fråga, swaras därpå af examinandus, och swar och fråga böra effter utskåttets eget betänkande föras til protocols; det lär ock wara nödwändigt, at både swar och fråga sedermera upläses, på det examinandus må dels hafwa tillfälle at vidare yttra sin tanka, om så behöfwes, dels at höra om protocollisten som wederbör uptagit dess swar. Genom denna methoden går mycken tid bort, så at många frågor af hwar en examinador intet kunna föreställas, och dessutan blir swaret sådant som det är, och en ung åhörare wet hwarken om det är rätt eller galet. Så framt åhörarne skola hafwa någon märkelig nytta, bör examinador uppfylla med sin förklaring hwad som kan brista uti examinandi swar, hwarigenom tiden wid så offta förekommande examina alt för mycket utdrages.

För öfrigt måste alla medgifwa, at den föreslagne ordningen med examina, då den wärkställes effter projectet, kan skaffa en wärkelig nytta för det almänna, men som utskåttet mycket wisligen anmärkt, at studierna blifwa härigenom snarare förqwafde än upmuntrade hos alla andra än dem som för sin wälfärd tilienstgiörande äro nödsakade, altså har

ock utskåtted utsedt et mindre twungit studerings sätt för dem som föregifwa, at de för egen förkofring allenast idka sina studier. Men som dem likwäl intet betages at sedermera anmäla sig til riksens tjenst, kan ingen förmena dem et anständigt testimonium, sedan de i förhören wist wederbörligt prof af sin skickelighet. Til at winna en sådan frihet lär nästan hwar ock en wid sit anträde til academien förklara, at han studerar för sin enskylda fördel, utan at han vidare ärnat at öka antalet af de tienstsökande. Och härigenom förfaller af sig siälf al den projecterade ordningen så wäl af examina som sielfwa underwisningswärket, och alting råkar merendels i sin förra frihet, til nästan et oemotsäjeliget bewis at studiernas förnämsta tilwäxt härrörer af en anständig frihet, som wägledes af flitiga och uplysta lärare. Och så mycket desse senare genom mindre angelägna syslor förhindras, ju mindre tid kunna de använda på ungdomens upsikt, och ju mera förlorar ungdomen och det almäna i den nytta man bör och kan wänta af de almäna lärosäten. Et kan man likwäl intet opåmint lämna, at som Kongl. upfostrings commissionen äfwen däruti wist prof af sin diupa insicht uti akademiska wäsendet, at eloquentien bör uti fundamental faculteten drifwas såsom en sak, hwilcken för alla medborgare på et wisst sätt kan säjas oumgenglig, så skulle man kunna falla på den tankan, at alla de fordrade examina eller publike förhören borde på latin anställas. Man styrkes så mycket mer uti denna mening, som där desse förrätas på swänska, förfaller detta språketz ryckt och wård helt och hållit hos alla dem, som intet wilja blifwa präster och academici. Och enhwar som uti dessa saker är något hemma, lär ofelbart medgifwa, at detta latinska språketz wårdlösa handterande gör mycket hinder uti rätta wältalighetens flor, som uti det språket äger sina rätta och snart sagt endaste modeller, sedan grekiskan är hos oss så af sig kommen, at den läses nästan intet.

**Påminnelser vid ett och annat, som synes hindra
filosofiska vetenskapernas tillbörliga förkofran
hos den studerande ungdomen.
1754.**

Genom kanslersbref den 8 mars 1748 stadgades, att vid promotion i Lund antalet promovendi endast finge uppgå till högst 40, valde bland de mest skickliga kandidaterna af filosofiska fakulteten, och att mellan promotionerna ej flera än svarande mot detta antal finge undergå examen rigorosum. Månaden efter ökades antalet med 7 prestmän, hvilka dock enligt en senare bestämmelse borde »disputera förut två gånger såsom andra promovendi».

Det ligger i sakens natur, att en inskränkning af denna art i universitetets rätt att utdela magistervärdighet skulle menligt inverka på hvad Sven Lagerbring kallar »de filosofiska vetenskapernas tillbörliga förkofran». Det memorial, han den 29 april 1754 afgaf i ärendet, riktar sig särskildt mot »de besynnerliga promotioner», som ega rum i Greifswald, där de studerande till obegränsadt antal utan större möda erhålla akademisk värdighet, och klarlägger ohållbarheten af stadgandena för Lund om ett bestämdt antal promovender.

Wid facultetens öfwerläggning om deras antal, som wid instundande promotion komma at antaga graden in philosophicis tager iag mig den friheten at göra några oförgripeliga påminnelser, hwilka ifal de finnas af den wigt, at de förtiena någon widare upmärksamhet, torde kunna blifwa hans excellences wår nådiga cancellers högt uplysta ompröfwande i al ödmjukhet underkastade. Jag understår mig wäl intet at döma, hwad skada eller förmån landet eller det almänna i gemen kan hafwa af et större eller mindre antal graduerade personer. Det skulle wäl synas, som en titel, hwilken på intet sätt graverar staten, skulle kunna meddelas åt wärdiga ämnen uti nog ymnogt mått utan skada för publicum, se-

muntran för flit och lärdom, at först och främst Gripswaldska missbruket kunde blifwa hemmad, och sedan det wissa antal af promouendis måtte blifwa afskaffadt, hwarigenom faculteten blef i stånd genom fulkomlig alfvarsamhet afhålla de mindre förtiente och således på samma grund och til studiernas förkofring effter omständigheterna minska eller öka antalet af promouendis. Hwad Gripswaldska oredan beträffar skulle iag tro, at den kunde förekommas på det sättet utan förfång af den academiens priuilegier, om först ingen där wid academien måtte antagas, som icke med rectoris och consistorii witesbörd wore försed, då lätteligen kunde undwikas, som dock nu nyligen skiedt, at på et wist sätt wanfrägdade personer få honores academicos, och sedan en wiss tid af et eller tu års förblifwande wid Gripswald fordrades, innan någre ifrån Swerge där å orten kunna winna graden in philosophicis.

Jag underställer dessa påminnelser facultetens ompröfwande, huru wida de kunna förtiena wår höga förmans widare skärskådan eller ej. Facultetens ledamöter finna bättre än iag, huru hinderliga de nu warande omständigheter äro til wärkeligen och nyttig upmuntran hos ungdomen. Jag gör mig ock försäkrad, at ingen af mina herrar medbröder misstänker mig för någon hemlig egennyttas, som genom detta project skulle påsyfftas. Och bör iag så mycket mindre miss tänkas derföre, som iag effter naturens ordning förmodeligen aldrig mer kan blifwa promotor. Min förnämsta och rätta afsikt blifwer således här wid ingen annan än wetnskapernas uphielpande från et öfwerhängande förakt och wanskiötsel, som hwarken kan tiena det almänna til någon nytta eller academien til heder.

Lund d. 29 April 1754.

Sven Bring.

Förslag till skatteförsäljning af Lunds domkyrkas hemman.

1756.

När Lunds universitet efter det skånska krigets slut återupprättades, erhöll det för de indragna domkapitelsgodsen vederlag i kronotionden jemte öfverskottsmedel af de skånska kyrkorna. Dessa öfverskottsmedel skulle äfven utgå från domkyrkan i Lund. Men sådan var under långa tider denna kyrkas förvaltning, att trots hennes 142 $\frac{7}{8}$ -dels hemman inga utsikter förefunnos för ett utfående af några egentliga öfverskottsmedel. För att under dessa förhållanden tillgodose, såsom man mente, på en gång akademiens och domkyrkans bästa, planerades redan på 1730-talet en skatteförsäljning af den senares gods — en kunglig resolution därom utgick också 1735. Men denna resolution braktes aldrig till verkställighet; först den 30 april 1766 utgick det kungl. bref, i enlighet med hvilket skatteförsäljningen kom att ega rum. Hufvudvilkoren voro följande. De hemman, som utgjorde afrad i spanmål eller persedlar, hade att i skatteköp erlægga åtta års ränta, räknad efter tio års markegångsmedelpris, de hemman åter, som betalte räntan i penningar, fjorton års sådan, likväl med rättighet för domkyrkorådet att betinga lindrigare vilkor. Vid åboombyte skulle af de förra erläggas ett års och af de senare två års ränta och dessutom af hvarje helt hemman årligen 9 daler silfvermynt för körslor och dagsverken. Skatteförsäljningen begynte omedelbart, och öfver hälften af domkyrkogodset, icke mindre än 84 $\frac{15}{16}$ -dels hemman, hade 1779, då påbud om utarendering af hwad som ännu var oförsåldt utgick, blifvit bortslumpadt. Det hela inbrakte 69,490 daler s:mt.

För att tillfredsställa universitetets kraf hade skatteförsäljningen tillställts, och de akademiska myndigheternas fordringar å domkyrkan bragtes 1774 ur verlden genom den s. k. aversionshandeln, om hvilken det icke med orätt sagts, att den i dubbel mening gör anspråk på benämningen. Universitetet erhöll en gång för alla en summa af 100,000 daler kopparmynt, och med undantag af en ringa årlig afgift afstod det genom denna transaktion alla anspråk och fordringar för det förflutna som för framtiden. En transaktion, som bland annat också haft den

följden, att de rika inkomsterna af domkyrkogodset, spillrorna af de frommes gåfvor till den skånska medeltidskyrkan, icke i enlighet med häfdens och traditionens kraf blifvit använda i högre kultursyftens tjänst¹⁾.

Då Lunds universitets kansler riksrådet Nils Palmstierna 1754 besökte Lund, öfverlades det under hans presidium i det akademiska konsistoriet om den då på dagordningen stående skatteförsäljningen af domkyrko hemmanen. Det uppdrögs vid tillfället åt Sven LagerBring att uppsätta ett betänkande i ärendet. Två år senare vid konsistoriets sammanträde den 15 maj föredrogs detta och bifölls af samtliga konsistoriales med undantag af teologiska fakultetens ledamöter, som förbehöll sig att afgifva utlåtande i domkapitlet, och professor Eric Gustaf Lidbeck, medlem af domkyrkorådet. Betänkandet blef omedelbart afsändt till kanslersembetet.

Til ödmiuk efterlefnad af den mig af hans excellence illustrissimo cancellario den 12 Julii 1754 gifna befallning om förslags uppsättiande til Lunde domkyrkiohemmans försäljande til skatte har iag bordt i ödmiukhet följande påminnelser aflämna.

I anledning af Kongl. Maj:ts aller nådigste förord. 1723 d. 19 September och 6 puncten är tillåtit, at alla kyrkiohemman i almänhet måge efter omständigheterna til skatte försäljas. Detta är widare i synnerhet i anseende til Lundz domkyrka bewiljadt wid 1734 års riksdag, som Kgl. M:ts nådiga br. af d. 29 Jan. 1735 2 § widare utwisar, och som detta senare målet endtl. utan motsäjelse blef öfwerenskommet d. 12 Julij 1754, då hans excellence riksrådet commendeuren af Kgl. Maj:ts orden högwälborne hr baron Palmstierna, Lunds academiæ nådige canceller, tillika med högwyrldige hr biskopen doctor Engström och domproben doctor Westring såsom præses uti domkyrkiorådet war uti consistorio academico närwarande, lär nu mera intet någon widare twist kunna upkomma om sielfwa försäljningen, utan frågan lär förmodeligen endast blifwa denna, huru wida samma skatteförsäljning må på bästa sättet bringas til wärkstälighet, så at domkyrkan icke allenast intet mister uti sina årliga och eventuelle rättigheter, utan ock niuter en ansenlig tillökning.

¹⁾ Jmfr *Weibull*, I, 299—301, och *Brunius*, Lunds domkyrka, 374—377.

Årliga räntan i Skåne består gemenligen uti landgillepenningar, termin och salpetter skatten, hwilket alt efter jordboken utbetalas och är anslagen til en wiss summa. Denna summan kan så mycket mindre genom hemmanens försäljande til skatte blifwa förminskad, som uttryckeligen bör göras förbehåll, at efter försäljningen ingen förmedling bör hafwa rum under hwad sken och under hwad titel det och wara måtte, utan den som köper et sådant hemman, som räntan tillika med andra onera intet bära kan, skylle sig sielf, och då han intet förmår skatten uppehålla, blifwe då hemmanet skattewrak och köparen eller des arfwinge skattekiöpskillingen förlustig.

Til de årliga förmåner, som flyta af hemmanen räknas äfwen dagswärk och kiörslor, som i Skåne gemenligen kallas äcker. På dett at domkyrkan igenom skattekiöpet intet måtte komma at lida i denna sin rättighet, kunde följande påminnelser blifwa i akttagne.

Domkyrkan behöfwer inga andra dagswärken än til sina reparationer och bygningar; des bönder kunna och intet anses för ugedagsbönder, så i anseende til andra omständigheter, som äfwen i anseende til deras aflägenhet, emedan alla undantagandes hemmanen i Upåkra, Flackarp, Bielrup, St. Råby, Stafwie, Önnarp och Flädie äro en mil och därutöfwer ända til 10 ifrån domkyrkan aflägne. Det är då nödigt, at wissa dagwärken efter domkyrkans nödwändighet blifwa på hemmanen fördelta, och har man ordsak at tro, det domkyrkan kan wara belåten med 10 arbetare om dagen, så länge arbetsmånaderna räcka, neml. ifrån den 1 Mai til den siste September, som gör tilsamman fem månader. När man nu räknar 24 arbetsdagar på hwar månad i anseende til infallande helgedagar, böra domkyrkan 1200 dagswärken årligen beräknas. Desse dagswärken på 142 hela hemman fördelte göra 10 dagswärken på hemmanet, hwilka betalte med 12 öre s:mt dagswäret göra en förhögnig på räntan til 3 dlr. 24 öre s:mt. Hwad kiörslor eller äckorna angår, så böra förmodeligen intet mer än två lång och två stackot eckor på hemmanet beräknas, och när de förra öfwer hufwudet

med 1 dlr. s:mt och de senare med 16 öre betalas, kan efter alt utseende domkyrkan finna sin räkning, emedan hon då med dagswärks penningar får 952 dlr. s:mt årlig revenue mer än hon tilförne haft och således får fulkomlig ersetning för de bortmista eckor och dagswärken.

Bland de eventuella rättigheter, som af hemmanen utgå, är wäl städzmål det förnämsta, som här bör komma i öfwerwägande, och som i Skåne öfweralt brukas lifstidsstädia, så kunde den förfatningen tagas, at en wiss afgiffit wid skattemannenz ombytning til domkyrkan aflämnades. I fall skattemannen igenom köp förändrades, kunde 8 pro cent af skatteköpsskillingen tilfalla domkyrkan i stället för stedzmål, hwilken summa emellan köparen och säljaren fördelas. Då ombytning sker med skatteman genom arf, betales 4 pro cent, i fal åboen dör, innan han besutit hemmanet i femton år, 6 af 100, om han det i tiugu år besutit, och så widare 2 dlr. s:mts tilökning för hwar femte år skattemannen hemmanet brukt och häfdat. Men den som i sin lifstid hemmanet til någon af sina barn afstå will, betale altid 8 pro cent, antingen han länge eller kortare tid det samma nyttiat.

Så framt desse alle dylika förfatningar warda giorde, kan man aldeles wara förwissad, at domkyrkan långt ifrån at taga någon skada genom skatterättigheternas försäljande skal twärt om hafwa där af en ansenlig winning, äfwen utan sielfwa köpskillingen, som til et beständigt capital användas kan. Efter den åberopade Kongl. förordningen af år 1723 bör sex års ränta tagas til grund, sedan hemmanet wederbörligen refwat och skatlagdt är, när det til skatte skal försäljas. Men en sådan föregående skatlagning är här så mycket mindre nödig, som den hwarken på domkyrkans eller nu warande åboers bekostnad bör skie, och hela saken och den därutaf förwäntade nyttan genom tidsens utdrägt lätteligen kunde til domkyrkans och det almännas skada komma at afstadna. Derföre är alrasäkrast, at hemmanen säljas på köparens winst och förlust, sådane som de äro. Men på det at sielfwa försäljandet må så mycket giörliget är blifwa frit för alt olagligt underslef, lär wara säkrast, at en wiss summa

för hemmanet fastställes, som blifwer insättnings summan och under hwilken ingen skatterättighet bör föryttras; denna bör förmodeligen intet wara ringare än fem hundra dlr. s:mt för hwart helt hemman och så i proportion för de mindre, då det sedermera til den mästbiudande warder uplåtit, sedan laga lysning förutgått, och försäljningstiden almänneligen på predikstolarna i häradet 2 månader förut blifwit kundgiord. Dock kunde aktas, at åboen är alltid mäst berättigad til skatterättigheten, så framt han biuder så högt som någon annan.

Den som således giort högsta budet upwise tingsrättens bewis därom, hwar skattbudet skedt, för domkyrkio rådet, och hafwe således at utan dröjsmål erhålla skattebref därå mot 6 dlr. s:mt för hwart bref til domkyrkioinspectoren.

På det igenom et sådant kiöp domkyrkans egendom intet med tiden må komma i osäkerhet, bör det wara kiöparens skyldighet at innom tre års förlopp räknade ifrån den tiden kiöpet skedde låta geometrice aftaga alla hemmanetz ägor och aflämna en sådan charta til domkyrkiorådet, hwar icke allenast alla åkrar, ängar, urfiällar, skog, betesmark, hagar och hageplatser med mera til sin rätta distancé och mått äro aftagne utan och sielfwa area af husen wederbörligen är utmärkt. Försummas detta, ware kiöpet ogilt, och kiöpeskillingen tilfalle domkyrkan.

Skattemannen åligger efter lag häfda hemmanet, och där fruktbarande skog är, nyttia den til nödtorft efter utwisning, som hemmanet det tåla kan, men andra utwisningar til dem som sittia i kyrkiorådet eller andra, emot skattemannens wilja, ware aldeles förbudna.

Intet hemman, där skog är, lär böra klyfwas i mindre än fierdedelar, men där ingen fruktbarande skog är, lär förmodeligen hemmanet kunna klyfwas i flere delar, om arfwingarna så åsämjer och de därwid kunna finna sin räkning, och hemmanet icke destomindre förswarligen blifwer häfdadt.

Där hemmanet afhyses, men häfdas och räntorna olagligen innestå, blifwe det då efter almänna lagen skattewrak.

På detta sättet har man al skiälig anledning at tro, det domkyrkan skal wara långt bättre belåten med sina hemman,

sedan de til skatte blifwit försålde, än hon warit hit in til, ty utom den årliga tilökningen på räntan genom dagsvärken och äckor, är man nog säker, at domkyrkan lär få et fruktbart capital af 150000 dlr. s:mt, emedan man kan wara förwissad, at intet många hemman lär gå bort under 1000 dlr. s:mt och åtskilliga ansenligen därutöfwer.

Som nu igenom et sådant förslag ingen skadas, domkyrkan winner, och det almäna genom hemmanens bättre häfd och skiötsel äfwen får en ansenlig styrka, lär förmodeligen ingen med skäl kunna wara mot en så ögonskenlig förbättring. Academien kunde ock då en gång komma at nyttia den förmån, som Kongl. Maj:ts nådiga resol. af d. 4 Juli 1687 § 1 academien uti domkyrkans öfverskått tillägger. Den hit tils förda hushållning har icke allenast giordt denna Kongl. nåden för academien aldeles fruktlös, utan skola domkyrkans inkomster så litet warit tilräckeliga til des wid makt-hållande, at des nu warande bristfälligheter efter förutgången syn intet skola kunna under 70000 dlr. s:mt repareras.

Lund d. 14 Mai 1756.

S. B.

**Projekt till fördelning af de konsistoriella ärendena
på divisioner af det akademiska konsistoriet.
1763.**

»Det var en utveckling af universitetets författning, som stod i öfverensstämmelse med omgifvande politiska förhållanden under frihetstiden, att alla ärenden så småningom drogos under den stora professorsförsamlingen med förbigående af konsistorium minus och rektorsembetet: äfven de allra minsta angelägenheter, ända till frågan om bläckhornet på konsistoriebordet skulle vara af trä eller bly, afgjordes där efter diskussion och förmlig resolution till protokollet. Konsistoriesessionerna, angående hvilka konstitutionerna stadgade, att de borde hållas åtminstone engång i månaden, höllos också nu vanligen under brådaste föreläsningstid två gånger i veckan för- och eftermiddagar, och visserligen var det så, som Sven LagerBring anmärkte, »att både för mycken tid blef borttagen från sjelfva hufvudsaken, som är ungdomens undervisning, och att den vanliga olägenheten förspörjes, att hvad som skötes af alla vanligen äfven af alla vanskötes, isynnerhet som hvar professor, som vill efter samvete sköta sin lärareyssla, har nog att bry sig med». Det var ej lätt att undan dessa tidsmördande, oftast onyttiga sessioner stjåla tid för studier, helst som beslut inom detta konsistorium ej kunde fattas, ej ens angående blybläckhornets inköp, med mindre 7 voro närvarande».

För att i sin mån söka motverka dessa så bjert framträdande missförhållanden ingaf Sven LagerBring vid större akademiska konsistoriets i Lund sammanträde den 15 augusti 1763 »ett projekt till konsistoriegöromålens bättre och bekvämligare indelande på särskilda divisioner, hvarigenom arbetet redigare och ordentligare skulle kunna drifvas, och de hittills brukade trägna konsistorii samlingar förminskas». Universitetets kansler grefve Carl Gustaf Löwenhielm var vid tillfället närvarande, och projektet vann så väl dennes som konsistorieledamöternas bifall. Resolution fattades omedelbart. Det heter däri: »verkställigheten af detta projekt tager sin början med den första instundande oktober och fortsättes på prof till nästa års slut, under hvilken tid förfarenheten torde utvisa, om någon vidare ändring och förbättring därutinnan kan pröfvas nödig».

Sven LagerBrings projekt har i enlighet med denna resolution egt tillämpning vid Lunds universitet från den 1 oktober 1763 till den 1 januari 1765. Men därefter upphörde det ånyo att gälla. Och den grundbrist i den svenska universitetsorganisationen, som Sven LagerBring sträfvat att afhjelpa, kom att för framtiden kvarstå ¹⁾.

När våra constitutioner författades, har man varit öfvertygad om nödwändigheten af wissa divisioner til målens afgjörande, på det at sakerna så mycket redigare måtte kunna afhjelpas, och ei för mycken tid måtte blifwa från sielfwa hufwudsaken, som är ungdomens underwisning, borttagen. Derföre är twifwels utan consistorium fördelt i majus och minus. At consistorium majus intet borde så ofta sammankallas, kan slutas af 4 cap. 3 membr. 4 § af constitutionerna, hwar påbjudes, at consistorium majus åtminstone skulle sammankallas hwar månad en gång. Nu sammankallas consistorium majus merendels två gånger i weckan, under lections tiden, och sammanträdet warar merendels både för och efter middag. Ordsaken bland annat lär wara den, at man, jag wet intet hwarföre, behagat ändra hela inrättningen, äfwen emot constitutionerna, därigenom, at nästan alla mål efter mitt tycke på onödigt wis blifwit dragna till consistorium majus. Alla executions mål, som enskyt höra rectoris ämbetet till, dragas til consistorium majus. Alla communicationer, som kunde och borde liksom wäl skje af rector alleha, skje i consistorio majori. När jntekning till academiens säkerhet skall begäras, delibereras derom utj consistorio majori. Alla ærarii mål, äfwen de minsta, såsom utgifter til årliga och oumgängeliga reparationer, dragas och till consistorium majus, twärt emot constitutionernas 3 cap. § 2. Til at förtiga mera dylikt, som förordsakar consistorii majoris sammankallande. At härigenom tiden på onödigt wis utdrages, är ingen twifwel, emedan då flere skola yttra sig öfwer en sak, måste nödwändigt mera tid gå dertil, och flere mål ifrån den ena til den andra dagen uppskiutas. Till denna ändring har twifwels utan mycket bidragit, at man är i den tanckan,

¹⁾ Jmfr Weibull, I, 252—254.

at intet mål kan afgjöras, där intet sju äro öfwerwarande. Men at detta intet kommer öfwerens med constitutionerna, är tydeligt; emedan consistorium minus, efter constitutionernas 3 cap. 2 §, bör endast bestå af rector och en af hwar facultet, då antalet intet blifwer större än fem, ærarii mål undantagne, då jnspectores ærarii och räntemästaren borde wara närwarande.

Sålunda skulle consistorii majoris alt för ofta samman kallande någorlunda undvikas, der constitutionerna efterleddes; jcke destomindre måste man tilstå, at sielfwa academiens inrättning betager förnämsta driften uti målens afgjörande genom de wigtigare syslornas årliga flyttning, nu hos den ena nu hos den andra af consistorii ledamöter. Utom des synes och constitutionernas stadgande, hwarigenom alla criminal mål höra til consistorium majus, mycket öka consistorialium beswär utan någon särdeles nytta. Den mäst betydande oredan yppar sig doch i academiens medel saker genom rectors och inspectorum ærarii årliga omwäxling, hwarigenom en del af dessa ärenders beständiga wård hänskjutes nödwändigt til hela consistorium, och den wanliga olägenhet förspörjes, at hwad som skjötes af alla, wanskjötes äfwen af alla, i synnerhet när hwar professor, som will efter samwete göra sin sysla, ändå har nog at bry sig med. För den skuld, som ombyte af rector och jnspectores ærarii intet bör förmodeligen ändras, wore det til äfwentyrs angeläget, at några wissa af consistoriales förordnades, som altid med academiens medelsaker woro syselsatte och deremot från andra consistorielle ärender frikallades, hwilka egenteligen intet höra till hela consistorium. Men om någon sådan ändring uti detta målet kunde tillåtas, torde det äfwen låta sig göra, at någon widare fördelning af gjöromålen kunde fastställas i så måtto, at några mål afgjöras och skjötas af rectors ämbetet allena, några af rector och de som til medelsakernas bewakande warda utsedde, några af consistorium minus, några af consistorium majus och några ändtligen af consistorium in pleno.

1:mo. Rectors ämbetets enskylda göremål borde förmö-

deligen wara desse. 1:o. Execution af alla consistorii så minoris som majoris laga kraft wundna dommar. 2:o. Skuld fordringar, som äro af den art, at utmätning kan hafwa rum. 3:o. Alla twistemål i allmenhet, som med förlikning kunna afgjöras. 4:o. Första undersökningen i criminal mål, innan beskaffenheten af målet ännu är bekant, och det protocoll, som deröfwer hålles, kunde sedermera föredragas i det consistorio, hwart saken framdeles blifwer hänskuten. 5:o. Arrester och bysättningar samt förbud at resa ur staden, när någon det begär, eller rector finner angeläget at försäkra sig om någon mistänkt person. 6:o. Upsikt öfwer alla sterbhus, at boförtekning i rättan tid blifwer förrättad, inventarium inlefwereadt och hofrätts- samt fattigafgiften wederbörligen inkrafd. 7:o. Skattlängdernas årliga förfärdigande infordras af academiæ räntemästaren och skatternas indrifwande, men om afskrifningar delibereras i consistorio majori eller minori. 8:o. Jnkräfning af lazarets medel, krigsmans hus afgiften, chartæ sigillatæ recognition och mera dylikt, som intet är underkastadt hwarken twifwelsmål eller vidare deliberation. 9:o. Alla communicationer, som skola ske med jnspectores ærarii, räntemästaren eller andra så in- som utom consistorium, borde och ske från rector, och när wederbörandes swar inkommit, föredrages då saken å wederbörligt ställe. Alt detta och annat mera, som efter lag lyder under utsöknings ämbetet, bör endast förrättas af rector och ingalunda til tidsens utdrägt föredragas i consistorio, och är detta alt til följe af constitutionerna ofelbart rectors ämbetets gjöromål, fast än genom en lång wana eller owana sakerna blifwit dragna til consistorium i anseende därtill, at målen intet warit så tydeligen specificerade. Öfwer alt borde ett ordenteligit protocoll eller journal hållas, som när året är ute, underskrifwas af rector och secreteraren och bifogas de öfrige protocoller för samma år. I detta afseende kunde secreteraren inställa sig hos rector alla mån- och fredagar och eljest när tilsäyes, då de ankomne brefwen med sitt innehåll i journalen införas, hwilket innehåll sedermera intages utj consistoriernas

protocoll, då saken där efter omständigheten och målens beskaffenhet föredrages.

2:do. Första divisionen af consistorium, som drager försorg om academiens medelsaker, kunde bestå af rector, två perpetuelle bisittjare samt inspectores ærarii och ränte mästaren. De perpetuelle bisittjarena kunde antingen wara af de äldste consistoriales, eller och utnämnas af illustrissimo cancellario, efter medlens förwaltande förnämligast på herrar cancellerernas höga disposition ankommer. Denna divisionens sysla blifwer då 1:o. At bewaka academiens inkomster, at de i rättan tid indrifwas, och årliga öfwerskåttet på säkra ställen till förräntande utsättes. 2:o. Att räkenskaperna i rättan tid infordras och upsändes til revision. 3:o. At på academiens egendom en fullkomlig förtekning förfärdigas, så på det fasta som lösa, och torde det til äfwentyrs göra tillfyllest, om ett sådant inventarium upsattes wid hwart ombyte af canceller, men hwart år icke destomindre upteknades alla förändringar, så til minskning som förökning af academiens egendom af hwad namn den wara må. 4:o. At twistigheter, som kunna yppas eller och redan wara om academiens tomtter och andra af medelsaker härrörande fordringar, blifwa utredde och afgjorde, til hwilkas lagliga utförande denna divisionen bör wara berättigad at antaga fullmäktig mot skjälligt arfwode. 5:o. Cassans årliga inventering samt quartalförslagens förfärdigande och upsändande wårdas äfwen af denna division, men sielfwa förslagen upsättas likwäl af räntemästaren efter wanligheten. 6:o. Alla årliga reparationer besörjes och af denna division, men nybygnad resolveras i consistorio pleno till jllustrissimi cancellarii vidare ompröfning, sedan målet är af denna divisionen utarbetat. Arbetet drifwes efter wanligheten. 7:o. Likaledes bör denna divisionen tilse, at räkning för bibliothèques medlen blifwer wid hwar Caroli dag inlämnad, och at hwad som kan utestå wederbörligen warder indrifwit. Årliga öfwerskottet af de medel, som influtit i fiscus pauperum, bör och af denna division göras fruktbart, och hwad som i detta mål kan wara illiquid bringas till redighet. 8:o. Samlingarna af denna di-

visionen kunde börjas första lögerdag i Februarii månad, som intet är helgedag, då äfwen utsättes dag til nästa samling, hwilket wid hwart sammanträde observeras, så at ingen sammankallelse af rector wore nödig, där intet rector skulle finna angeläget at anticipera tiden. Med nyklarna til ærarium kunde förfaras efter constitutionerna.

3:o. Consistorium minus kunde förblifwa på samma sätt, som det i constitutionerna utmärkes, ærarii mål undantagna. Doch kunde til äfwentyrsumma appellabilis något ökas efter nu warande omständigheter.

4:o. Consistorium majus kunde bestå af siu ledamöter, och der afgjöras 1:o. Alla twiste mål, som antingen genom wad ditkommit eller för summans storlek der måste afgjöras. 2:o. Alla brottmål, utj hwilka neml. den brottslige lyder under academiens jurisdiction. Sådane brottmål begås antingen af dem, som äro cives academici, eller af andra. De förra uptages straxt af consistorio majori, sedan rector lagt handen derwid, på sätt och wis som i första puncten nämndt är. Öfwer de senare kunde ransakas och dömas i consistorio minori, när de på brottet faststälde böter intet öfwerstiga den summa appellabilis, som för consistorium minus är eller blifwer determinerad. Men grofwa brottmål, som fordra större böter, och de som angå ära och lif samt tjenstens förlust ransakas endast i consistorio minori, men afdömmas i majori, så wida nemligen målet är af den art, at det i consistorio til sluteligit afgjörande företagas kan.

Skulle någon af consistorii majoris siu ledamöter wara lagligen hindrad, kunde antalet fyllas af jnspectores ærarii.

5:o. De gjöremål, som af consistorium in pleno afgjöras, kunde wara 1:o Alla cancellerswal. 2:o. Rectors wal. 3:o. Alla förslag till större och mindre syslor och deraf följande gjöremål. 4:o. Alla ämbets förseelser, lectioners försummande och mera dylikt så hos den ena som andra af de tjenstgörande. 5:o. Utnämmande af perpetuelle bisittjare i första divisionen; af jnspectores ærarii; ledamöter til majus och minus consistorium, samt jnspectores stipendiariorum, typographiæ och bibliopolii. 6:o. Stipendiaters tillsättande

och förhör. 7:o. Alla mål, som ifrån faculteterna inkomma. 8:o. Ansökningar om understöd af fiscus pauperum. 9:o. Alla frågor, som förekomma om nya byggningar samt statens ökande eller minskande, doch sedan målet först är undersökt och förslag dertil gjordt af första divisionen. 10:o. Alla sammanträden med magistraten och rådplägningar om gemensam ordnings bibehållande i bägge jurisdictionerna och sedermera alla ärender, som till consistorium in pleno af academiens höga förmän warda hänskutne.

Det torde för många ordsaker wara tjenligt, at wissa dagar till detta pleni consistorii hållande warda utsedde och således kunde förmodeligen sidsta lögerdagen i hwar månad, som intet är helgedag, härtil utsättas, undantagande Januarius, Iunius, November och December. Uti Ianuarii månad kunde sammanträdet skje efter wanligheten, uti Iunio sidsta lögerdagen för midsommars dagen, uti November den 22, på hwilken rectoris wal eljest anställles, och i December nästa lögerdag för Thomas mässan; under sommar ferierna kunde innehållas med consistorii pleni sammankallande, der intet jllustrissimi cancellarii dertil anledning gifwa.

Ärenderna kunde på detta sättet företagas, at först exhiberades alla til rector och consistorium ankomna bref, ifrån det ena consistorium plenum til det andra, då intet annat behöfde inflyta i protocollet, än det som warit inrykt i rectoris ämbetets journal jemte antekning, hwart målet til vidare afgjörande war hänwist, och des afgjörande, så wida det wore afslutadt. Dernäst kunde före tagas de andra ärender, hwar på rector wid consistorii tillsäyande bör aflämna förteckning i den ordning de anteknade äro. Sedermera föredrages de mål, som decani facultatum, bibliothecarien eller någon annan consistorialis finner sig föranlåten at andraga. Skulle någon consistorialis wilja göra påminnelser wid mindre divisionens gjöremål, bör det twifwels utan tillåtas, men hwarken borde förmodeligen deröfwer hållas någon discours, eller tillåtas dictamen ad protocollum, utan den som tror sina påminnelser angelägna borde till nästa plenum aflämna sitt memorial, hwilket då kunde till hans excellence illustrissimum

cancellarium öfversändas, hwarjemte afgår extractum protocolli angående det, som i mindre divisionen är förrättadt, men de som i mindre divisionen sutit böra förmodeligen intet swara, innan hans excellence cancelleren deras yttrande infordrat. Försummar den missnöjde at til nästa consistorium plenum afgifwa sitt memorial, hafwe ingen rätt at tala i den saken. Så snart klockan är åtta slagen om förmiddagen och rector har trenne bisittjare, företages och afgiöres målen, och de som senare inställa sig, hafwa intet wid de afgjorde målen at säga. Skulle likwäl någon finna angeläget at göra påminnelser därwid, borde det intet skje genom dictamen ad protocollum utan igenom memorial till nästa plenum eller innan expeditionen afgår; hwilket memorial, om målet går til jllustrissimum cancellarium, då tillika kan upsändas. Klockan 10 företages lediga tjensters besättande och förslag samt stipendiaters utnämmande. I allmänhet kunde agtas, at consistorium in pleno intet har lof at skiljas åt, innan alla mål, som äro af den beskaffenheten, at de den dagen kunna afgiöras, warda til slut bragte.

På detta sättet skulle förmodeligen mera ordning och färdighet winnas i consistorii gjöremål; men antingen denna förändring skjer eller ey, lär wara nödigt, at academiens secreterare blifwer med mera hielp understödd, ty annars har jag ordsak at twifla, det han blifwer i stånd at expediera alla de ärender, som förefalla kunna, och för öfrigit i andra mål efter lag fullgjöra sin skyldighet.

Lund den 5 Aug. 1763.

Sven Bring.

BREF

1746—1787.

I bref till Carl Christopher Gjörwell den 12 augusti 1779 ställde Sven LagerBring i utsikt att bränna en del af sina litterära samlingar och tillade: »detta sista förslag går ofelbart öfver en ansenlig hop af min correspondance». Hotelsen har kort därefter satts i verket. Den 7 januari 1781 kunde LagerBring meddela Gjörwell, att denne icke längre behöfde vara bekymrad för att hans bref skulle falla i orätt hand: »de äro redan sin kos och göra således ingen curiositet». Det är icke känt, huru mycket af LagerBrings öfriga korrespondans, som vid detta tillfälle delat öde med de Gjörwellska brefven. Men näppeligen den hela. Då Erland Samuel Bring 1788 företog ordnandet af sin farbroders litterära kvarlåtenskap, påträffade han ännu »brefsaker» i »en ganska stor myckenhet». Den vårdslöshet, som under den närmast följande tiden visades LagerBrings papper, har emellertid gjort, att numera så godt som intet bref till honom är bevaradt¹⁾.

Samma öde, som träffat brefven till Sven LagerBring, har äfven gått öfver ett flertal af dem han sjelf skrifvit. Men hvad som ännu återstår är icke obetydligt.

Den största bevarade samling af bref från Sven LagerBring liksom den ogensägligt värderikaste är ställd till Carl Christopher Gjörwell. Till antalet inemot sjuttio lemna dessa bref en fortlöpande kommentar till deras författares arbeten, på samma gång som de låta LagerBrings personlighet framträda i »all dess kärnfulla originalitet och klart karakterisera förhållandet mellan honom och hans forne lärjunge». Till denna samling sluta sig nära brefven till den krets af historiska samlare och lärde, som närmast omgaf Gjörwell eller på något fjärrare afstånd uppgick i liknande intressen som han — i första hand brefven till Carl Gustaf Warmholtz, Johan Henrik Lidén, Nils Reinhold Broocman, Gustaf Sommelius, Samuel Älf liksom till Daniel Tilas och Gustaf Bonde. Det är öfvervägande lärd korrespondans. Men La-

¹⁾ Bref från Sven Bring-Lagerbring 1766—1786, utg. af *Martin Weibull* i *Samlingar* utg. för De skånska landskapens historiska förening, III, 16, 22; E. S. Bring till Gjörwell 1788 ²¹/₂ (Kungl. bibl.). Jmfr *P. Wieselgren* i *Biografiskt lexikon*, VII, 236.

gerBrings brevexling nådde äfven utom Sveriges gräns och ett och annat bref till de historiska forskare i Köbenhavn, hvilka delade art och kynne med frihetstidens i Sverige, är ännu bevaradt. Man har kallat LagerBring den förste litteräre skandinaven. Till kretsen af hans korrespondenter på andra sidan Sundet hörde Jacob Langebek, Terkel Klevenfeldt, Henrik Hielmstjerne och Otto Thott.

En särskild afdelning bland LagerBrings bref bilda de till Lunds universitets kanslerer och kanslerssekreterare. De utfylla den bild yttrandena vid konsistoriebordet gifva af universitetsmannen och teckna honom i hans förhållande till de vexlande presidenterna i den lärda republiken.

De bref från Sven LagerBring, hemtade ur skilda samlingar, hvilka här nedan publiceras, utgöra endast ett urval. Men med undantag af de redan tidigare utgifna breffven till Gjørwell och ett tillsammans med dessa publiceradt bref till Jacob von Engeström ¹⁾, har näppeligen något, betecknande för brefskrifvaren eller hans samtid, uteslutits. För andra gången publicerade äro breffven till Gustaf Bonde och det till Langebek af 1756.

Breffven till Gjørwell, Warmholtz, Broocman, Sommelius, Tilas, Samuel Gagnerus (afskr.) och Erik af Sotberg (afskr.) förvaras i Kungl. biblioteket i Stockholm; de till Älf, Lidén, Erik Mikael Fant i Universitetsbiblioteket i Uppsala, brefvet till Erik Gustaf Lidbeck i Lund. Ur Riksarkivets samlingar hafva hemtats skrivelserna till konungen, kanslererna och kanslerssekreterarne, ur arkivet på Säfstaholm de till Gustaf Bonde. Breffven till LagerBrings danska korrespondenter finnas med undantag af det nyss nämnda brefvet till Langebek, hvars original synes förloradt, i Det store kongelige Bibliothek i Köbenhavn.

Till Lunds universitets kansler ²⁾.

Eders Höggrefwelige Excellences höga omsorg för alla wetenskapers upkomst här wid academien gör, at iag fördristar mig inför Eders Höggrefwelige Excellence framkomma med en recommendation för magister Kihlgren ³⁾ at blifwa

¹⁾ Samlingar utg. för De skånska landskapens historiska förening, III, 1—30.

²⁾ Grefve Johan Gyllenborg (* 1682 † 1752), riksråd, kansler vid Lunds universitet 1742—1752.

³⁾ Zacharias Kihlgren (* 1713 † 1791), docent vid Lunds universitet, senare kyrkoherde i Köpinge och Lyngsjö. Var Kilian Stobæi nära släkting och har deltagit i författandet af exempelvis hans afhandling *De numis et sigillis Lundensibus*.

adjunct wid den profession, som mig i nåder är anförtrodd. Af alla de professioner, som til philosophiska faculteten höra, är wäl studium historicum et bland de widlyftigaste, hwarföre ock, om det är nödigt, at någon adjunct wid de andra professioner skal förordnas, lär det äfwen wara angeläget, at någon ock i detta studio antages, som under den ordinarie professorens upsicht tienar ungdomen. Bland de adjuncter, hwilka nu uti philosophiska faculteten äro förordnade, ehuruwäl de uti de stycken, för hwilka de egentl. blifwit Eders Höggrefwelige Excellence recommenderade, warit wärde så wäl wederbörandes föreskrift som Eders Höggrefwelige Excellences nåd, är likwäl ingen, som om historien sig särdeles winlagt: däremot har magister Kihlgren med sådant alfwar beflitat sig om detta studio, at iag är öfvertygad om, det han med besynnerlig nytta kan wägleda dem som härutinnan behöfwa information. Det prof han ock nyligen aflagt gör, at iag är förwissad om, at alla mina ämbetzbröder lämna honom et hederligt witnessbörd om sin berömmeliga insicht och skickelighet. Hwarföre iag ock med så mycket större trygghet uti diupast wörndnad recommenderar honom Eders Höggrefwelige Excellences höga nåd i detta målet. Här är wäl nu ingen öpning bland adjuncterna i philosophiska faculteten, icke destomindre har iag intet kunnat undgå at anmäla mag. Kihlgren hos Eders Höggrefwelige Excellence til det bästa, på det han så mycket mera måtte upmuntras at fortfara uti sin berömmeliga flit. Jag hade wäl ock kan hända bordt först föredraga saken i faculteten, men som iag måste tilstå, at detta kan anses för en nyhet, kan iag intet wänta mig facultetens biträde; hwarför iag ock strax andrager detta målet uti diupaste wörndnad inför Eders Höggrefwelige Excellence sielf, som äger högsta rätten i de mål, som kunna befrämja academiens förmån och heder. Eders Höggrefwelige Excellences högtpriswärda upsåt at wid alla tilfällen uphielpa vår academie winner säkert sin framgång uti dessa stycker genom mag. Kihlgrens befordran, hwarföre iag ock, om det kan låta sig giöra, til Eders Höggrefweliga Excellences nådz åtniutande i denna sin angelä-

genhet recommenderar magister Kihlgren på det högsta, och utbeder mig tillika den höga förmån at städse få wara Eders Höggrefweliga Excellences etc.

Lund d. 4 Nov. 1746.

Till Lunds universitets kansler.

Nu i dag afgår endtligen til Eders Höggrefwelige Excellence doctor Bildstens oration med protocoll och andra bilagor ¹⁾. Consistorium har ock tillika aflämnadt sit betänkande, och beder iag ödmiukast, at det intet med onåd måtte blifwa ansedt, at det intet är kanhända så positift, som det til äfwentyrs åstundades. Men så wäl iag som andre har intet tiltrodt sig at positivare utlåta sig; jag kan ock på mit samwete försäkra, at det är mig omöjligt at säja hwad ordformer han brukadt, på hwilka det egentligen ankommer. Jag måste tilstå min swaghet, at iag har swårt för at hafwa mina tankar samlade wid wackra och wäl sammansatte orationer, och faller det mig nästan ogiörligt at gifwa attention på hackemat: hwilken titul man utan motsäjelse kan lämpa på wår orators tal, sådant som det reciterades, fast det nu wid renskrifningen hänger litet bättre ihop. Hwad som mig mäst choquerade war förbönen för danska hofwet, hwarföre iag ock, så snart iag kom in i consistorio, och man effter wanligheten plägar giöra en compliment åt orator, tackade h. doctoren för sit tal, men declarerade tillika, at iag intet hwarken ärnadt eller tänker at fälla förböner för danska hofwet. Huru wida han talt om alliancer och författningarna i riket, är tydeligt nog af sielfwa orationen och protocollat. Hwarföre, så mycket iag och andre kunna minnas, måste rycktit mycket hafwa förökt wår orators infällen. Ett kan iag försäkra, at iag ännu intet hört en enda, som aprou-

¹⁾ Gustaf Ernst von Bildstein (* 1703 † 1769), teologie adjunkt, senare professor vid Lunds universitet, hade den 11 okt. 1748, då akademien firade prins Carls födelse, hållit en oration, i hvilken man spårade mot grundlagarna och det herskande regeringspartiet riktade uttryck.

veradt des equivoqua tankar; jag ber ödmiukast, at Eders Höggreflige Excellence intet onådigt uptager min uprichtighet, utan unner mig alt framgent den förmånen at få wara etc.
Lund d. 1 Dec. 1748.

Till Gustaf Bonde ¹⁾.

I anledning af Eders Excellences nådiga tilstånd och skrifwelse af d. 11 sistl. April har jag låtit inrycka den mig medelte underrättelsen om Trulle familien uti en liten samling af handlingar, som nu nyligen är af trycket utgången ²⁾. Så snart jag får tillfälle, skal jag hafwa den ähran at upwachta E:s E. och öfwersända et exemplar af samma samling. Imelertid utbeder jag mig i djupaste wördnad uplysning angående Bonde familiens ursprung. Så mycket jag hit tils kunnat finna, blifwer de äldsta ättfäder af denna stora familien Tottar, och på det sättet föreställes de af Messenius och andra. Men som jag nogsammt wet, at Messenius i många mål är felachtig, understår jag mig anlita E. E. om närmare och tillförläteligare underrättelser.

At Eigijl Skalagrim sköfladt Lund har jag wärkeligen intet wetat för, ej heller har jag eller kan få den sagan i våra orter. Om jag intet wore för näsewis, utbad jag mig en afskrift af det stycket, som utsätter Eigils upförande mot Lund ³⁾.

Ritningen af bergsfigurerna wid Herrebro har jag fått af framledne öfwerstel. Lilliehök, så at jag intet kan lämna någon vidare uplysning deruti af den jag fått samma afrit-

¹⁾ Grefve Gustaf Bonde (* 1682 † 1764), riksråd, historisk författare, — LagerBrings bref till honom förut tryckta af *Carl TrolleBonde*, Riksrådet Gustaf Bonde, II, 188—189, 201—202.

²⁾ Samling af åtskilliga handlingar och påminnelser, utg. af Sven Bring, I, 114—122. — Jmfr *Carl TrolleBonde*, a. arb., 185—188, där det bref, å hvilket ofvanstående är svar, finnes inryckt.

³⁾ Detta utdrag ur Egilsagan blef LagerBring tillständt i bref 1749 ⁴⁾/s. *Carl TrolleBonde*, a. arb., 190.

ning. Genom andra hoppas jag likwäl få någon närmare underrättelse, då jag skal upwachta E. E. ock således hafwa den äran at lämna vidare kunskap.

För lämnad underwisning om seraphimkädian på K. Måns Ladulås graf är jag högst obligerad; nog har jag sedt af Dahlbergs wärk, at en riddare kädia hängt öfwer kongl. mantelen på högst bem:te konung, men intet har jag kunnat af ritningen finna, at det är seraphimkädian.

Uti Eders Excellences etc.

Lund den 14 Julii 1749.

Till Gustaf Bonde.

Med djupaste wördnad har jag haft den ähran at undfå E. E:s nådiga skrifwelse af d. 17 sistl. Octobre ¹⁾, och tackar jag ödmjukeligen så för de mig lämnade som lofwade underrättelserna. Jag tilstår ock, at det skulle blifwa för widlyfftigt och tillika beswärligt, om hela Bonde familiens släktregister, ehuru curieust det eljest skulle wara, blefwe meddelt, hwarför jag ock anser det för en stor grace och är mer än nöyd, om jag allenast kunde få förteckning på E. E:s förfäder til förste stamfadren.

Påminnelserna angående svenska wapnet äro rätt curieusa, och tilstår jag upriktigt, at ingenting förekommer mig owissare och mörkare än början och anledning til våra rikswapn.

Hwad *Fotewig* warit för en ort har man nog anledning af många gamla monumenter. Saxo kallar orten »Sinus Fote», så at det ofelbart warit en wik af hafwet. Uti en gammal coævus pergaments bok, som är i vårt bibliothek och finnes antecknad under Bibliotheca antiqua M. 61 Nov. N. 8, finnes wid II Nonas Junii följande anmärkning: Anno d:ni MCXXXIII apud villam Hamar occisi sunt in proelio Magnus

¹⁾ Tryckt af *Carl TrolleBonde*, a. arb., 198—201.

filius regis Nicolai et episcopi Petrus Roskeldensis, Thure Ripensis, Catelo Wendensis, Henric Sictunensis et Brant subdiaconus frater noster cum plerisque melioribus Danie. Af denna anmärkning är klart, at Fotewigs slag beskrifwes; til öfwerflöd är anteckning i brädden: y *Fodewigh*. Och på den grunden är Fotewig beläget wid Lilla Hammar, emellan Malmö och Skanör, hwar äfwen en stor wik går in från hafwet¹⁾. Med ödmjukaste wördnad etc.

Lund d. 30 Nov. 1749.

Till Terkel Klevenfeldt²⁾.

C'est avec un extreme plaisir, Monsieur, que j'eus l'honneur ces jours passés de recevoir votre obligeante lettre de l'11 du mois. Jugez de mon agreable surprise en voyant l'aquisition que j'ai faite d'un ami aussi genereux et éclairé que vous l'êtes, et les sentimens d'amitié et de graces, dont vous me comblés dans votre agreable lettre, sont plustôt dûs a votre propre genereusité, qu'a ce peu de politesse que l'on a seu vous temoigner pendant votre sejour a Lund. Politesse en verité de si peu de consequence que le seul caractere d'honnête homme etranger l'arrache a qui que ce soit. Puisque donc vous avez bien voulu me permettre de vous regarder encore d'un autre façon je prens la liberté de profiter de vos lumieres. Si vous vous repentirez enfin de choix de correspondant que vous avez fait, ce n'est pas ma faute. Prenez vous en a vous même. L'impertinence n'entre-t-elle pas toujours dans le caractere d'un academicien?

¹⁾ Jmfr *LagerBrings Monumenta Scanensia*, II, 233, och *De territorio Skyttiano*, 10. — *Johannes Steenstrup*, *Fire Undersøgelser*. *Hist. Tidsskrift*, VI: 4, 742—746.

²⁾ Terkel Klevenfeldt (* 1710 † 1777), justitieråd, senare konferensråd. *Historisk samlare och genealog*.

Pour donc venir au fait, je souhaiterai fort d'être encore un peu plus instruit de l'histoire de l'archeveque Tuvo, dont vous m'avez fait part, si l'original se trouve encore quelque part, ou s'il n'y en a que de copies, et s'il y a quelques variations de consequence. Vous voyez bien que j'en prepare une edition et je profiterai de vos lumieres avec toute la reconnoissance due a votre merite ¹⁾).

Je me souviens aussi d'une lettre de noblesse, dont vous avez parlé, et qui doit etre expedie, si je ne me trompe pas, par l'ordre de l'archeveque de Lund ²⁾). Je souhaiterai fort en avoir une copie, et encore si vous aviez quelques lettres de la même trempe, qui regardent des suedois.

Mais en voila assez pour cette fois-ci, je reviendrai bientôt a la charge, si cela ne vous incommode pas trop, et je serai toujours prêt a vous temoigner ma reconnoissance par mes petites services, s'ils sauront vous etre agreables. Tous ceux qui ont l'honneur d'être connus de vous font mille compliments, et j'ai l'honneur d'être avec une consideration parfaite etc.

Lund le 26 Nov. 1752.

Till Lunds universitets kansler ³⁾.

Eders Excellences högtuplysta, rättvisa och nådiga ömhet om academiens heder gör, at iag fördristar mig i diupaste wördnad anhålla om Eders Excellences nådiga yttrande uti en mig rörande angelägenhet.

Man har berättadt mig, at några disputationer, som un-

¹⁾ LagerBring kom aldrig att utgifva den här åsyftade lundensiska ärkebiskopskrönikan. Den inflöt i stället i *Scriptores rerum Danicarum VI*.

²⁾ Förmodligen afses det bref af 1468 ^{24/6}, genom hvilket ärkebiskop Tue Nielsen (Juel) gifver Oluf Bagge frihet med hjälm och sköld. *Hübertz. Aktstykker til Bornholms Historie*, 23.

³⁾ Friherre Nils Palmstierna (* 1696 † 1766), riksråd, Lunds universitets kansler 1752—1761. *Karakteristisk tidstyp. Weibull*, I, 230—238.

der mit præsidio äro utkomne, hafwa så misshagadt, at äfwen förbudet om disputationers ventilerande, innan deras innehåll blifwit communiceradt med Eders Excellence, skal hafwa sin förnämsta grund uti någon sådan disputation¹⁾. Jag beklagar det så mycket mer, som iag märker, at vårt hela academiska wärk genom denna min olycka lider. Hade iag den nåden at wara rätt kiänd af Eders Excellence, hade iag lät för at förswara mig, men nu är det mig så mycket swårare, som iag lär wara beskrifwen annorlunda än iag är. Om Eders Excellence är så nådig och underrättar mig hwarutinnan iag felat, blir det en af mina kiäraste skyldigheter at ställa mig en så nådig wilja til fulkomlig rättesnöre. Jag måste bekänna, at iag gierna welat bidra, så mycket hos mig har stådt til academiens heder och har budit til, at sådana saker kommit ut på trycket, hwarigenom academien åtminstone intet haftt någon wanheder. Jag har ock funnit, at sielfwa utlänningarne dömt benäget så wäl om mina disputationer som mina andra små arbeten, hwilka iag gifwit ut. Detta har intet fägnadt mig så mycket som det, at äfwen mina höga förmän betygadt et nådigt wälbehag öfwer min möda, och detta har warit den endaste belöning iag wäntadt och den endaste belöning iag haftt. Går iag nu äfwen mina förmäns grace miste, måste iag tilstå, at iag i en olyckelig tid användt både kostnad och möda. Men som iag intet har någon skrifiuka, blir det intet svårt för mig at för framtiden undwika et så oblidt öde. Jag anhåller derföre alra ödmjukast om nådig underrättelse hwad mit fel warit och hwad iag hädaneffter bör akta mig före. Jag har wäl et litet arbete under händer, nemligen andra delen af swänska handlingarna, uti hwilken iag bland annat ärnar skrifwa något om adelståndets förra beskaffenhet, lika ledes om filosofiska

¹⁾ Genom kanslersbref af 1753 ⁸/₁ förordnade Palmstierna, att alla disputationers innehåll skulle meddelas honom 20 dagar, innan ventilation finge försiggå. Han anförde, att det skedde i Uppsala »både för tidernes skuld och till att förekomma allahanda ledsamheter».

wetenskapernas förra tilstånd här i riket ¹⁾. Men skulle Eders Excellence finna, at iag intet bör befatta mig med sådana saker, skal iag med nöje öfvergifwa et så brödlöst handwärk. Eders Excellences nådiga swar skal decidera om mit giöromål, och när iag allenast får skilja mig wid några disputationer, för hwilka iag åtagit mig præsidium, skal äfwen denna slags exercicen hos mig stadna, så framt Eders Excellence profwar det skiäligt. Min lydnad skal öfwertyga Eders Excellence om min underdån-ödmiuka wörndnad och den wördsama åstundan iag har at städse få wara etc.

Lund d. 14 Febr. 1753.

Till Lunds universitets kansler.

För Eders Excellences nådiga skrifwelse af d. 6 uti innevarande månad tackar iag aldredmiukast, och blir det mig en ogemen fågnad at kunna under Eders Excellences nådiga protection fulgiöra min ämbetes skyldighet; iag förmodar ock, at iag intet skal förgå mig uti någon af mina skrifter. Och där någon materia skulle synas wara aldrig så litet kinkug, skal iag i diupaste wörndnad underkasta den samma Eders Excellences egen nådiga censur, innan den samma kommer på trycket. Ja, iag skall wisa prof wid alla tilfällen, det iag ingen ting högre åstundar än at kunna städse få wara med underdån-ödmiuk wörndnad etc.

Lund den 15 Mart. 1753.

Till Lunds universitets kansler.

Genom min hustrus morbrors hofjunkarens wälb. hr Carl Rosensparres ²⁾ nyligen timade dödzfäll äro mina en-

¹⁾ Den senare af dessa afhandlingar: Om wetenskapernas förra öde i Sverige inflöt i Samling af åtskilliga handlingar och påminnelser, II, 6—136.

²⁾ Carl Rosensparre (* 1703 † 1755 ^{1/4}), egare af Rosenlund, hvilket se-

skijlta hushålls affairer råkade uti en wiss widlyftighet, som utan någon tidz frånwaro från academien intet kan utredas; fördenskul fördristar iag mig uti diupaste wördnad hos Eders Excellence anhålla, det mig måtte förunnas nådigt tilstånd at på några månader få wara från academien. I synnerhet är mig högeligen angeläget, at en gammal fordran, som uti Rikens ständers contoир på Tighiska sterbhusetz wägnar är anhängig, endteligen måtte til et sluteliget afgjörande blifwa befordrad. Och som mit wistande sålunda til större delen under denna permissions tiden lär blifwa tilbrakt i Stockholm, understår iag mig äfwenwäl uti ödmiukhet försäkra, at ingen ting imedlertid skal af mig blifwa åsidosatt, hwarigenom studium historicum såsom mit egentliga giöromål må alt mer och mer blifwa brakt til stadga och fulkomlighet. I anseende härtil, såsom ock at en del af min timeliga wälfärd på denna resan beror, gör iag mig en ödmiuk förhopning om nådigt utslag samt framhårdar i diupaste wördnad etc.

Lund den 23 April 1755.

Till Lunds universitets kanslerssekreterare ¹⁾.

En oändelig hop enskijlta syslor hafwa förhindrat mig at skrifwa Her Secreteraren til på någon tid, hwilket iag ber måtte gunstigt ursäktas. Ehuru gierna iag welat förmå vår ungdom at taga del i fransöska avisorna, har dock mit bemödande warit fåfängt, hwartil förnämsta raisonen warit, at sådant bör skie i början af terminen, men uppskiutes därmed til slutet, äro wederbörande både penninglösa och curiositets lösa ²⁾.

nare öfvergick i Sven LagerBrings ego. Hans syster Maria (* 1699 † 1756) var gift med generalauditören Jacob Lagercreutz och moder till Maria Beata Lagercreutz (* 1729 † 1760), Sven LagerBrings hustru. Maria Rosensparres moder var Anna Tigh, dotter af engelske konsuln i Helsingör Robert Tigh.

¹⁾ Regementsauditören Jacob Kinborg, kanslerssekreterare 1753—1763.

²⁾ Jmfr *Weibull*, I, 235.

Om man skal kunna skaffa secreter Wessman prænumeranter ¹⁾, måste man nödwändigt hafwa prænumerations zedlar yämte priset. Nog mins iag, at det stod i avisorne för jul derom, men nu mera har både iag och andra bortglömt den saken. Kan iag skaffa några subscribenter imedlertid, skal det wara mig kiärt, och skall iag wid min upkomst til Stockholm aflämna dem.

Herr Secreteren gör mig en ogemen tjänst, om iag något snart må kunna få permission, och at i den samma måtte determineras åtminstone tre månader efter min begäran; det skal wara mig kiärt, om iag i något mål kan wara til tjenst igen, och recommenderar iag denna saken som en min besynnerliga angelägenhet samt framhårdar med högaktning etc.
Lund den 29 Mai 1755.

Till Jacob Langebek ²⁾.

Lund d. 15 Febr. 1756.

En lång tid bort åt har jag saknat det nöjet, som jag eljest kunnat haft af en så kär correspondence, som Hr Justitsrådet gifwet mig tilstånd at profitera utaf. Mit bortewarande i Stockholm och en swag hälsa sedan min hemkomst har warit ordsak til min försummelse. Med Hr Justitsrådets tilstånd förmodar jag, at denna saknaden kan repareras, sedan det ena och det andra af mina omständigheter komme något i ordning.

Medan jag war i Stockholm, hade jag tilfälle at see hos riksrådet gref Bonde, som är en stor älskare af antiquiteter, en så kallad gammal Konung Chrembres saga. Denna saga

¹⁾ Å hans Äldre och nyare skånska handlingar, som utkommo 1755.

²⁾ Jacob Langebek (* 1710 † 1775), geheimearkivar, historieforskare. — Brevet förut tryckt i Langebekiana udg. ved Rasmus Nyerup, 323—326; Langebeks svar sammastädes, 327—331, och i Breve fra Jacob Langebek udg. ved Holger Rørdam, 237—239.

innehåller en nog märkelig beskrifning om cimbrernas uttog och deras krig med romarne. Marius kallas här Mare Jarl och Catulus Kiätie Jarl. Sielfwa konung Chrembre skal hafwa varit konung i Giöthaland. Efter cimbrernas nederlag skola åtskilliga af dem icke desto mindre kommit tillbaka til sin fädernebygd igen, och säges der, at en kämpe benämnd Wemunder kommit tillbaka til Skåne och blifwet där begrafwen i en hög, som efter honom ännu kallas Wemunds hög, med mera. Denna sagan skal en swänsk man Niels Huffwudson Dahl hafwa tilhandlat sig i Köpenhamn af några isländare tillika med några andra gamla skrifter, och som han fan, at denna sagan war i sit slag mycket märkwärdig, har han öfwersat den på swenska, men sielfwa sagan tillika med sina andra saker har han afskickat til Stockholm på et fartyg, som strandade på Gotland, hwarföre endast versionen nu finnes hos bemeldte hr riksråd. Desse omständigheter äre ordsaken, at jag gjerna af Hr Justitsrådet önskade få weta, om någon sådan saga är bekant i Danmark eller Island. Så länge jag intet får någon säker underrättelse, at någon sådan saga är i Danmark eller Island bekant, är jag nog benägen at tro, at hela denna historien är sammanhafsad af Dalen til at bestyrka den högstangelägna satsen, at cimbrerna gådt ut ifrån Swerje och intet ifrån Jutland. Och wid den händelsen wore mödan, som på denna sagan upofrades, nog illa använd. Men skulle där wärkeligen wara en sådan saga til på islandska språket skrefwen, war det säkert et besynnerligt monument; och sker wärkeligen nordiska historien et stort lius, om detta monumentet genom Hr Justitsrådets mogna kunskap och försorg kunde komma ur sin första hwilestad; jag skal sedermera gierna hielpa det längre fram i dagsliuset, om ingen skickeligare åtager sig det beswäret ¹⁾. — Likaledes synes mig, at Andreae Sunonis Hexaameron intet al-

¹⁾ I Kungl. bibl. i Stockholm förvaras Krembres saga Gautakonungs ok Åka Sviakonungs. Isländsk text med svensk öfversättning. Handskriften från förra hälften af 1700-talet och synbarligen densamma, å hvilken Sven Lager-Bring här ofvan syftar. Jmfr V. Gödel, Katalog öfver Kungl. bibliotekets forniländska och fornnorska handskrifter, 225—226.

deles borde förkomma. Jag kan intet tro annat än det ju finnes i något bibliotheque i Köpenhamn. Och önskade jag gierna en copie däraf, om det war giörliget. Jag beklagar, at den förväntade Codex diplomaticus danicus, som Hr Justitsrådet arbetar uppå, ännu intet börjar at wisa sig i dagsliuset, emedan jag är nog säker, at Hr Justitsrådet har et stort förråd samladt i den saken.

Så framt jag får så mycket tid, skal tredie delen af mina små handlingar komma på trycket wid påsktiden ¹⁾. Men min påbegynta Historia litteraria, som någre af mina gynbare wilja hafwa fram, tager mycken tid bort för mig ²⁾. Icke destomindre, om hälsan står bi, skal jag nog hasta så mycket jag kan. De Genealogiska anmärkningarna ³⁾, som jag ärnar låta inflyta, gifwa mig mästa beswäret. Af landshöfdingen Barnekow ⁴⁾ har jag fåt en hel hop acter, som bemälte herre fådt ifrån Hr Justitsrådet; en del af dem komma mig nog tilpas.

Wåra swänska antiquitets-sökare Arrhenius och Sotberg ⁵⁾, som warit i Köpenhamn, tala med al skyldig distinction om Hr Justitsrådet och åtskillige andra herrar, men de mente, at de utan förtal kunde säja, at intet alla handlingar och bokgiömar kunna förliknas med Hr Justitsrådet.

Hr Justitsrådet bör intet blifwa förskräkt för mit långa breff; en annan gång skal det blifwa kortare. Jag förblifwer med nöje etc.

¹⁾ Tredje delen af Sven LagerBrings Samling af åtskilliga handlingar och påminnelser utkom först 1758.

²⁾ Af LagerBrings Historia literaria eller Inledning till wetenskapshistorien utkom blott 1:sta delen (1748).

³⁾ Införda i Samling af åtskilliga handlingar och påminnelser, III, 109—191.

⁴⁾ Friherre Christian Barnekow (* 1694 † 1762), landshöfding i Kristianstad.

⁵⁾ Erik af Sotberg (* 1724 † 1781), senare kansliråd och bibliotekarie hos Lovisa Ulrica, hade 1755 besökt Köbenhavn för studier i isländsk litteratur.

Till Lunds universitets kansler ¹⁾.

Til ödmiuk efterlefnad af Eders Excellences nådiga be-
faling af den 5 uti innewarande månad har iag den äran at
öfwersända hos gående förtekning på de mynt, som intet fin-
nas uti 1753 års beskrifning, emedan de då intet woro kom-
na i myntcabinettet. Jag har redan lagdt handen wed en
fullständig catalogue, och äro redan fiorton ark skrefna där-
på; så snart den blifwer färdig, skal den i ödmiukhet genom
consistorium upsändas. Det 8 gute groschen stycke, som
nämnes på näst den sidsta sidan cum deformi naso, bör kan
hända intet nämnas i förtekningen; men iag har dock trodt,
at det bör ligga i en publique samling efterwerlden til åmin-
nelse af våra underliga tider.

För min ringa del anser iag det för en ogemén förmån,
om wi få den nåden at se Eders Excellence här nedre i som-
mar. Eders Excellences höga närwaro skall uträtta långt mer
på några dagar än nu kan skie på några månader, kan skie
år. Så mycket iag wet, lär intet räntemästaren resa up, för
än han fullgiordt Eders Excellences befalningar och lagdt han-
den wid nya staten. Och lär detta alt intet skie för än mid-
sommartiden. Det är hugneligt, at någon sätter sig öfwer
tidsens præjudicier, men iag fruktar, at gref Loevenhielms
exempel intet lär tiena många til efterfölgd, efter våre för-
fatningar. Något fel kan wäl wara wid academierna, men
när den som fådt et slät witnessbörd, och den som fådt et
bättre anses, utan pröfning, lika, och pengar göra hela fyld-
naden, lär felet bestå förnämligast i andra omständigheter.
Men iag fruktar, at Eders Excellences nåd gör mig näsvis, hwar-
före iag intet fördristar mig gå längre med mina politiska
infall; utan utbeder mig den nåden at städse få wara etc.

Lund den 12 April 1763.

¹⁾ Grefve Carl Gustaf Löwenhielm (* 1701 † 1768), riksråd, kansler vid
Lunds universitet från 1762 till sin död.

Till Nils Reinhold Broocman ¹⁾.

Jag har nu den äran at öfwersända et exemplar af mina turkiska betraktelser ²⁾, som iag anhåller, det Her Assessoren behagade aflämna til her iustitie rådet Langebeck. Det iag ärnadt åt Her Assessoren förwaras här i Lund så länge.

Jag tackar för hälsningarne uti Her Bibliothecariens bref. Nog hade iag lust at weta namnet på den som behagadt flyttia vår Oden til tredie seculum. Hans mening giör intet stort til saken, hans skiäl wore angelägnare at weta, ty det han anfördt binder intet stort. Hedström har i Giötheborgska magazinet ³⁾ fördt honom til Constantini magni tid, men sådane gissningar fela aldrig. Detta alt giör ock ingen swårighet i min hypotese; den behåller sit wärde likafult, om den har någon förut.

Mina böcker recommenderar iag, at de intet måtte förfaras ock komma bordt. Eljest har iag mig bekant, at åtskilliga jordeböcker skola wara i Köpenhamn, som angå Skåne. Min gunstige Her Assessor, wore det intet möjligt, at iag kunde bekomma något extract därifrån angående gränsekilnaden emellan Sölfåkra eller Selagra och Refwinge byar i Torna härad? Om så skulle wara, utbeder iag mig någon underrättelse därom, och så framt någon omständelig beskrifning där finnes, som kan wara til något gagn, betaler iag gierna hwad et sådant extract kosta skulle. Tag intet ogunstigt up, min Herr Assessor, at iag härmed beswärar. Jag försäkrar, at iag wid alla tilfällen är färdig at wisa, det iag är med oafflätelig högaktning etc.

Lund d. 9 Dec. 1764.

¹⁾ Nils Reinhold Broocman (* 1731 † 1770), assessor vid antikvitetsarkivet. Han hörde till LagerBrings lärjungar och hade 1758—1760 varit anställd såsom docent vid Lunds universitet. Hängifven vän af Jacob Langebek, hvilken han följde på den antikvariska resan 1752—1754.

²⁾ Bref til cancellie-rådet och riddaren herr Johan Ihre om swenska och turkiska språkens likhet. Lund 1764.

³⁾ Göteborgska Magasinet för 1760.

Till Erik Gustaf Lidbeck ¹⁾.

Mycken tack för sit angenäma bref, min gynnare. Intet war det just min tanka, at Ebbe Bring ²⁾ skulle aldeles öfvergifwa academien, fast iag anhölt och anhåller ännu om condition för honom. Men saken är den, at han kan omöjligt hålla längre ut utan lön, så framt han skall intet aldeles ruinera sig. Om iag hade intet så många at draga försorg före, skulle det intet hafwa någon nöd, men nu kan iag med möda komma ut med dem, som iag intet kan öfvergifwa.

Men huru går det med professor Trozelius? ³⁾ Är där ingen aparence för hans befordran? Doctor Corylander ⁴⁾ söker sig ock med alfwar ifrån oss. Kunde han ock blifwa hulpen, wore åtminstone någon af våra fattiga expectanter belåtne. För öfriget wända alla sina ögon til Stockholm at därifrån få trösteliga nouvellor angående det almäna. Och har man nu wäntadt stora dunderslag med hwar post, men hit in til har alt ståt in statu quo, sedan åskan sidst slog neder i Wäxelcontoiret. Det gör mig äfwen ondt om Grillen, och har iag just en gammal högaktning för den slakten ⁵⁾.

¹⁾ Erik Gustaf Lidbeck (* 1724 † 1803), professor i naturalhistoria vid Lunds universitet och direktör öfver plantagerna i Skåne.

²⁾ Ebbe Bring (* 1733 † 1804), Sven LagerBrings brorson, e. o. adjunkt i naturalhistoria vid Lunds universitet, utbytte denna befattning 1766 mot vice pastorstjensten i Brönnestad. Senare kyrkoherde i Malmö.

³⁾ Claes Blechert Trozelius (* 1719 † 1794), professor i ekonomi vid Lunds universitet.

⁴⁾ Johan Corylander (* 1707 † 1775), universitetsbibliotekarie och professor i lärdomshistoria vid Lunds universitet. Han utnämndes 1766 till kyrkoherde i Jemshög och Näsrum.

⁵⁾ Syftar på händelserna vid 1765 års riksdag, då den bekante köpmanen Claes Grill (* 1705 † 1767) såsom delegare i Vexelkontoret för föregifna egennyttiga beräkningar dömdes att till staten utgifwa betydande skadeersättning. Jmfr Sven LagerBrings Sammandrag af Svea rikets historia V: 3 § 8: »En annan omständighet syntes ock vara nog wädelig, som man wid 1765 års riksdag satte i verkställighet. Man håller gemenligen före, at stora handels-contoir intet böra störtas, emedan deras fall har et ganska farligt inflytande på hela handels-rörelsen. Äfwen i denna delen afwek man ifrån det al-

Många riksdagsmän, som kommit hem, äro nu alla återigen upreste. Något märkwärdigt lär wäl wara å färde, och iag gratulerar eller condolerar min gynnare at wara åsyna witne däraf.

För några dagar sen war iag i Paradis lyckan ¹⁾ och såg iag, at där war löf, som iag tror för mer än hundra tusend maskar. Det är skada, om denna påbegynta inrättning ock skulle stadna i putsen. Men det går med oss, kanskie, som den gode och ärlige Horatius har skrefwit:

Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.

Dock nog för denna gången af reflexioner. Min respect anmäles hos gunstiga fruen, och iag framhårdar etc.

Lund d. 4 Aug. 1765.

Till Samuel Älf²⁾.

Jag tackar öfwermåttan för Her Professorens gunstiga skrifwelse af d. 14 uti innewarande månad, och skal det wara mig en besynnerlig fägnad, om iag på något sätt kan wara til nöjes.

Jfrån många år tilbakars har iag samladt åtskilligt i synnerhet i svenska saker, men det har kommit i mycken förwiring igenom åtskilliga händelser, som är onödigt at uprepa, hwarföre iag och fruktar, at iag intet kan swara, som iag borde på Her Professorens förtroende.

Det kan annars intet fela, at det almäna med nöje uptager Her Professorens tilämnade arbete, och lär gref Lindskiöldz lefwerne intet förlora igenom ombyte af författare. Hwad här kan finnas af denna herrens märkwärdiga bref

männa tänkesättet, och de mäst betydande handlande i Stockholm underkastades en ganska swår återbäring af den winst, som de under wexel-yrans synnes hafwa njutit».

¹⁾ Belägen omedelbart norr om Gamla botaniska trädgården i Lund och under Lidbecks inseende planterad.

²⁾ Samuel Älf (* 1727 † 1799), lektor i Linköping. Död såsom domprost sammastädes. Vitterhetsidkare.

skal gierna blifwa meddelt. Under mit wistande uppe i landet har iag sedt åtskilligt af denna herrens handskrefna saker på swenska vers. Men som iag märkte, at han skrifwet vers utan at wara poet, har iag försummadt at afskrifwa dem. På Steninge sätesgård fan iag en sådan skrift innefattad i en förgyld ram med glas före, men i mit tycke war kostnaden illa använd, så framt det skiedt för poesiens skuld. Dock gör det intet stort til saken, om en så stor och wälförtient herre warit swensk poet eller ej. Ej heller torde iag i den puncten wara judex competens. Annars är bekant, at denna herren utgifwit åtskilliga scripta anonyma, som nu är omöjligt at få för almänheten. Kan hända det torde låta sig giöra, at man kunde i bihanget låta inflyta dem, som intet äro förlånga.

Herr Professorens förslag at samla och utgifwa *Delicias svecorum poetarum* är ganska berömligt och torde bidraga til uplifwande af latinska litteraturen hos oss, som nu är fallen i en fulkomlig marasmus; när man jämför det förflutna seculum med detta, märker man en skilnad i detta mål som emellan natt och [dag]. Latinska wersar woro då så almäna, at neppeligen något bröllop eller begrafning kunde skie, utan at latinske Parnassen dammade af rörelse, och nu ibland 100 finnes knapt en, som kan läsa et latinskt vers. För ro skull will iag allenast nämna några.

En Blekingsbo Carsten Laurentii utgaf en så kallad *αἰεθόδοωγια* wid H. Schlüters bröllop 1637. Den begynnes således:

Nox erat et victis somnus subrepsit ocellis,
Luseruntque animum veros imitantia casus
Somnia, quæ referam liceat modo pingue honore.

Wid en inspectors bröllop wid år 1640 utgaf Andreas Christopheri Epithalamia, som begynnde i samma smak:

Nox erat et gratus viventia somnus habebat,
Cum Maja genitus, coelo Iovis alite vectus etc.

Wid Westhovii bröllop upsattes dylika Epithalamia ¹⁾, som börjas på detta sätt:

¹⁾ Epithalamia in nupt. Fred. Westhovii et Agnis Nic. Stisionii filiae, Lundiae 10 Sept. Hafniae s. a. 4:to.

Non semper nox est, non semper nubilus æther.
Nubila sol, tenebras discutit alma dies.

Öfwer kkhherdens Borrighii i Jngeltorp bröllop giordes et Epithalamium ¹⁾ af des broder Olaus Borrighius; begynnelsen är sådan:

Nox erat et surgens croceum Tithonia conjux
Linquebat thalamum, cinctam florente corona
Tellurem illustrans, luctantes quæstor habenis
Æolus auratis ventos compescit et arceat.

Ioh. Badenius war eloquentiæ professor i vårt gamla gymnasium; det war då billigt, at hans bilägers fest intet skulle gå förbi utan latin ²⁾. Versarnas ingång är sådan:

Haud facile in densis syluis canibus sine quisquam
Errantes trahit in retia densa feras.

Latinska versar rägnade äfwen neder wid Lars Stobäi bröllop, uti hwilka först förekomma några orimmelige acrosticha, men til slutet denna lykönskan:

Laurigero vati Stobæo casta Maria
Jungitur, ut felix sit, precor, hicce dies.
Aurea lux orta est, stat ventis aura secundis.
Stobæo sponso sponsa Maria datur.
Vivite felices Neonymphi Nestoris annos
Vivite, nec videant tempora vestra malum.
Vivite concordēs sociali foedere juncti,
Sit sine lite domus, non sine prole torus.

Öfwer Iacob Beck til Gladsax gjorde Christiern Calundanus, min mors farfar, wid des död en hel bok på latinska vers, som när aldrig fådt ända ³⁾. Början är ganska bedröfwelig, som utan twifwel hör wara:

Eheu quam tristi versatur cardine quidquid
Friuolus et fluidus mundus et orbis habet etc. etc. etc.

¹⁾ *Borrighius, Ol. Ol.*, Epithalamium in nuptias Cl. Borrighii et Cath. Petrææ, Petr. Magni fil. Christianostad. 14 Jun. Hafn. 1646. 4:to.

²⁾ *Baden, Jac. Ernst*, Nuptiarum festivitati Joh. Ernesti Badeni, eloquentiæ in Gymn. Lund. prof., nec non Mariæ Olai Wind. Hafn. 1648. 4:to.

³⁾ Jmfr s. 22.

Detta bewisar utan twifwel, at latinska poesien war åtminstone uti mycken häfd och godt anseende.

Men tempora mutantur.

Annars finner iag anmärkt uti Her Professorens förteckning af Rönno versar N. 48, at på hans carmen d. 1 Januar 1718 skal han första gången kalladt sig Dubblar ¹⁾). Men på det exemplar, som iag har af Rönno's vers öfwer söl. kånungens hosta d. 3 Dec. 1716, finner iag samma binamn wara tryckt. Musæ Rydeliæ och i synnerhet Anders Rydelii förtiena all högaktning; han war både poet och orator af natur och lust, men Magnus war blefwen poet med arbete och kraft.

Men iag måste wäl sluta min långa epistel; wid tilfälle skal iag hafwa den äran at skrifwa mer, så framt mina anmärkningar intet beswära. Jmedlertid har iag den äran at framhärda etc.

Lund d. 22 Febr. 1768.

Lefwer magister Emund Älf ²⁾ ännu, ber iag han må hälsas från sin gamle wän. Min respect anmäles hos biskop Filenius ³⁾.

Till Lunds universitets kansler ⁴⁾.

Eders Excellence skall iag nu aldraödmuikast wid handen gifwa, det iag warit anmodad at infinna mig i domkyrkiorådet til öfwerläggning om det biträde, som domkyrkan af sina medel kunde aflämna til academien. Alla betygade en

¹⁾ Magnus Rönnow († 1735), assessor i antikvitetsarkivet. Latinsk skald. Uptog släktnamnet Dublar.

²⁾ Emund Älf (* 1703 † 1776), kyrkoherde och prost i Wårdnäs i Östergötland. Magister i Lund 1733.

³⁾ Petrus Filenius (* 1704 † 1780), biskop i Linköping. Hade varit professor i orientaliska och grekiska språken vid Lunds universitet 1742—1744.

⁴⁾ Grefve Gustaf Adolf Hiärne (* 1715 † 1805), riksråd, kansler vid Lunds universitet 1768—1772.

besynnerlig benägenhet, för academiens höga förmans skull, at bidraga til academiens förmån, men ingen ting blef fastställdt i anseende til den stora reparation på domkyrkan, som i år skall företagas. På tilfrågan huru stort domkyrkans capital kunde wara, swarades, at det stiger til en summa emellan 70 och 80,000 dl. s:mt, men at ännu intet alla domkyrkiohemmanens åboar löst sina hemman til skatte. Under privata discusser med åtskilliga har iag sedan kunnat sluta, det domkyrkio rådet wore tiläfwentyrs hågad at lämna en summa af 5,000 plåtar eller något däröfwer til academiens tienst. Summan synes något liten, kan hända. Jag tager mig fördenskull den ödmiuka friheten at underkasta Eders Excellences nådiga godtfinnande, om man intet skulle nu strax emottaga hwad som biudes, med förbehåll om tilökning, när hela skattekiöpssumman är influten. Det är ock möjligt, at capitalet blef ökt, så framt Eders Excellence skulle pröfwa skiäligt at anslå en del däraf til stipendier. Skulle saken råka i process, blifwer tidens utdrägt det första onda, och tidernas beständiga hwälfningar kunde göra, at academien fick än mindre. Domkyrkans reparationer och biskopsgårdens underhållande och kanskie upbyggande af nyo blifwa altid betydande inwändningar. Flera ledamöters tilsättiande i domkyrkio rådet af consistorio lär efter utseende göra ingen ting til academiens förmån, ty så snart de äro utnämnde, inkallas likaledes flere af borgerskapet til at balancera pluraliteten, och deras wälwilja för academien torde wara twifwelaktig ¹⁾.

Jag anhåller aldra ödmiukast, at Eders Excellence intet med onåd uptager mit upriktiga yttrande i detta målet. Om iag hade den nåd at wara kiänd af Eders Excellence, wore iag förwissad, at mit wördsama giöromål intet blef ansedt annorlunda än en underdån-ödmiuk åtrå, at wid alla tilfällen befrämja, så mycket hos mig står Eders Excellences höga nöje och nådiga afsikter; Eders Excellences almänt wördade ädelmod gifwer ickedestomindre någon anledning til hopp,

¹⁾ Jmfr för ofvanstående sid. 89—90.

at min dierfhed intet onådigt uttydes, och uti denna förhoppning har iag den äran at framhärda etc.

Lund d. 19 Febr. 1769.

*Till Carl Christopher Gjörwell*¹⁾.

Mån tro det skulle intet wara tienliget för herr Stolpe²⁾ sielf, om min tilämnade historia kunde blifwa färdig i begynnelsen af riksdagen. Den utlofwade betalningen kan komma efter her Stolpes commodité. Så snart iag får weta, at det lider til slut med trycket, skola dedicationerne blifwa upsända tillika med förtalet, om det finnes angeläget. Jmedlertid roar man sig här nedre med Aristarchus och flere andra patriotiska skrifter, som strömma neder från Stockholm. Folk af allahanda tungomål finna sig upbygda af dessa papper. Aristarchus roar hattarna. Mössorna däremot taga in wederbörliga doses af Uplysningen³⁾ etc. Gud låte alt gå wäl, och tror iag intet, at det är kiätterskt at fägna sig af spes meliorum temporum.

Academiskt nytt är här intet, utan at probsten i Landskrona doctor Engström⁴⁾ testamenterat sit wackra bibliotheque til academien. Afsigten är, at det skal försäljas, och af penningarna et stipendium inrättas, i fall intet academiens bibliotheque är i stånd at inlösa hela bokförrådet. Utdrag

¹⁾ Carl Christopher Gjörwell (* 1731 † 1811), kungl. bibliotekarie, sin tids främste svenske publicist. LagerBrings lärjunge, vän och gynnare.

²⁾ Boktryckaren Carl Stolpe, förläggare till Svea Rikes historia, I—III.

³⁾ Om »Aristarchus under riksdagen 1769» och »Uplysning för svenska folket om anledningen, orsaken och afsigterne med urtima riksdagen 1769» jmf. Warmholtz, Bibliotheca hist. Sveo-Gothica, XI, 113—114. Om den förra heter det här: »sades wara författad af flere, men utgifvandet war kgl. bibliothecarien Gjörwell förbehållit.»

⁴⁾ Prosten Åke Engeström, kyrkoherde i Landskrona, hade där aflidit d. 9/3 1769.

af testamentet är likwäl ännu intet ankommet. Skulle det åstundas, skal det blifwa lämnad wid tilfälle. Uti wekan för påsk fanns i hofjägemästar Grönings gård i Malmö uti en gammal skorsten 2,000 lod 15 lödigt silfwer i tackor. Kan-
ske det är öfwerlefwor af gamla myntwäret, som warit i Malmö ⁵⁾).

Jag framhärdar med oafåtelig högaktning etc.
Lund d. 30 Mart. 1769.

Till Lunds universitets kanslerssekreterare ²⁾.

Här innelykt följer det i senaste consistorii expedition återopade betänkande af inspectores ærarii, som för felande underskrift intet kunde den gången upskickas.

Med senaste posten hade jag annars den äran at undfå Hr Secreterarens gunstiga skrifwelse af d. 2 i innewarande månad, och fruktar jag, at de omskrefne befordringar äro sådana, at ingendera af de sökande äro med syslorna belåtna. Academie räntemästaren behöfwer en man, som är wan wid academiska wäret, hwilket är nog widlyftigt och där wid är ingen ledighet och aldeles inga sportler, och med lönen af 300 dl. s:mt kan han knapt skaffa sig födan. Carlson har warit ifrån barndomen upföd wid wäret och har haft fri mat hos räntemästaren tillika med kammar och annat dylikt. At emottaga på samma sätt en främmande och okänd i huset, lär man intet kunna wänta, och då blir den antagna bokhållaren mer än illa belåten.

At h:s excellences cammartienare skulle emottaga pedels syslan, synes ännu olämpeligare. En pedel är servus servorum. Hans lön är 80 dl. s:mt. Des sportler är wid inskrif-

⁵⁾ Hofjägmästaren Johan Leonard von Gröninger (* 1724 † 1813) egde i Malmö gården å tomterna 403 och 419 — nu I i kvarteret Jörgen Kock.

²⁾ Gustaf Adolf Löwenhielm (* 1745 † 1823), kanslerssekreterare 1766—1772. Senare akademikamrerare i Lund.

ningar, disputationer, promotioner och af studerande adelen samt något litet af nationerna. Wid inscriptioner betales til pedellerna 1 dl. s:mt och stundom 2 dl. Wid disputationers hållande betales 2 dl. s:mt. Adelen är intet manstark, somliga betala 6 dl. om året, somliga mindre. Promotionsafgifterna komma på accord, men stiger intet til 2 dl. pro persona. Alt detta går til tvåskiftes, så at om en pedel kan giöra sin lön til 200 dl. s:mt om året, går det högt. Skor och strumpor taga bort en stor del af denna inkomst, och det öfriga förslår ganska litet til dess nödwändigaste utgifter. Det nationerna contribuera är aldeles frivilligt, och betaler blekingska nationen 8 dl. s:mt om året, likså den skånska, men de andre somliga halfparten och somliga mindre. Med et ord pedelsyslan kan ingen vara belåten med, utan en simpel dräng, och det knapt nog. Hwarföre ock alla pedeller hit in till warit tiggare, men den som warit tiggare i alla sina dagar, kan altid vara tiggare på et annat maner; det kommer på et ut. Den nu warande pedellen Möllerström mår skiäligen wäl, men det kommer af hans gifte, hwarigenom han fådt både hus och gård. Jag twiflar altså ganska mycket, om Hellgren kan vara med denne tjenst på något sätt tient. Skulle han likwäl willa resoluera sig til en sådan gångande ro, måste han nödwändigt inlämna sin ansökning därom något snart; den 31 Martii døde Thåström, en nykter och beskiedelig karl. Änkan har sit tjenste år och nådår; åtminstone är sådant tilförne bestått. Hon är i så fattigt tilstånd, at egendomen intet eller näppeligen räcker til gjäldens betalning. Många af consistorii ledamöter äro ock hågade för hennes conservation, som det heter wid andeliga staten.

Skulle hans excellence wilja likwäl befordra eller rättare sagt förnedra sin cammartienare til denna tjenst, lär ej det ringaste motstånd yppas. Jag dömmar likwäl detta endast efter mig sielf, ty det wore kanskje eftertänkeligt at yppa det för någon, innan herren gifwet sit bifall och befallning där till.

Wårt stats wärk går nog långsamt, några gånger har det warit i consistorio, och är nu alt färdigt til renskrifning,

sedan ränthemästaren, som intet kunnat wara närwarande, lämnat sit sluteliga yttrande.

Jag framhårdar med oafflätelig högaktning etc.

Lund d. 11 Mai 1769.

Till Lunds universitets kansler.

Med ödmjukaste wördnad har iag haft den äran at emottaga Eders Excellences nådiga skrifwelse af den 16 uti innevarande månad med bifogad afskrift af höglofflige Kungl. cancellie collegii til Eders Excellence af den 8:de uti samma månad ¹⁾. Det nådiga omdöme, som Eders Excellence och högbe:te Kongl. collegium behagadt därutinnan yttra öfwer mit lilla försök til swenska historien ²⁾, skal upmuntra mig til at hafwa all möda och kostnad ospard til fullbordande af detta påbegynta arbete, och ingen ting skall blifwa försummadt, som kan tiena til dess anständiga utarbetande, på det iag åtminstone i något hänseende måtte synas wärdig så höga och uplysta herrars nådiga och hedrande pröfning.

Om lif och hälsan tillåter, förmodar iag, at andra delen skall blifwa färdig at tryckas nästkommande år, och de följande på samma sätt, en del hwart år, då ock hwar del uti storlek något när kommer at swara emot den första.

Methoden eller skrifordningen blifwer merendels den samma som i första delen, där någon annan än chronologisk ordning kan behöfwas. Ty då en regerande lefwadt en kort tid allenast, lär det wara nog, at man korteligen anför det man har sig bekant, och en sådan chronologisk regering torde intet behöfwas någon annan ordning. Men under de mångårigare och med flera märkwärdigheter upfyllda regeringar har man tänkt skilja ärenderna således, at sedan man

¹⁾ Kanslikollegii bref af 1769 ^{8/s} finnes tryckt i Gjörwells Tidningar om lärda saker 1769 ^{4/11}.

²⁾ Svea rikets historia I, som utkom 1769.

gifwet et almänt begrep om den regerande herrens enskylta person och en kort anmärkning om riketz tilwäxt eller aftagande i hans tid, anföres: 1:o. Rikets inwärtets tilstånd och de til dess uprättelse tagna förfatningar genom upmuntran af åkerbruk, slögder, handel och siöfart; 2:o. Riketz belägenhet i anseende til utländska makter, alliancer m. m.; 3:o. Krig, med sina förändringar, så til landz som siös; 4:o. Konster, wetnskaper och religion. Under mindre märkwärdiga regeringar kan detta sista hufwudstycket sparas til slutet af hwarje århundrad, då äfwen en nogare undersökning giöres om regeringsform, almänna rikshushålningen, förswarswäret, folketz lefnadsätt, seder m. m. Endteligen utföres namnkunniga och berömda mäns historia, så wida den intet är fulkomligen uti det föregående omörd. Dock underkastas detta Eders Excellences och höglofliga Kongl. cancellie collegii mögnare ompröfwande. Voltaire, hwars skrifsätt och methode synes äga en förtienst, som sielfwa historien, undantagande kan hända Siècle de Louis XIV, annars intet bör tilägnas, har i wissa delar följt samma methode, och hans excellence h. h. gref Tessin uti sina Bref har likaledes utstakadt en dylik ordning.

Skulle Eders Excellence nådigt täckas förinna mig frikallelse ifrån et beständigt deltagande uti consistorii sammanträden och frihet från publike föreläsningar, kunde fortsättningen af arbetet gå något hastigare. Men som hufwudändamålet af min sysla syftar egenteligen på ungdomens underwisning, kunde det ickedestomindre winnas genom private föreläsningar, hwilka alltid warit publike i anseende til kostnaden för alla, som det åstundat eller behöft. Jag niuter allenast därigenom någon mera frihet, och undslipper den olägenhet at hålla föreläsningar för nakna wäggar, bänkar och tak, hwilket öde nästan alltid åtföljer början och slutet af våra lästerminer.

Hwad hit in til är anfördt angår egenteligen sielfwa utarbetandet af historien; men när den kan blifwa almän genom aftrykning, ankommer på tid och omständigheter. Mina wilkor tillåta intet egit förlag, ty hwad iag kan synas äga

tilkommer mina barn, som nu snart äro alla myndige. Om intet hr bibliothecarien Görvel genom sit bemedlande skaffat förläggare, hade första delen ännu varit otrykt. När och om det utlofwade arfwode inflyter, hinner det näppeligen til at fylla den kostnad, iag giordt i contante penningar til förskaffande af nödiga böcker och skrifter, dem iag understundom varit nödsakad at låta mig tilställas med posten. Aca-
demiens bibliotheque är ingalunda försedt med tilräckeligt förråd på böcker i historien; enskylda bibliothequer äro ock i Skåne nog fattiga i gamla saker: så at den som i Lund wil utgifwa något uti et sådant ämne, måste sielf förskaffa sig det förnämsta och nödwändigaste.

Otryckta handlingar blifwa uti följande delarna mera outhärliga. Desse finnas i skiäligt förråd både i Stockholm och Kiöpenhamn. Genom correspondence torde man kunna få del därutaf, och en resa til förenämnde orter, om omständigheterna det kunde medgifwa, torde til äfwenturs än mer befrämja afsigten. Jag hade wäl, genom höglofliga Kongl. cancellie collegii nådiga utslag, år 1733, frit tilträde både til Riks- och Antiquitets-archivum, men den samling, iag då kunnat giöra, är kanskie otillräckelig til et sådant arbetes utförande ¹⁾).

Jag hade ock tänkt pryda de senare delarna med de regerande herrars och andre förnämna och namnkunniga mäns portraiter. Ut i Hennes Kongl. May:ts bibliotheque förwaras en bok, som innehåller ritningar af de portraiter, som finnas på Gripsholm, samlade af hans excellence riksrådet h. h. gref Tessin. Hennes Kongl. May:ts almänt wördade kungeliga ömhet för witterhet torde ock allernådigst tillåta, at man sig där af betiente, och hwad som fattades kunde kanskie med

¹⁾ LagerBring erhöill 1770 tjenstledighet från sitt professorsembete för fullbordande af Svea rikets historia och därjemte ett anslag om 4,000 daler samt för nödige resors anställande och bestridande af öfrige kostnader. »Hans excellence riksrådet gref Hjärne etc. wördar jag» — skrifwer LagerBring i företalet till andra delen af sin historia — »wid alla dessa nådetecken såsom den, hwilken haft mycken del härutinnan, änskönt jag aldrig understädt mig at anhålla därom.»

någon möda kunna fås på andra ställen. Men iag fruktar, at en sådan prydnad skulle för mycket öka wärkets pris och i samma mohn förminska antalet af köpare.

Efter Eders Excellences nådiga befallning har iag bordt lämna föregående underrättelse om detta mit tilämnade arbete. Skulle höga wederbörande pröfwa, at det antingen borde författas på annat sätt, eller ock giöra därwid några andra påminnelser, skall det alt blifwa med ödmiukaste wördnad efterlefwadt.

Eders Excellences höga och beständiga nåd utbeder iag mig med diupaste wördnad och framhårdar etc.

Lund d. 27 Augusti 1769.

Till Carl Christopher Gjörwell.

Lund d. 27 Augusti 1769.

Jag har nu den äran at aflägga en oändelig tacksäjelse för all Herr Bibliothecariens möda och beswär med min swenska historia. Min erkänsla blifwer ewärdelig, och alla tilfällen til des betygande skola blifwa i akt tagna.

Herr Bibliothecariens gracieusa lyckönskan til adelskapet¹⁾ är ock et nytt prof på Herr Bibliothecariens wärda wänskap, och tackar iag äfwen derföre öfwermåttan, men sannerligen iag wet, huru därmed hänger tilhopa: ty mina correspondenter hafwa lämnat mig en så stympad underrättelse, at iag ännu twiflar, om saken har sin riktighet.

Uti Herr Bibliothecariens almänna skrifter torde wäl en recension af mit arbete inflyta. Til äfwentyrs i ställe för en generel censure torde man kunna inrycka Cancellie collegii bref til hs excellence cancelleren af d. 8 uti innewarande månad; om höga wederbörande gifwa därtill sit samtycke,

¹⁾ LagerBring hade den 3 juli 1769 upptagits i adligt stånd. Ätten introducerades 1772 under n:o 2061.

skall iag genast hafwa den äran at lämna afskrift så wäl af höghem:te collegii bref som af hans ex. cancellerens i samma ämne. Jag tilstår, at de äro ganska hedrande för mig, men mig tyckes ock, at de lända höga wederbörande til heder, som wisa en så utmärkt omsorg om wett och witterhetz upmuntran. Her hof rådetz Warmholtzes bref til Her Bibliothecarien i samma sak torde ock kunna passa sig wid detta tilfälle. Men detta förslag underkastas aldeles Her Bibliothecariens eget ompröfwande ¹⁾.

Jag skrifwer hofjunkaren Schwerin ²⁾ til i dag, om han ej kunde taga några exemplar neder med sig af de betingade. De öfriga kunde med någon skieppare komma til Malmö, om det kunde wara lägligt. Jag menar Schwerin res til Skåne med det första.

Hwad afsättning man kan wänta i våra orter, wet iag intet. Skulle her Stolpe wilja risquera tio exemplar til försäljning, skal iag upriktigt giöra min flit til deras afsättning, och när de blifwit clarerade, skall iag gierna taga emot flera. Här är en usel penningetid, och iag blyges, at iag måste umbära åtskilliga wackra och nyttiga wärk i brist af valuta, emedan så den som har något som den som har intet äro lika utstälde. Her Bibliothecariens Stats journal ³⁾ complet önskade iag nog at få ner med exemplaren. Om landsh. Örnskiölds riksdags relation ⁴⁾ är sådan, som den beskrifs i avisorna, hwilket ankommer på Her Bibliothecariens omdöme, kunde den ock giöra följe.

Doctor Bildstens död torde wara bekant. Doctor Munk ⁵⁾ skall hålla likpredikning öfwer honom nästkommande tisdag. Genom detta dödsfall blifwer prof. Munthe ⁶⁾ tertius

¹⁾ Jmfr not 1 s. 130.

²⁾ Otto Jules von Schwerin (* 1740 † 1780), g. 1764 m. Ebba Maria Lagerbring (* 1747 † 1828).

³⁾ Statsjournalen utgafs af Gjørwell 1768—1769 ^{30/9}.

⁴⁾ P. A. Örnköld, Underdånig berättelse om Vester-Norrlands höfdingedöme til riksdagen 1769. Stockh. 1769.

⁵⁾ Teologie adjunkten, sedermera biskopen i Lund Petrus Munk (* 1732 † 1803).

⁶⁾ Sven Johan Munthe (* 1714 † 1774).

theologus, och orientalium l. professionen blir ledig, hwar-
 til prof. Sommelius ¹⁾, d. Munck och Heselén ²⁾ lära blifwa sö-
 kande. Jag framhärdar etc.

Till Daniel Tilas ³⁾.

För all Högvälborne Herr Baron, Landshöfdingen och
 Commendeurens ogemena bevågenhet har iag den äran at
 aflägga min ödmiukaste tacksägelse.

Vapnet är rätt vackert, hvilket så väl som trebladiga
 lagerquisten vitnar om Herr Baron, Landshöfdingen och
 Commendeurens fina och sinnrika smak, och utbeder iag mig
 framdeles et gracieust tilstånd at få betyga min ödmiuka tack-
 sägelse och reconnoissance äfven på annat sätt.

Den anbefalta tilökningen uti släktlinien skall ock vid
 tilfälle uti ödmiukhet blifva öfversänd. Om iag intet mis-
 brukade Högvälborne Herr Baron, Landshöfdingen och Com-
 mendeurens bevågenhet, utbad iag mig ock et gracieust bi-
 träde vid utarbetandet af den påbegynta svenska historien.
 Andra delen har iag nu under händer, och Högvälborne
 Herr Baron, Landshöfdingen och Commendeuren har et så
 rikt förråd af handlingar, at detta ämne skulle få et besyn-
 nerligt lius och prydnad, om iag på något sätt kunde få del
 därutaf. Herr Baron, Landshöfdingen och Commendeuren
 kiänner ganska väl bristen af våra historieskrifvare, at iag
 intet behöfver utmärka hvad som fattas. Alt hvad antin-
 gen kan öka eller rätta mina företrädares berättelser blifver
 ansedt som et dyrbart fynd och förökar den underdånödmiuka
 vördnad, med hvilken iag har den äran at framhärda etc.

Lund d. 17 Sept. 1769.

¹⁾ Gustaf Sommelius (* 1726 † 1800), bibliotekarie och professor i lär-
 domshistoria vid Lunds universitet.

²⁾ Adjunkten i teologi, sedermera biskopen i Lund Nils Heselén (* 1728
 † 1811). — Professor i orientaliska språk blef 1769 ^{28/11} Petrus Munck.

³⁾ Friherre Daniel Tilas (* 1712 † 1772), landshöfding, riksheraldiker.
 Bergsvetenskaplig författare.

Till Carl Gustaf Warmholtz ¹⁾.

Sedan iag nu börjat lägga handen wid andra delen af min swenska historia, behöfwer iag alla kiännares biträde, om den skall få någon skick, emedan iag är instängd på en så aflägen ort, hwar hwarken är tilgång til handskrefna eller trykta monumenter, utom de almänt bekanta. J detta afseende utbeder iag mig ödmiukeligen wälborne Herr Hofrådetz gracieusa assistance. Historia medii æui behöfwer i synnerhet reparation. Trykta och otrykta handlingar, som intet af våra förra historici äro brukade, woro i synnerhet kiär komna. Det är ofelbart, at Messenius haft flera handlingar, som han för sina enskylda ordsaker intet betient sig utaf. At söka dem eller något dylikt här nedre, är en fåfäng möda. På Sahlstad, Skocloster och uti flera gamla familiers förråd finnes oförnekneligen ganska mycket, och om iag intet bedrager mig, lär Herr Hofrådet sielf hafwa goda samlingar. Om iag wore så lyckelig at niuta wälborne Herr Hofrådetz underwisning i detta målet, skall det med all tacksamhet ärkiännas. Med denna min erkänsla och ödmiuka anhållan hopfogar iag en ny, nemligen at denna min wördsama begiäran intet måtte ogunstigt uptagas, emedan iag kan med all upriktighet försäkra, at iag är och förblifwer med outhörlig wördnad etc.

Lund d. 14 Mart. 1770.

Till Johan Henrik Lidén ²⁾.

För Herr Magisterens gunstiga och angenäma skrifvelse samt hafda möda med salig herr assessor Brocmans ³⁾ testa-

¹⁾ Carl Gustaf Warmholtz (* 1713 † 1785), hessiskt hofråd. Historisk forskare; förf. till *Bibliotheca historica Sveo-Gothica*.

²⁾ Johan Henrik Lidén (* 1741 † 1793), amanuens vid Uppsala universitetsbibliotek, senare adjunkt i historia vid Lunds universitet. Lörd; mecenat.

³⁾ Nils Reinhold Broocman hade aflidit i maj 1770.

mente är iag högeligen obligerad. Skulle någon resande något snart ärna sig hit neder, skulle iag gierna se, om iag kunde få det på det sätt til Lund, men i fall något säkert bud intet kan bekommas, blir iag nödsakad at hafva tilflykt til posten. Härom torde iag likväl framdeles få tilstånd at correspondera.

Innan denna vekans slut förmodar iag, at de begiärda disputationer skola vara lämnade til professor Sommelius, väl förståendes så många iag kan skaffa. Det är helt säkert, at några intet blifvit trykte, såsom andra delen *De nummis; Principia artis heraldicæ* äro trykta, dock allenast de tre första arken¹⁾. Men hvarken har iag m:t eller annat därutaf, så att dessa få räknas inter scripta deperdita.

Herr Magisterens benägna löfte om gunstig assistance föröker min förbindelse. Til mina förslagers utförande behöfver iag hielp af hela människligheten. I synnerhet är det ellofte och tolfte århundrad en usel tid och tempus vere *ἄδηλον*. Om Herr Magisteren kunde komma öfver några documenter af denna historiska natten, vore det et härligt fynd. Ända til köpebref och kiärring sladder vore dyra klenodier. Det kan intet fela, at ju flere herda bref afgåt ifrån Rom til vår nord denna tiden, än de som Vastovius och Örnhielm anfördt. Herr Magisteren sätter mig uti en oändelig förpliktelse genom alt sådant, som kan skaffa lius i denna magra medeltidens historia, och min erkänsla skal svara emot min förpliktelse. Imedlertid har iag den äran at framhärda med ouphörlig högaktning etc.

Lund d. 26 Aug. 1770.

¹⁾ LagerBrings disputation *De numis I* utkom 1747; hans *Principia artis heraldicæ* ventilerades 1748. De tre tryckta arken af den senare hafva icke kunnat återfinnas. Jmfr *Sam. Bring*, Förteckning öfver Sven LagerBrings tryckta arbeten och manuskript nr 139 och s. 10.

Till Johan Henrik Lidén.

Iämte det iag har den äran at tacka för gunstig och benägen lyckönskan til en så kallad heder, har iag ock den fägnad at betyga mit deltagande uti Herr Adjunctens befördran vid vår academie. Iag anser det väckeligen för en förmån för vår academie och det utan skrymteri. Erland Bring ¹⁾ kan på annat sätt blifva ihogkommen, som iag ock förmodar.

Imedlertid, om Herr Adjuncten något snart skulle resa til Upsala, kunde Herr Adjuncten visa mig en besynnerlig vänskap, hvarom iag högeligen anhåller. Iag vet, at där i bibliotheket finnas många handskrifna handlingar, som ännu intet varit brukta til uplysning af svenska historien. Genom Herr Adjunctens gunstiga biträde torde iag kunna få del därutaf. Dock är det intet min mening, at det skall skie med Herr Adjunctens möda eller kostnad. Och förbehåller iag mig den friheten at vidare få skrifva därom, när H. Adjuncten kommer til Upsala. Kunde något ineditum imedlertid fås i Östergötland, utbeder iag mig likaledes benägen del där af, det må vara hvad det vill, ecclesiastica, politica, genealogica eller miscellanea uti medeltidens historia. H. Adjuncten vet jag behöfver det, och hoppas iag, at alla gynnare och vänner bidraga til befrämjande af min föresats. Såsom iag ock gierna är til tjenst igen med alt, som är uti min lilla förmåga. Jag framhårdar etc.

Lund d. 17 Octob. 1770.

¹⁾ Erland Samuel Bring (* 1736 † 1798), Sven LagerBrings brorson, e. o. adjunkt i historia vid Lunds universitet. Var under farbroderns tjänstledighet förordnad att upprätthålla hans profession och blef 1779 innehafvare af densamma. Matematisk författare. — Om Lidéns utnämning till adjunkt i historia vid Lunds universitet 1770 skrifver LagerBring till Gjørwell 1770 ^{11/10}: »At Lidén blef adjunct var mig ingalunda okiärt; Bringens kan blifva hulpen på annat sätt. Emedlertid har vår academie wunnit en hederlig ledamot, om det annars har bestånd.»

Till Gustaf Sommelius.

Kiöpenhamn d. 29 N. 1770.

Jag tackar ödmjukeligen för min Brors angenäma bref och för min Brors besvär med min öfriga correspondance. Iag fick hela paquetet i tisdags förmiddag af commissions secreteraren von Scheven¹⁾, och är det förmodeligen intet af nöden at öfversända flera bref, emedan iag måste väl vända näsan hem igen, ehuru iag nog skulle hafva lust at blifva här längre, men här är faseligen dyrt. Icke destomindre som det kan vara möjligt, at iag intet kommer til Lund för än stipendie listan är reglerad, anhåller iag, at min Bror låter upföra på min lista pastor Tulins son från Södra Åsbo härad; soknen mins iag intet, om det intet är Björnekulla²⁾. Iag menar, at där utom dess är 2 ledigheter ännu. Om dem ber iag, at min bror behagade öfverlägga med doctor Heslén. Sökande äro Wulf, Cederberg, Appelquist, Tornevall, Viding från Carlshamn, Chr. Kock, Denel, Gyllström, Angelin, Lindstedt, Bagge, H. Frick, Weibul, Frost, Tengval från Malmö.

De två mark, som Kall³⁾ utlagt, skal iag betala, om iag kan få honom til at taga dem emot, men där til är ingen apparance ännu.

Här vore väl mycket nytt, men det måste gås förbi til en del. Våra prinsar⁴⁾ kommo hit i torsdags afton eller den 20 Nov. och som sägs skola de resa nästkommande tisdag. Jag gjorde min underdåniga upvaktning om fredagen och hade nåden at spisa til middagen med våra kongeliga

¹⁾ Johan Adolf von Schewen (* 1737 † 1817), senare chargé d'affaires i Köbenhavn och regeringsråd.

²⁾ Anders Thulin (* 1706 † 1780) var kyrkoherde i Höja och Starby. Hans ofvan åsyftade son Gabriel (* 1751 † 1827) blef kyrkoherde i Allerum.

³⁾ Abraham Kall (* 1743 † 1821), universitetsbibliotekarie, professor i Köbenhavn. Historiker.

⁴⁾ Kronprins Gustaf jemte Fredrik Adolf uppehöll sig i Köbenhavn den 20 november—6 december 1770 på utresa till Frankrike. Han for under namnet »grefven af Gottland».

grefvar. De äro hvar dag i rörelse och roa sig kungeligt, och det är utan gensäjelse, at de äro adorerade af hela staden ifrån cedern in til jsopen. De äta merendels alla aftnar hos de kungeliga. I tisdags var bal masqué på slottet, och i dag är där concert för dem. Som det heter, hvar dag har sin plåga, så kan man säga, at hvar dag har sin differenta ro. Konungen är imedlertid intet i staden, utan på Fridriksberg, hvilket ligger litet mer än et par bysseskått från norra tullen. Dock är han merendels alla aftnar inne på slottet för at hålla dem sällskap. Ingen flere af de kungeliga äro beständigt inne utom änkedrotningen Maria Iuliana, prins Fredrich och princess Charlotte. Om iag vore i våra grefvars klädor ledsnade iag därvid. Och är iag för min del så öfverhopad af höflighet, at iag vore til freds, at några voro mindre höfliga. Åtminstone är denna vecka mig så fatigant för välfägnad skuld, at iag aldrig varit värre utställd. Bror kan döma härom genom detta lilla, at iag i söndags var om middagen hos conferents råd Graae ¹⁾, om aftonen hos conf. råd Hielmstierna ²⁾, måndagen hos etats råd Kall ³⁾. Tisdagen lög iag mig fri, onsdagen hos biskop Harbo ⁴⁾, i dag eller torsdagen hos conf. r. Suhm ⁵⁾, fredagen skal employeras hos conf. r. Klefvenfelt och lögerdagen hos etats r. Guldberg ⁶⁾; jag tror där går ej mer än en sådan vecka til på döden. Syster Dortha ⁷⁾, Regina, Elsa ⁸⁾ etc. hälsas öfvermåttan. Innelykta bref recommenderas, och iag framhårdar etc.

¹⁾ Andreas Graah (* 1701 † 1780).

²⁾ Henrik Hielmstjerne (* 1715 † 1780). Historisk samlare och författare.

³⁾ Johan Chr. Kall (* 1714 † 1775), professor i orient. språk i Köbenhavn.

⁴⁾ Ludvig Harboe (* 1709 † 1783), biskop öfver Sjælland. Kyrkohistoriker.

⁵⁾ Peter Frederik Suhm (* 1728 † 1798). Historisk författare; samlare.

⁶⁾ Ove Hoegh-Guldberg (* 1731 † 1808). Statsman; historisk och teologisk författare.

⁷⁾ Gertrud Dorothea Held († 1821), Gustaf Sommeliis hustru, Sven LagerBrings systerdotter.

⁸⁾ Elsa Oliva Bring (* 1737 † 1822), dotter af kyrkoherden Olof Bring i Brönnestad, Sven LagerBrings bror-dotter.

Iag får ej tid at skrifva til Lotte i dag. Dortha kunde giöra mig den tjensten och skrifva henne til på mina vägnar och berätta iag mår väl.

Till Gustaf Sommelius.

Jag tackar mycket för min Brors senaste bref, och märker iag, at Lund har på et vist sätt nog så stora förändringar på sit vis som andra orter. Här hafva alla dagar varit utmärkta med olika plaisirer för våra kungeliga grefvar. Nu har då den tradan fåt ände genom våra prinsars bortresa, som skiedde i går kl. emellan otta och nio förmiddagen.

Angående stipendielistan så skref iag därom i mitt förra bref, neml. at Tulin skal hafva den ena ledigheten; de öfriga behagade min Bror föranstalta om på bästa sätt.

Annars är iag nu kommen i temmelig ro, emedan iag nog tydeligen låtit förstå, at deras stora höflighet incommoderade, så at intet många visiter återstå än allenast afskiedsvisiterna. Med printz Gustaf var iag i måndags hos gref Tott¹⁾; där är en hiskelig samling af all ting; men när iag tog afskied, bad hans excellence mig komma igen, så at det återstår²⁾.

Dortha och andra vederbörande hälsas öfvermåttan, och iag framhårdar etc.

Köpenhamn d. 7 Dec. 1770.

¹⁾ Otto Thott (* 1703 † 1785), geheimeråd. Statsman; boksamlare.

²⁾ Om LagerBrings vistelse i Köbenhavn skrifver Langebek till Lidén 1771 ^{28/6}: »Hr Cancelli Raad Bring, nu Lagerbring, opholdt sig først paa Vinteren nogen Tid hos os, og var her endnu, da vore Bedrøvelser begyndte. Jeg troer dog ikke, han drog her fra misnøiet enten med os Danske i Almindelighed eller med min ringe Tieneste i Særdeleshed. Han har gjort sin cour saa vel hos os indtil vort unge Fruentimer, at de ønske snart at se ham igien. Og kanskæe har vi endnu i Sommer den Lykke at see denne værdige Gæst, i fald han ikke i politiske Begivenheder kommer til Stokholm.» Breve fra Jacob Langebek, udg. ved H. F. Rørdam, 494—495.

Till Daniel Tilas.

Med ödmjukaste vördnad erkänner iag all den grace, som Högvälborne Herr Baron, Landshöfdingen och Riddaren behagat visa mig vid min ansökning om adelskap. Iag är väl icke så särdeles intagen af äregirighet, men emedan saken är begynd, önskade iag nog, at den kunde komma til et godt slut, sedan iag sedt, at några andra efter sidsta riksdag blifvet därmed benådade. Om Högvälborne Herr Baron, Landshöfdingen och Riddaren skulle gracieust behaga åtaga sig detta ärendet, torde äfven samma nåd mig vederfaras, och anhåller iag därom ödmjukeligen, så framt det för andra omständigheter kan låta sig giöra; min ödmjukaste erkänsla så väl för detta som för all annan bevågenhet blifver evärdelig.

Under mit vistande i Kiöpenhamn hade iag tilfälle at giöra mig underrättad om åtskilligt, som rör våra svenska handlingar. Iag vet, at Högvälborne Herr Baron, Landshöfdingen och Riddaren har en stark samling af underrättelser om våra svenska boktryckerier. Skulle denna undersökning sträcka sig til skånska boktryckerierna för svenska tiden, torde iag kunna öfversända en liten förteckning på böcker, som här äro trykte och til äfventyrs torde vara obekanta. De finnas uti conferents råd Hielmstiernas bibliothek. Denne herren har väl den största samling af danska saker, som finnes, fast gref Totts bibliotheque och samling är väl annars den största i Norden. Icke destomindre är Missale Lundense intet til fångs i hela Dannemark.

Med ödmjukaste vördnad har iag den äran at oughörigen framhärda etc.

Lund d. 17 Ian. 1771.

Till Daniel Tilas.

Högvälborne Herr Baronens, Landshöfdingens och Commendeurens ogemena grace sätter mig uti en oändelig förpliktelse, och iag bekiänner, at iag intet trodt, at så mycken och sådan bevågenhet varit möilig i våra tider. Herr Baronen, Landshöfdingen och Commendeuren tillika med några få andra hedrar vår ålder, hvilken iag annars ansedt för alla tidens afskrap. Om mig någonsin gifves tilfälle at visa min ödmiukaste erkiänsla, blifver det en af mina angenämaste skyldigheter.

Med senaste posten från Stockholm berättades mig, at Hans Maj:t på Herr Baronens, Landshöfdingens och Commendeurens samt en annan förnäm herres, h. e. H. gracieusa recommendation allernådigt behagat med sit höga namn bekräfta vapnet. Vid denna omständigheten faller mig in, at det vore ganska behändigt at uptaga namnet, om Högvälborne Herr Baronen, Landshöfdingen och Commendeuren täcktes på en utanskrift allenast kalla mig LagerBring. Någre utaf mina Stockholms bekanta kunde då göra det samma, då alla misunsama critiquer här på orten förmodeligen skulle stadna tvärt utaf. I Stockholm skulle man til äfventyrs intet stort fråga därefter, sedan man intet formaliserat sig öfver tilökningen i K. cantzelie collegio ¹⁾. Iag underkastar detta infall Högvälborne Herr Baronens, Landshöfdingens och Commendeurens nådiga godtfinnande. Skulle för vissa ordsaker skull detta intet kunna låta sig göra, skal iag framdeles följa det mig gifna gracieusa råd.

Angående Hiarniska släkten skrifver iag i dag til Kiöpenhamn, och passerar det blott för en curieusité af mig sielf. Iag har mig bekant, at archiatern Hiärne hänförde sina förfäder til Hiärne skald. At komma så långt tillbaka med någon släktlinia, lär vara omöiligt, men iag menar, at Hiärnar lära finnas i Norrige.

¹⁾ LagerBring hade 1770 ^{25/9} erhållit kansliråds namn, heder och värdighet.

En liten förteckning på böcker, som i Skåne äro tryckte eller skrefne innan svenska tiden, följer här innelykt. Missale Lundense finnes här på bibliothequet, och skal iag hafva den äran at med det första lämna beskrifning därpå.

Med outhörlig vördnad har iag den äran at framhärda etc.

Lund d. 14 Febr. 1771.

Till Jacob Langebek.

Jag tackar ödmjukast för Herr Etats Rådetz kiära och angenäma skrifvelse, och är det mig alltid som en förfriskning, när iag får något bref från Kiöpenhamn: den mykna wänskap och grace, som iag där niutet, glömmer iag aldrig. Och påminner iag mig med största taksamhet Herr Etats Rådetz assistance uti mina historiska angelägenhet[er]. Gud gifwe, at iag alltid måtte höra, at Her Etats Rådet och andra gynnare måtte må wäl. Hwarföre det förtryter mig högeligen at förnimma, det Hr Etats Rådet tagit skada uti sina oeconomiska affairer. Men tiderne kunna förändra sig; det blir wäl bättre en annan gång.

Den oförmodade förändring wid vårt hof¹⁾ har giort hos osz alting bestört, och man börjar redan anlägga riksdagsplaner, som bebåda eller hota med förändringar; dock den högste kan wända alting til det bästa.

Innelyckt följer en afritning på et gammalt mynt, som finnes i vårt myntcabinet. Jag hade nog lust at höra, hwad herrar lärde i Kiöpenhamn sägia derom; efter min mening står därpå: *Αλεξιος αυτοκρατορς*.

Om Gud sparar hälsan och alt går wäl, skal iag sielf återställa Liber daticus Lundensis och hafwa med mig de begiärta piecer.

Jag har fåt ett infall at sammansättia en genealogisk

¹⁾ Adolf Fredriks död 1771 ¹²/1.

suite af några swänska familier och ibland dem äfwen för den Hiärniska familien. Archiater Hiärne inbillade sig at wara af danska eller norska förfäder; måntro några af det namn finnas ännu uti ena eller andra riket? Sielf wille han giöra sig til descendent af Hiarne skald, som Saxo talar om, men det måtte han sagt för ro skuld.

En annan commission har iag från baron och landzhöfdingen Tilas. Jag skickade honom en förteckning på skånska böcker, som finnas uti conferentz råd Hielmstiernas bibliotheque. Uti catalogen p. 292 nämnes en berättelse om et blodz undertegen, som är skiedt i Skåne; skulle intet den kunna blifwa med läselig hand afskrifwen, om den intet är för widlyftig? Kostnaden betaler iag med all taksamhet.

Men är intet något publique document om ärkebiskops inrättningen i Lund til finnandes, mer än det som Pontoppidan har anfördt?

Eljest lofwade Her Etats Rådet mig en daterat under rättelse, när de documenter, som nyligen äro komna från Rom, blefwo genom her professor Mallet ¹⁾ öfwersände. Wid tilfälle ber iag blifwa därom underrättad.

Min wördnad ber iag må anmälas hos her conferentz råd Luxdorf ²⁾ och Suhm. Hos her conference råd Hielmstierna anhåller iag, at min respect må anmälas både hos äldre och yngre, och iag har den äran at framhärda med ouphörlig högaktning etc.

Lund d. 3 Martii 1771.

¹⁾ Paul Henri de Mallet (* 1730 † 1807), professor i historia vid universitetet i Genève. Hade tidigare varit professor i fransk litteratur i Köbenhavn och är känd såsom författare till en följd af arbeten i nordisk, särskildt dansk historia.

²⁾ Bolle Willum Luxdorff (* 1716 † 1788), konferensråd, senare geheimeråd. Vitter författare; numismatiker.

Till Daniel Tilas ¹⁾.

För Högvälborne Herr Båron, Landshöfdingens och Commendeurens gracieusa skrifvelse af d. 23 November är iag ödmjukeligen obligerad och tackar tillika vördsammast för förteckningen på ägarne af Fogelvik. Iag måste och bekiänna, at den upfinningen af svenska matrikeln för år 1683 var både besynnerlig, oförmodad och curieux. De besynnerliga namnen, som varit tillskrifna på de rena bladen, kunde man väl se hafva varit updiktade, men at Herr Baron, Landshöfdingen och Commendeuren kunnat utreda, hvarifrån de kunnat förskrifva sig, hade man fåfängt väntat af någon annan. Men i anledning af underliga namn, hvad måtte Ieppe Lort, salva venia, hafva varit för en, som Erik af Sorala talar om uti sit bref til sin fader biskop Erik Erikson af Finland, hos Spegel uti Bevisen til biskopskrönikan p. 160. Adelsman var han, men så har han aldrig kunnat heta. Ei heller har iag kunnat få rätt på utaf hvad släkt Erik Erikson varit, fast Rhyzelius talar om hans adelskap.

Iag kan intet documentera Kielkis-udds och Långströms ²⁾ adelskap, men af finnar och norrländningar, som uti sin ungdom förmodeligen kiänt dem, har iag den underrättelse, at Kielkis var en stark partigångare och gjorde ryssarne mycken förtret, hvarföre ock k. Carl XII adlade honom, då han fick namn af Kielkis-udd, men som han var intet annat än en grof bonde, kallade de svenske honom Kielki-sudd. Ryssarne kallade honom Kivikas, hvarutaf hela hans parti blefvo

¹⁾ I bref af 1771 ^{10/11} hade Lagerbring aflagt sin »ödmjukaste tacksäyelse för all nåd och undervisning, som Högvälborne Herr Baronen, Landshöfdingen och Commendeuren behagat visa mig under mit vistande i Stockholm. Iag anhåller ock om Herr Baron, Landshöfdingens och Commendeurens nådiga protection vid instundande kröning, på det den början, som är giord genom Herr Baron, Landshöfdingens och Commendeurens ogemena bevågenhet, måtte vinna sin sluteliga fulbordn, och Hans Kongelig Majestäts egen höga försäkran intet måtte komma i glömska.»

²⁾ Kielkis-udd såväl som Långström († 1718) bekanta för att vid ryssarnes inbrott i Finland 1713 i spetsen för friskaror hafva sökt hindra fiendens framträngande. Deras adelskap icke bestyrkt.

kallade kivikaner. Men ingen har kunnat säga mig hvad som gifvit anledning til namnet.

Långström var ock partigångare, men tio gånger värre än Kielkis. Som han förstod ryskan väl, var han merendels altid i sällskap med ryssarna och hade tillika den egenskap, at han efter behag kunde omskapa sit ansikte, så at han var okiännelig, när han behagade. På detta sätt skadade han ryssarna ganska mycket. Til belöning blef han adlad och kallad Långsvärd. Men det är väl möjligt, at detta varit en muntelig nåd af salig konungen, som aldrig blifvit expedierat.

Efter Herr Baron, Landshöfdingen och Commendeuren intet tog onådigt upp den sidst öfversända förteckning på ägarne af Häckeberga, fast ofulksomlig, följer nu en dylik angående Skarhult. De nyare ägare kan man utan särdeles svårighet få.

Kongl. brefvet angående Malmös vapn, som sedan blifvet provinciemärke, följer nu här innelykt ¹⁾; och skall iag framdeles hafva den äran at upvagta med mera dylikt efter handen och altid visa prof af den ödmiuka och skyldiga vördnad, med hvilken iag har den äran at framhärda etc.

Lund d. 5 Decembr. 1771.

Iag förmodar, at iag skall altid kunna skaffa Iöns Billes släktregister ²⁾ från Kiöpenhamn.

Till Carl Gustaf Warmholtz.

Då iag för två år sedan hade den äran at göra min upwaktning hos Her Hof Rådet på Christinæholm, lämnades mig tilstånd at wid tillfälle utbedia mig underwisning i hwad mål, som wid fortsätningen af swenska historien kunde wara mig angeläget.

¹⁾ Erik af Pommerns bref 1437 ²³/₄.

²⁾ Afser *Claus Lyskanders Billeslægtens Rimkronike*. Numera utg. af Holger Fr. Rørdam.

Andra tomen är nu fulltrykt efter en ganska lång quarantaine hos Stolpen, den tredje är ock merendels färdig och väntar endast några flera documenter til fullkomlig renskrifning. J bland annat skulle iag i synnerhet önska at få del af Sancti Brynolphi Legenda, som iag menar lär finnas uti Herr Hof Rådetz bokförråd antingen skrefwen eller trykt. Jag anser det för en besynnerlig grace, om Herr Hof Rådet tacktes wisa mig en sådan bewågenhet och antingen lämna mig til läns eller ock låta afskrifwa för min räkning samma legenda. Med all taksamhet betaler iag både kostnad och postpenningar ¹⁾).

Min ödmiuka wördnad anmälas hos nådiga fruen, och iag framhårdar med oafflätelig högaktning etc.

Lund d. 17 Nov. 1773.

Till Johan Henrik Lidén.

Jag beklagar, at den envisa gikten ännu intet kunnat öfvervinnas ²⁾): men som iag hört för några dagar sedan en besynnerlig händelse eller historia, vill iag communicera den samma. En hederlig prästman i Stiby vid Cimmershamn benämd Västerdal var i förra wekan här. Han har uti några år varit plågad af en förskräckelig gikt, at han hvarken kunnat gå eller stå, och därjämte haft en odrägelig sveda. En af hans embetsbröder wid namn Cederberg, nyligen kommen ifrån Lapland, påtog sig at curera honom. Hela curen bestod i droppar och elixir. Hvar morgon intogos sex droppar i et glas franskt vin. Elixiret bruktes hvar ottonde dag,

¹⁾ Jfr Svea rikets historia, III, 194: »Vita Brynolphi är trykt, dock utan utsatt år och ställe, och har hof rådet Warmholtz lämnat en omständelig berättelse om denna sällsynta bok uti Gjørwells Swenska bibliothek 2 D. s. 272. Utaf herr Warmholtz är mig ock lämnad del af den af honom sjelf gjorde afskrift.»

²⁾ Lidén var sedan 1771 angripen af den svåra sjukdom, som för hans återstående lifstid skulle binda honom vid sjukbädden.

och efter fem veckor var han fulkomligen restituerad, men hvarken ville Cederberg upptäcka ingredientierna af drop-
parna eller elixiret. Cederberg är nu död, men hemligheten
är lämnad åt sonen, som ännu lefver. Detta vill iag i up-
riktig välmening nämna.

Men hvarken vill eller törs iag gifva råd i en så våde-
lig belägenhet. Så mycket har iag sielf försökt, at giktplågor,
som inga doctorer kunnat häfva med all sin æsculapiska
methode, hafva blifvit ändrade och hindrade, ja kanskje
botade med de simplaste medel i verlden. Iag skal söka
til at finna någon resande östgiöthe, som ville chargera sig
med den från Dannemark ankomna packan; dock fruktar
iag, att man intet lär träffa något medel för än mot våren.
Iag önskar af hiärtat, at mit bref måtte träffa min gynnare
uti förbättrad tilstånd och framhårdar etc.

Lund d. 16 Dec. 1773.

Till Carl Gustaf Warmholtz.

Iag tackar ödmiukeligen både för Herr Hof Rådets gra-
cieusa skrifvelse af d. 15 sidstledna December och för com-
munication af Vita Brynolfi, som iag med förra posten be-
kom från Stockholm. Den skall med all tacksamhet resti-
tueras. Men det är så fatt med oss människior, så snart
man fått en förmån, åstundar man strax en annan, och som
iag nu håller på at sättia tredie tomen i ordning til at kunna
lämnas på trycket, behöfde iag utan tvifvel alt uplyst folks bi-
träde, på det den delen kunde blifva värdig en uplyst almänhets
ögon. Var därföre så bevågen, min gunstige gynnare, och
lämna mig af de anmärkningar, som Herr Hof Rådet kan
hafva gjort vid svenska historien af XIV århundrad. Jag
tillstår gierna, at min begiäran är näsvis, men H. Hof Rådet
vet min afsikt och har sig tillika bekant, at många intet
finnas, som om dessa förmultnade saker bekymra sig, och
om man intet kan få uplysning af dem som förstå saken,

är det fåfängt at söka något dylikt hos andra. Uti företalet af tredie tomen ärnar iag ock införa rättelser af det som kan vara felat i den andra; jag anhåller därför ödmuikeligen, at Herr Hof Rådet är så gracieux at lämna mig del af de förseelser iag kunnat falla uti ¹⁾. Några har iag redan sielf märkt, ty hvarken är iag påfve eller infallibilis. Iag gör mig den förhopning, at mitt förtroende intet ogunstigt uttydes, ty iag kan upriktigt försäkra, at ingen ting är mig kiärare, än at kunna visa prof af den ouphörliga vördnad och högaktning, med hvilken iag framhårdar etc.

Lund d. 16 Januar. 1774.

Min ödmuika respect anmäles hos nådiga fruen, och mycket lycka til godt nytt eller gammalt år.

Till Sam. Gagnerus ²⁾.

För Hr Assessorens gracieusa skrifwelse af d. 6 Maji är jag högligen förbunden, och har jag långt för detta önskat at blifwa fägnad med Hr Assessorens gracieusa bekantskap och correspondence, men intet vågat mig at göra begynnelse därmed i anseende därtill, at jag alltid är mina wänner til beswär, men aldrig kan wara til någon tjänst igen. Men emedan Hr Assessoren är så gracieux och täckes lofwa mig gunstigt biträde med nödiga underrättelser, som mig här på orten fattas, tager jag mig den friheten at utbedja bewågen underwisning, om de tryckta exemplaren af Ericus Olai äro något skiljaktiga ifrån de handskrefna, som finnas uti archivo emellan 1300 och 1400. Messenii uplag skal, som man förefiwer, uti flera omständigheter differera från manuscripterna,

¹⁾ I företalet till Svea rikets historia, III, erinrar LagerBring om att Warmholtz lemnat honom del af »märkeliga uplysningar».

²⁾ Samuel Gagnerus (* 1731 † 1791), assessor i Antikvitetsarkivet, vitterhetsidkare. Vän af Gjørwell, som åt honom uppdrog redaktionen af Svenska Magazinet 1767—1769. — I företalet till Svea rikets historia, III, erinrar LagerBring om hans väntjänster.

hwilket intet lærer wara förbättradt af Loccenius. Wilde talar ock om inquisitionsacterna emot hertigarna Erik och Valdemar, p. 423, som jag ännu intet kunnat få del utaf. Kunde detta ske utan för mycket beswär, anser jag det för en besynnerlig grace och består gerna kåstnaden både på afskriften och påsten. Imedlertid tackar jag ödmjukligen för communication af freden emellan Magnus Erikson och storförsten af Novogrod, som Hr Assessoren warit så gracieux och låtit min son afcopiera. Framhårdar etc.

Lund d. 29 Maji 1774.

Till Henrik Hielmstjerne.

Il est difficile de s'imaginer le plaisir que je ressentis en ouvrant votre lettre du 19 du mois passé. Tout ce qui vient de vous, Monsieur, me rappelle le souvenir de votre grace et des plaisirs charmans que j'ai goûtés dans votre maison. Vous avés encore la grace de me destiner un agreable present, qui m'assure de la continuation de votre bonté et protection; souffrez donc que je vous en fais mon très respectueux et très humble remerciement.

Pour obeir à vos ordres, Monsieur, j'ai l'honneur de vous envoyer ci-jointe une estampe de notre eglise cathedrale ¹⁾. Vous n'y reconnoitrez point sans doute le burin de Preisler ²⁾: mais notre graveur a eu l'adresse de la représenter encore moins respectable qu'elle ne l'est en effét pour ne passer pour flatteur.

J'espere aussi d'être en etât de vous faire part au plus-tôt de la harangue de msgr le comte de Höpken ³⁾, qui sera suivie du troisieme tome de l'histoire de Suede, afin qu'il soit présenté en bonne compagnie.

¹⁾ Alexander Kastmans stick af 1755.

²⁾ Kopparstickaren Johan Martin Preisler (* 1715 † 1794).

³⁾ Anders Johan v. Höpkens äreminne öfver riksrådet Claes Ekeblad.

Je ne suis pas si sure de reussir auprès de mr Celsius ¹⁾. Il joint à ses autres belles qualitez celle de ne savoir ni ce qu'il veut ni ce qu'il ne veut pas. Si je ne trouve occasion de lui parler, je perds l'esperance de fixer jamais son irresolution; je ferai pourtant tout ce qui depend de moi pour vous satisfaire.

Madame Hielmstierne ²⁾ me fait trop d'honneur, si elle se persuade que j'ai d'autres raisons pour ne pas venir à Kiöpenhamn, que celles qui dependent des circonstances dont je ne suis pas le maitre. Mes souhaits me rapprochent tous les jours des lieux qui m'enchanterent autrefois: mais je vois bien que le Destin n'est point de mes amis, au contraire il me fait l'honneur de se moquer de moi.

Si mad:e la baronne de Rosenkrone ³⁾ est à Kiöpenhamn, je vous supplie de l'assurer de mes respèts, aussi bien que madame Hielmstierne. Je suis toujours le même, penetré des sentimens de la plus parfaite soumission, avec la quelle j'ai l'honneur d'etre etc.

Lund le 6:e Mars 1777.

Le tems presse et je vous prie d'excuser mes fautes.

Till Otto Thott.

Il ne me surprend pas, Monseigneur, qu'on m'a cru mort en Dannemarc, on a eu le soin de m'enterrer à Christianstad, et à Carlskrona on a debité que l'apparition d'un revenant m'a causé une maladie mortelle. De tels bruits ne font tort à qui que ce soit, car il n'est pas fletrissant de

¹⁾ Olof Celsius (* 1716 † 1794), kyrkoherde i Storkyrkoförsamlingen i Stockholm, senare biskop i Lund.

²⁾ Andrea Kirstine Hielmstierne (* 1730 † 1806), född Kjærulf.

³⁾ Hielmstiernes äldsta dotter var sedan 1773 g. m. kammarherren, senare grefve Rosencrone.

mourir, et les spectres ne me feront pas apparemment l'honneur de leur visite, car ces gens-la ne se familiarisent trop avec moi: mais ce qui m'a flaté le plus c'est que son Altesse royale le prince Frederic a eu la grace de se souvenir de moi.

Avec le sieur Helfeling ¹⁾, qui a l'honneur d'être connu de monsieur le chambellan du roi monsieur Suhm, je me suis donné la liberté d'envoyer à Votre Excellence l'abregé de l'histoire de Dannemarc ²⁾; je l'ai aussi chargé aussi d'une lettre pour Votre Excellence, ne sachant point que Votre Excellence etoit deja de retour à Kiöpenhamn. La gracieuse lettre de Votre Excellence m'en a donné l'assurance, et c'est avec un profond respèt que je reçois cette nouvelle marque du gracieux souvenir de Votre Excellence.

A l'égard de mr Celsius il ne sera point à Lund avec sa famille et sa bibliotheque que vers le printems 1779. Je ne sais pas si je connois mr Celsius à fond, mais je n'ai point voulu acheter son missale au poids d'or, aussi ne lui ai je pas fait confidence que le livre etoit destiné à Votre Excellence. Je suis ravi que Votre Excellence regarde cette acquisition avec indifference, je me reglerai la dessus et tacherai de convaincre Votre Excellence de plus en plus de la soumission la plus parfaite, avec la quelle j'ai l'honneur d'être etc.

Lund le 23 d'Octobre 1777.

Till Carl Christopher Gjörwell.

Lund d. 15 Januar. 1778.

Jämte det iag har den äran at önska min upriktiga vän och gynnare lycka til godt nytt år, tager iag mig tillika den friheten at öfversända begynnelsen af Sammandraget ³⁾. Se-

¹⁾ Carl Gustaf Gottfried Helfeling (* 1740 † 1823), antikvitetsritare.

²⁾ LagerBrings Nya statshistorien i sammandrag I. Sthm 1777.

³⁾ Andra upplagan af Sven LagerBrings Sammandrag (1778) tillöktes med en ny del, den första, innehållande Svea rikets statskunskap.

dan min gynnare läst detta igenom, dependerar det helt och hållit af min gynnares eget ompröfvande, huru det kan passa sig med H. Assessorens afsikt och om man bör continuera med mera renskrifning. Första capitlet, som man ser, är något långt, och blir det svårt at gjort kortare, så framt läsaren skal hafva någon uppbyggelse där utaf, men iag tviflar om, at det återstående af inledningen blifver vid renskrifningen så långt som detta stycket. Jag skal imedlertid draga ihop mina meditationer så mycket möjligt är. Tilökningarna vid sielfva historien kunna blifva kortare eller vidlyftigare, efter min gynnares eget behag. Det torde och vara bäst, om afhandlingarna afdeltes i paragrafer, som är skiedt i tyska uplagan. Anmärkningarna i brädden, som utvisa innehållet, torde ock vara nödiga, men detta dependerar aldeles af min gynnares eget föranstaltande, så framt min gynnare finner rådeligt at underkasta detta försök allmänhetens ompröfvande. Det skulle förtryta mig, om Herr Assessorens kostnad stadsnade eller utslog til skada. Iag bekiänner, at iag mistror vårt publicum och anser det för mirakel och et svenskt undervärk, om något historiskt arbete kan löna sig. Med oafflätelig och upriktig högaktning har iag den äran at framhärda etc.

Till Carl Christopher Gjörwell.

Lund d. 2 Mai 1779.

Nu har iag den äran at öfversända slutet af Carl XII historia i sammandrag. När resten af nyare historien kan följa, vet iag intet. De dissipationer, som sommaren för med sig, lofvar mig ingen särdeles ledighet, som iag nu kan se förut.

Jag har väl tänkt at sluta detta stycket med et litet eftertal, så väl til förklaring af det som redan är skrifvit såsom ock til at giöra några påminnelser vid tyska versionen:

men såsom iag intet kunnat få det färdigt til i dag, kan det dröja så länge; iag kan då inhämta min gynnares underrättelse imedlertid, om min redliga herre skulle finna det nödigt eller ej.

Nu lider det til den tiden, at man efter löfte skulle kunna vänta sig den förmånen at se min gynnare i Skåne. Var så gunstig och låt mig veta, om och när det kan skiety annars kan det lätt hända, at iag intet är i staden, hvilket skulle mycket förarga mig. Mina hälserådgifvare hafva beslutat, at iag skal använda vackra vädret til resor. Skulle iag få den fägnaden at se min redliga vän i våra orter, vore det rätt väl, om Gustaf Bondes lefverne och andra sådana otrykta saker kunde följa med. Ty här är sådant gods intet til fångs.

Med det första skal iag göra min compliment hos hofrådet Warmholtz med återstälning af de mig lämnade handlingar.

Här är intet nytt in re literaria, utan hvad som kan vanka ifrån Dannemark, men det lär min gynnare hafva af första handen bättre än af mig. Jag törs knapt säga hvad iag tänker om våra flitiga grannar uti studio historico. Vale et faue.

Till Konungen ¹⁾.

Sedan Hans Kongl. Majjt höglöflig i åminnelse konung Adolph Friedrich allernådigst behagat frikalla mig från de almäna föreläsningarna wid Eders Kongl. Majj:ts academie i Lund, har historiarum adjuncten Erland Samuel Bring föreståt föreläsningarna, hwarigenom han icke allenast wisat en berömwärd flit, utan ock en utmärkt skickelighet och in-

¹⁾ Anteckning å brefvet: Ink. effter föredragningen d. 20 Sept. 1779. Anmält hos Kongl. Majjt på Drottningh:s slott d. 1 September 1779 och bifallit. Exped.

sikt uti detta widlyftiga lärdoms ämne. Han har ock utgifwit början til en grundelig afhandling om Oldenburgska familjens uprinnelse och öden, uti hwilken äfwen de nu regerande kongeliga familierna i Europa utredas til deras stam och äldsta origine. Jag kan ock intet neka, at iag upmuntrat honom til fortfarande uti historiska wetenskapen, hwarpå han ock anwänt både tid och kostnad i det underdåniga hopp, at han i sinom tid hos Eder Kongl. Maj:t måtte komma i nådig åtanka til historiska professionens förwaltande. Men såsom min lifstid ännu warar, och oaktadt min ålderdom och siuklighet torde ännu räcka kanske längre än iag sielf wille, och iag finner betänkeligt at begiära afskied från sylan, innan döden gifwer afskied, har adjuncten Bring ännu intet kunnat niuta rätta frukten af sin möda och kostnad, efter han intet welat söka någon annan profession, hwartil han likwäl så i anseende til en widsträkt kunskap som et lyckeligt genie kunnat wara tienlig.

Jag anhåller derföre allerunderdånigast, det tackes Eder Kongl. Maj:t allernådigast förordna förbemälte adjunct til ordinarius historiarum professor, då han kunde förrätta alla de ämbets syslor, hwarifrån omständigheterna mig hindrade, och tillika uti sin tour kunde få professors lön efter stat och de af Eder Kongl. Maj:t utgifna resolutioner.

Stormäktigste Allernådigste Konung, iag har ingen annan afsikt härmed än Eders Kongl. Maj:ts tienst och academiens heder, och kiänner iag ingen hwarken här wid academien eller utom, som med grundeliga academiska studier förenat mera mogenhet, skickelighet och förtienst.

Så wäl professor von Linnée som professor Berch i Upsala hafwa på samma sätt blifwit ordinarie professorer. Men exempel behöfwes intet, utan iag inneslutar både mig och hela saken uti Eders Kongl. Maj:ts nåd med diupaste underdånighet, uti hwilken iag framhårdar til mit sista etc.

Till Erik af Sotberg ¹⁾).

D. 20 April 1781.

Det lär vara omöjligt at få veta hvem som skrefvit den af Nemeitz anförda vers om professor Ihre ²⁾); förmodeligen är den ifrån en student, ty den tiden voro våre studenter mycket begifna på sådana artigheter, som de merendels fastspikade på svarta brädet; de togos vanligtvis bort af pedelnerne och ingen frågade vidare därefter. En gång var där anslaget et nog bitande infall, som rörde biskop Steuch och en viss präst, som het Petrus och hade förlofvat sig med en husjomfru i biskopshuset: *Och döravårdinnan slapp Petrus in i öfverste prästens palats*. Somlige roade sig däråt, andre förargade sig däröfver, men ingen frågade efter auctoren.

Hvad vår lundiske Ihre beträffar, så är af alt hvad honom angår ingen ting af det iag har hört sådant, at det kan giöra någon parade uti des herr sons lefverne, undantagandes hans *Roma in nuce*, som är känd öfver alt. För sin egen person var han mycket satyrisk, hvilket skaffade honom många ovänner, och lär det vara lättare at säga, hvilka af academie-staten voro hans ovänner, ty de voro det alla, än at utmärka ibland dem någon som varit hans vän. Vid et bröllop, som hölls här i staden, skrefs en vers utan namn, som kallades *Confect vid manfolks-bordet*, uti hvilket en lärd och hederlig ämbetsbroder, som kan hända intet var aldeles så quick som herr Thomas, öfverhopades på et mörkt fast intet obegripeligt sätt med et bittert åtlöje. Skriften blef af consistorium academicum ansedd för passquill och domen tryktes, men ingen författare nämndes.

Professor Doebelius, sedermera von Doebeln ³⁾), var god

¹⁾ Erik af Sotberg var vid tiden för ofvanstående bref sysselsatt med en lefnadsteckning öfver sin lärare Johan Ihre.

²⁾ Thomas Ihre (* 1659 † 1720), teologie professor vid Lunds universitet, senare domprost i Linköping.

³⁾ Johan Jacob v. Doebeln (* 1674 † 1743), professor i medicin vid Lunds universitet.

hushållare och hade tagit sig på at skaffa skor til et af de värfvade regementerna. Detta kunde intet vederbörande lämna opåttalt, utan vid tilfalle yttrade sig, at ingen var så flitig under ferierna som Doebelius, emedan han hade haft colleganter alt sedan solenes uppgång, nemligen skomakare, som tagit emot läder. Vederbörande var då rector och skulle afträda sin academiska värdighet til Doebel, men kunde icke då en gång glömma bort skorna, ty då han skulle lämna ifrån sig rectors insignia, och Doebel efter kallelse steg up på cathedren, tiltaldes han med dessa ord: *Exue calceos, locus enim sacer est.* Men sådana vindspel gjorde honom ingen särdeles förtret; men den svåraste omständighet, uti hvilken han inviklades, påkom honom efter mit begrep nog oskyldigt. En del af den academiska ungdomen var nog ostyrig, hvarföre bref ankom, at de mäst oroliga skulle utmärkas och tagas til soldater, då menigheten blef än mer orolig. Vid et samtal inom fyra väggar, då ingen främmande var tilstädes, och denne oredan kom på tals, sade han: Får man dem först til at säja A, blifva de tvungne at säja B. Detta blef utspridt, och allarmen blef större etc.¹⁾

Om detta kan tiena til någon uplysning til frågan, är det väl, men denna lapp tienar aldrabäst på elden; så gammalt snack behöfver intet upkokas på nytt. Troligt är, at alle omständigheter hulpit til flyttningen.

Till Carl Christopher Gjörwell.

Lund d. 18 Iuli 82.

Mycken tack för min gynnares senaste bref af d. 2 uti innevarande månad, och hoppas iag, at min redliga väns opaslighet lär nu vara öfverstånden, fast än man har i våra

¹⁾ Afser Ihres uppträdande vid studentupploppet i Lund 1716, hvilket orsakade hans »befordran» till domprost i Linköping.

orter en underlig väderlek, som synes hafva mycken skyldskap med höstkölden och är således mycket farlig för hälsan.

Iag vet förut och förundrar mig väckeligen, at min gynnare kan utstå med det mykna arbete, som dageligen öfverhoppar, och kan det intet förekomma mig främmande, at det dröjer med tryckningen af rikshistorien; min gynnares bequämlichkeit är i den puncten mera angelägen än hastighet. Renskrifningen skal imedlertid intet göra något hinder.

Huru långt b. Celsius kommit med svenska kyrkohistorien, vet iag intet, men i min tanka är ännu mycket ogiort ¹⁾. Des dageliga biskops syslor, och understundom nog kinkuga, lämna intet mycken tid at tänka på gamla kyrkosagerna, när de nya gifva tilräckeliga tidsfördrif. Och det lär vara ordsak, at han skrifver sällan annat än ämbets bref. At han skulle vara sinnad at öfverlåta sina samlingar til Danne-mark, är aldeles ogrundat.

Till Carl Christopher Gjörwell.

Lund d. 23 Marts 1783.

Til det nedsända promemoria lämnas til tjenstligt svar:

1:o Mera exemplar af fierde delen upsändes nu med posten, och hvad femte delen beträffar, skal med alfvar den företagas, så snart den fierde blifver färdig; imedlertid samlas til des sammansättiande.

2:do Det skulle fägna mig ogement, om min gynnare funne sin räkning vid at uplägga de tre förste delarne på samma sätt, som den fierde tryckes. Jag tilstår ock, at Stolpens uplag vanhedrar riket, och iag vet, at utlänningar uptaget trycket med en slags barmhärtighet, då det sades, at papper och tryck kan väl gå an för Sverige; man kan intet vänta bätter. Men tror min gynnare sig til at påtaga sig en sådan kostnad? Äro då alla exemplaren åtgångna?

¹⁾ Af Celsii Svea rikets kyrkohistoria utkom del II 1785 och III 1792.

3:o At utgifva fierde delen etc. par cahiers lämnas helt och hållet uti Herr Assessorens fria vilja och behag. Men då lär vara vid tryckningen nödvändigt, at hvart cahier eller häfte slutas på sista sidan antingen med en vignette eller därmed, at meningen är ute, så at alt hvad prænume-ranten får styckevis är likväl complet: hvilket likväl alt lämnas aldeles uti min gynnares eget välbehag.

4:to Så snart anstalt blir färdig til omtryckning af första delen, skola både ändringar och några tilökningar öfverlämnas, så vida intet tryckningen börjas för Michelsmessan.

5:to Förslaget med estamper vid första delen är ganska hedrande för värket, men är det möjligt, at sådant kan lyckas hos oss, där tidsens smak synes intet vara vänd på dyra böcker, utan de komma utifrån? Skulle min gynnare likväl finna sin räkning vid et sådant företagande, skal iag gerna lämna anmärkningar vid taflorna. Hufvudsaken blir den, om professor Martins arbete kan svara emot en Picarts etc. Blifva taflorna förtreffeliga, bidraga de värkeligen, kan hända, til debiten, men annars öka de dyrheten, utan at befrämja afsätningen ¹⁾.

6:to Iag anser för en besynnerlig heder, om baron Rosenhane ²⁾ vil förbättra Sammandraget.

7:o Iag skal ock lämna anmärkningar där til och sända dem til min gynnare, så snart tryckningen börjas: några sa-

¹⁾ LagerBring skrifver till Gjørwell 1783 ^{4/5}: »Jag tackar oändeligen för alt det nedersända, både kopparstickningar och annat. H. Martins stickningar återställes med all högaktning för mästarens hand, och såsom han förstår denna saken bättre än iag, har iag ingen ting därvid at erindra. Dock underkastar iag hans eget ompröfvande, om intet klädselen på konungen i Frankrike Tab. 11 kunde utmärka den raglande personens värdighet. . . Likaledes underställes h. Martins godtfinnande, om man på 20 taflan, där almän riksdag föreställes, intet kunde utsättia ritning af gamla Upsala tempel, såsom det föreställes hos Peringskiöld.»

²⁾ Schering Rosenhane (* 1754 † 1812), sekreterare i Presidentskontoret, senare öfverpostdirektör. — LagerBring skrifver till Gjørwell 1783 ^{4/5}: »Det är mig kärt, at baron Rosenhanes anmärkningar äro färdiga til Sammandraget, och kunna mina vara onödiga, så vida iag intet set hans, iag begär dem ej heller til at undvika tidens utdrägt, utan är försäkrad til alla delar om hans insikt».

ker äro ock i stadskunskapen utlämnade, efter iag viste ingen reda därpå.

8:o Penninge remisser äro onödiga, innan min gynnare finner sin räkning sielf vid sina omkostningar.

9:o En stor del af historiska anmärkningar införas uti företalet för 4:de bandet, hvilket ock är färdigt, men intet renskrifvet.

10:o Iag skal med det första lägga min Herres lämnade manuskripter i ordning. Örnhielms deduction om andeliga godsen hade varit förträffelig, om intet bilagorna fattades.

Till Carl Christopher Gjörwell.

L. d. 24 Julii 1783.

Jag tackar öfvermåttan för senaste depeche, kopparstycken, tidningar och första arket af Sammandraget, och iag har läst detta sidsta igenom med mycken eftertanka.

Har iag märkt först, at på hela arket intet mer än sista sidan är af min fabrik. Jag lämnar således min gynnare sielf at besinna, huru det skickar sig, at mitt namn bör stå för et sådant värk.

Hela värkets beskaffenhet är sådant, at det bör vara et sammandrag och compendium, men detta första stycket eller delen är vist intet sammandrag, utan en utförlig statslära, för hvilken iag ingalunda vill hafva namn, ty det vore til at vilja prunka med andras fiädrar. Och detta vore utan tvifvel mycket ridiculet.

Sedan tyckes mig, at första capitlet är aldeles onödigt, så vida denna del skal anses såsom et stycke af det öfriga Sammandraget, då det kan anses som en onödig tautologie.

Anser iag ock sielfva sättet, huru första capitlet är utfört, passar det vist intet med mina ideer.

Uti första § säges, utan all restriction, at Sverige är det

äldsta konungariket i Europa, men uti andra delen är tillagt nästan det äldsta; ej heller är där gjort någon jämförelse med Dannemark och Rysland, som är onödigt. Där såges ock, at Gylfe var konung öfver Iötaland, det ingen ännu sagt. Och så framt man kan med *säkerhet* upgifva Forniotherska släkten som den första regerande släkt i Sverige, är *lärer* olämpeligt.

§ 2. Huru kan man säga, at Ynglingarna regerade 900 år etc.?

Hvad har väl en beskrifning om svenska land chartor at göra i et sammandrag af svenska statshistorien. Büsching har väl gjortet, men han skref en geographie, och där var denna underrättelse på sit tilbörliga ställe.

Iag undanbeder mig således aldeles, at mit namn sättes för detta arbete; önskar likväl, at det måtte komma ut, och kan herr baronen efter behag betiena sig af mit utkast, rätta och refutera alt som omständigheterna fordra ¹⁾).

Till Carl Christopher Gjörwell.

D. 3 Aug. 1783.

Iag tackar öfvermåttan för communication af herr Nordins välbetänkta inlaga til Cantzeli collegium om *Scriptores rerum suecicarum* och *Corpus diplomaticum*, och ville iag önska, at detta ounbärliga och hedrande verk snart måtte komma til fullbordan ²⁾). Drögsmålet torde annars mera skada än gagna svenska historien. Ty då i hopp at alt blif-

¹⁾ Rosenhanes arbete utkom aldrig. Dock blefvo 1783 tvenne ark där-af tryckta.

²⁾ Afser det af d. v. lektorn i Hernösand, senare biskopen Carl Gustaf Nordin (* 1749 † 1812) efter förslag af Gjörwell planlagda Svenska corpus diplomaticum eller Samling af medeltidens historiska författare och allmänna handlingar. För detta verks utgifvande hade Nordin 1782 erhållit tjenstledighet och bosatt sig i Stockholm.

ver där infört, afskräckes förläggare at aftrycka bevis til hvad en häfdeteknare anført, utan man blifver då nödsakad at låta sig nöja med blotta utdrag, som intet förnöjer alla läsare.

Men är någon anstalt giord til trycks omkostningarna? Fattas den, kan man skrifva på titul bladet *uplagd ad kalendas græcas*. Om man inbillar sig, at kostnaden blir betald med en snar afsättning, blir man jämmerligen bedragen etc.

Såsom Vitterhets academien nu råkat förmodeligen i en lång hvila, hade iag nog lust få tillbaka min lilla afhandling om det byzantinska myntet ¹⁾. Jag tilstår, at iag ogärna lämnat det in, i anseende til de betydande ledamöternas smak, hvar om iag ock yttrade mina tankar til sal. Sotberg. Mais il n'est plus. Andre äro ock borta etc. Lef väl, min redlige vän och gynnare.

Jag väntar imedlertid acter från Dannemark. Man får nu se, om de kunna hinna öfver siöen, men under väntandet kan iag roa mig med Schönings förteckning, men det är visst intet nog.

Till Lunds universitets kansler ²⁾.

Efter Eders Excellences nådiga befallning har iag nu den äran at öfwerlämna förteckning på de mynt, som kommit til academiens samling sedan 1763 ³⁾. Den är wäl således intet aldeles fullständig, emedan åtskilliga små obetydeliga ock utländska penningar tillika med de arabiska äro utlämnade, på det at det intet måtte draga förlångt ut på tiden med förteckningens afsändande.

¹⁾ Afhandlingen trycktes i Kongl. svenska Vitterhets-akademiens Handlingar, IV, under titeln: Beskrifning på en gammal penning, som förvaras uti myntsamlingen vid universitetet i Lund.

²⁾ Grefve Melker Falkenberg (* 1722 † 1795), riksråd, Lunds universitets kansler 1772—1789.

³⁾ Förteckningen jemte öfriga sådana i Kanslersarkivet (Riksarkivet).

Angående Carlstens¹⁾ historiska mynt äro de wist öfwer 86, som äfwen af academiens samling kan inhämtas. Efter Carlstenska samlingen i koppar är antalet 90, men efter förteckningen uti silfwer äro de 93, och war ibland dem en dublet allena, och ibland dem saknades likwäl några, som c. r. Berch²⁾ anmärkt. Det kan wäl wara, at cancellirådet intet welat föra til k. Carl XII:s minespenningar jettonen med öfverskriften: Bachum si tollas periere Cupidinis arcus, fast den lik så wäl kan föras dit som spelpenningen, hwilken Berchen nämnt; prägelen är åtminstone aldeles samma som de andras. Eljest efter nogare utforskning war äfwen danskt mynt räknat ibland de Carlstenska. Alla dessa Carlstenska penningar ligga på et ställe i cabinetet, men annars äro åtskilliga dubletter, som hafwa sina rum bland konungarnas egna penningar; de äro och alle af 6 storleken.

Af Hedlingers³⁾ historiska kopparmynt finnes här intet mer än 13 af 8 storleken.

Jag bör för öfrigt i all ödmiukhet gifwa tilkänna, at hela academiens myntsamling förwaras ännu uti gamla skåpet, hwar igenom all anständig ordning är omöjlig. Såsom då och då några tilökningar tilkomma, har iag ännu intet betient af det nya, som är köpt af cancellie rådet Berch, men ärnar likwäl flytta det svenska myntet dit, så snart någon blidare wäderlek börjas, at inventeringen, som bör skie, kan med så mycket mera redighet wärkställas.

När deras Kongl. Maj:täter woro i Lund⁴⁾, försäkrade presidenten gref Piper⁵⁾, at af alla medailler, som slogos, skulle ock efter hög befalning en penning lämnas til Lund; detta lär utan twifwel kommit i förgätenhet, och har detta warit et hufwud skäl, hwarföre upskåf skiedt med rangeringen, efter så få af wår nu regerande konungs kunna upwi-

¹⁾ Arvid von Karlsteen (* 1647 † 1718), medaljgravör.

²⁾ Carl Reinhold Berch (* 1706 † 1777) i arbetet: Beskrifning öfwer mynt och kongl. svenska skåde-penningar.

³⁾ Johan Carl Hedlinger (* 1691 † 1771), medaljgravör.

⁴⁾ Adolf Fredrik och Lovisa Ulrica besökte Lund 1754.

⁵⁾ Carl Fredrik Piper (* 1700 † 1770), president i Kammarkollegium.

sas. Jag ber aldri ödmiukast om ursäkt, at iag underståt mig föredraga denna berättelse, i hopp at Eders Excellences högst gällande förmålan torde skaffa oss en förmån, som Upsala academie förmodeligen åtniuter.

I hopp af Eders Excellences wanliga nåd förmodar iag, at det intet onådigt uptages, om iag nämner, at Falkenbergiska familien har i fornda dagar haft mynträttighet i Frankrike ibland andra riksbaroner. Släkten kallades där Fauquenberge. Men denna märkwärdighet torde vara bekant förut, hwarföre iag endast utbeder mig, at Eders Excellence intet med onåd anser mit widlyftiga bref, utan tillåter mig alt framgent vara innesluten uti sin höga nåd, såsom iag alt stadigt uti diupaste wördnad har den äran at framhärda etc.

Lund d. 4 Decemb. 1783.

Till Lunds universitets kansler.

Med ödmiukaste wördnad har iag emottagit Eders Excellences nådiga skrifwelse af d. 19 Martii och skall iag framdeles intet underlåta at lämna förtekning på de skrifter, som iag kan framdeles öfwerlämna til academiens, men hwarken är samlingen så stor eller så betydlig, at den kan jämföras med Palmskiöldiana, ej heller wäntas annan heder därutaf, än at det kan tiena til bewis, huru gierna iag efterkommer Eders Excellences nådiga befallningar.

Det ankommer på Eders Excellences nådiga wälbehag, huru mycket årligen kan bestås af academiens penningar til completering af myntcabinettet, och lär det vara tienligast om enskyltas penningar först anskaffas, ty de torde med tiden blifwa swårast at bekomma. Skulle och några grekiska eller romerska kunna fås, torde ock de kunna efter Eders Excellences nådiga samtycke wid tilfälle uphandlas; antalet af sådana mynt och i synnerhet de grekiska är ganska litet hos oss.

Efter utseende torde iag nog få tid at fullborda femte bandet af swenska historien, men at få se dett trykt, är ingen liknelse; ty fierde bandet har nu öfwer två år warit i Stockholm och ännu är intet halfparten trykt. Jmedlertid får iag då och då documenter från Dannemark, som i vårt förråd fattas, dock för anständig betalning, ty Langebeck och Schöning äro döde.

För Eders Excellences meddelta nådiga påminnelse om hertigen af Holsten tackas ödmiukeligen; den är betydlig, men at någon påminnelse om des præentioner skulle göras uti rådsprotocolleerne för år 1718 til april 1719 kan wäl intet wäntas. Herrarne hade redan gifwit tilkänna hwad wärde de satte på hans person. Jcke destomindre både tänktes och taldes mycket därom bland almänheten. Om ej annat öfvertygar härom, kan fältmarskalk Stenbocks clave eller chifre, som han lämnat Malmberg, gifwa anledning därtill, då han yttrar sig sålunda: Säger han sig hafwa druckit min skål, betyder det bättre bo annorstädes än i Swerige. Säger han, at två af mina sex lithouer, lämnade i Mecklenburg, äro döde, betyder det, at i Swerige bewilja en fremmande konung, men säger han hela spannet mår wäl, wilja de hafwa lilla hertigen etc.

Men Eders Excellence har ordsak at blifwa onådig öfwer et så illa skrifwit bref, om eij siu och siuttio års ålder kan tiena til ursäkt, och i det hopp utber iag mig än widare få wara innesluten uti Eders Excellences höga nåd, då iag lefwer och framhårdar med diupaste wördnad och innerlig fågnad etc.

Lund d. 11 April 1784.

Till Lunds universitets kansler.

Till ödmiuk efterlefnad af Eders Excellences nådiga wilja och befallning är nu större delen af swenska myntsamlingen redan flyttiad och registrerad. Men innan den alde-

les fullbordas, bör iag ödmuikeligen anhålla om Eders Excellences nådiga utlåtande öfwer wissa ärender.

Det synes naturligt, at mynten i anseende til materien fördelas i wissa classer, och har iag trot, at koppar pennin-garna kunde utgiöra första classen. Dessa äro nu antingen gångbara mynt eller minnespenningar. De gångbare giöra då första ordningen, och Karlstens och Hedlingers den andra. Gullpenningarne äro få och göra intet anseende, om de delas kring på konungarne; de kunna således göra den andra classen. Den tredie classen skal då bestå af silfwerpennin-gar, och torde det kanskje se prydeligast ut, om de större mynt och medailler skildes från det mindre skiljemyntet, som på intet sätt kan göra parade. Sedan konungarnas större mynt blifwit andragne, kunna Karlstens minnes penningar i silfwer få sin plats. Om man wil hafwa anseende på para-den, kunde private penningar utgiöra fierde classen eller ock konungarnas smärre mynt.

Detta alt underkastas nu uti diupaste wördnad Eders Excellences nådigsta godtfinnande, antingen til confirmation eller ändring.

At några penningar nyligen blifwit fundna wid Trelle-borg, har iag mig intet bekant, men det är almänt kunigt, at en hel hop engelska mynt funnos wid Wärpinge förledet år. De nu nedersända äro alla af Edelred, och såsom cabi-nettet har redan 38 af denna herrens mynt, wet iag intet, om man bör chargerera sig med flera. Skulle likwäl det wara Eders Excellences nådiga wälwilja, skal walet genast wärk-ställas och resten återställas.

Eders Excellences beständiga nåd utbeder iag mig i diu-paste wördnad och framhårdar etc.

Lund d. 10 Oct. 1784.

*Till Erik Mikael Fant*¹⁾.

Herr Professoren bör intet illa uttyda, at jag så sent besvarar Herr Professorens bref af d. 26 Nov. sistledne. Någon skuld har väl magister Ohlson, det öfriga lär stadna på mig, och 80 års gamla händer torde hafva någon naturlig ursäkt med sig.

Men at en som är dömd at bo i Lund påtagit at skriva svenska historien, kan intet ursäktas. Iag har lefvat längre än iag tänckt, och det kan til äfventyrs ursäktas.

Med mycket nöje läser iag de under Herr Professoren utkommande dissertationer; de ersätta på vist sätt saknaden af et värk — som iag förmodeligen aldrig får se.

Hvad eljest de två omskrefna puncter beträffar, så gjorde den danska fröken uti k. Carl XI:s hof mycket ondt, i anseende til föreningen emellan högsta vederbörande, och hon lär hetat Marshal eller Marschalk. Då iag första gången var i Stockholm 1733, lefde ännu en grefvinna Soop, som känt detta högdiur²⁾.

Angående Patkuls historia och des intrigue med en svensk fröken har iag intet mer kunskap än det som är inrykt i Carl XII historia 16 s. Med anhållan af continuation af Herr Professorens värda vänskap har iag den äran at framhärda med outhörlig högaktning etc.

Lund d. 26 Jan. 1786.

Till Lunds universitets kansler.

Eders Excellence skal iag i all ödmukhet berätta, at förtekningen på gamla romerska mynten är redan färdig

¹⁾ Erik Mikael Fant (* 1754 † 1817), professor i historia vid Uppsala universitet. Utgaf 1794: Fortsättning af Lagerbring's Svea rikes historia 1457—1497.

²⁾ LagerBring i Svea rikes historia i sammandrag IV: 2 § 36: »Hvad misshälligheter, som understundom kunnat yppa sig, hade sin förnämsta anledning hos en viss fröken, som följde med ifrån Dannemark».

och äro anmärkningar anlagda, som framdeles kan tjena til vidare uplysning, när antalet af mynten blifwer wederbörligen förökt, hwilket kan wäntas under Eder Excellences nådiga styrsel.

När biskop Celsius senast kom ifrån Stockholm, lämnades til myntcabinetet två och femtio bracteater. Jag skulle önska at weta, när och hwar de warit fundne. Jag har ock fåt några, som iag förenat med våra swenska penningar. De iag bekommit äro skickade från comministeren i Vastena herr Kylander ¹⁾; dessa äro fundne i församlingen Styra, anexen til Hwarf, sexton mark betsmans wigt, 1786 nyligen upgräfne. Ibland dessa woro många bracteater med åtskilliga figurer; på några såg man kronor, på några krönta ansikten och åtskilliga andra blinda strekar. När her Kylander vidare såg efter detta fynd, fann han några bracteator med B, några med stiernor, andra med wärja och nyckel i kors, en wärja med E och R. Jfrån en kongelig camererare fick iag seder mera åtskilliga flera bracteater, af hwilka två woro teknade med krönta ansikten.

Efter alt utseende lära äfwen de af Eder Excellence ned-sände bracteater warit fundna i Styra, och dessa många bläckmynt, som här finnas, synes wara kanske ämnade til en hastighet, som Magnus Ladulåses testamente kunnat äska, fast en del [af] godset stadnat på Styra ägor. Til wärkställare utaf testamentet förordnas drotningen, hertig Bengt och de andre förnåme herrarne, som borde draga försorg om snar wärkstälning, sine dilatione. Och har man ordsak, at myntställen derföre blifwit förökta.

Desse upräknas uti Skara, Söderköping, Skänninge, Jönköping, Nyköping, Örebro och för Finland i Upsala och Västerås. Om denna gissning skulle blifwa antagen, lära desse bracteator förlora rät mycket af sin förmenta ålder.

¹⁾ Per Kylander (* 1737 † 1793), sedermera kyrkoherde i Örberga och Näsia. Historieforskare.

Men iag utbeder mig snarare Eder Excellences mening än mina gisningar och framhårdar med diupaste wördnad etc.

Lund d. 22 Nov. 1787 ¹⁾.

¹⁾ Noterad vid detta datum: »Dog d. 5 Dec:r 1787». Orig. till brevet visar en starkt darrande hand.

INNEHÅLL.

	Sid.
Fragment af en sjelfbiografi	1
Svea Rikes Historia 1460—1463.....	25
Utlåtanden i universitetsärenden:	
Om den akademiska ungdomens antagande och examinerande vid universiteten (1744).....	65
Om det latinska språkets bruk vid disputationer (1747).....	70
Påminnelser vid Kungl. uppfostringskommissionens memorial om universitetsväsendets omorganisation (1750—1751).....	72
Påminnelser vid ett och annat, som synes hindra filosofiska vetenskapernas tillbörliga förkofran hos den studerande ungdomen (1754).....	85
Förslag till skatteförsäljning af Lunds domkyrkas hemman (1756)	89
Projekt till fördelning af de konsistoriella ärendena på divisioner af det akademiska konsistoriet (1763).....	95
Bref 1746—1787.	
Till:	
Konungen	155
Lunds universitets kanslerer 106, 108, 112, 114, 119, 125, 130, 163, 165, 166, 168	
Lunds universitets kanslerssekreterare	115, 128
Bonde, Gustaf	109, 110
Broocman, Nils Reinhold.....	120
Fant, Erik Mikael.....	168
Gagnerus, Samuel.....	150
Gjörwell, Carl Christopher.....	127, 133, 153, 154, 158, 159, 161, 162
Hielmstjerne, Henrik	151
Klevenfeldt, Terkel.....	111
Langebek, Jacob.....	116, 144
Lidbeck, Erik Gustaf.....	121
Lidén, Johan Henrik.....	136, 138, 148
Sommelius, Gustaf	139, 141
Sotberg, Erik af	157
Thott, Otto.....	152
Tilas, Daniel	135, 142, 143, 146
Warmholtz, Carl Gustaf.....	136, 147, 149
Älf, Samuel	122

